

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ УКРАЇНИ**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

УДК 343.13: 434. 132.5

ІСЛАНКІН СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

**ДИСЕРТАЦІЯ
ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ В КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОЦЕСІ**

081 – Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **С.М. Ісланкін**

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент
Лазарева Дарія Володимирівна

Дніпро – 2026

АТОНАЦІЯ

Ісланкін С. М. Відсторонення від посади в кримінальному процесі. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2025.

В дисертації сформовано основні поняття відсторонення від посади та його практичне застосування дані пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства з метою дієвості роботи зазначеної норми.

В ході дослідження сформовано поняття та місце відсторонення від посади в системі заходів забезпечення кримінального провадження. Зроблено висновок, що відсторонення від посади, а саме, встановлено, що – це захід забезпечення кримінального провадження, який застосовується задля забезпечення дієвості кримінального провадження на підставі судового рішення або рішення Президента України або рішення Вищої ради правосуддя та полягає в тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку з метою припинення та запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином. В дисертації констатовано, що відсторонення від посади має певні змістовні ознаки, які відрізняють його від інших заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема: виключна можливість правомірного обмеження конституційних прав, передбачених ст. 43 Конституції України задля

забезпечення дієвості кримінального провадження; розширений перелік суб'єктів, уповноважених на прийняття відповідного рішення – слідчий суддя, суд, Президент України, Вища рада правосуддя; можливість застосування виключно за вчинення злочину; особливі фактичні підстави застосування, якими є необхідність: припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; відмінний від інших процесуальний порядок застосування відсторонення від посади та продовження строку відсторонення від посади чи його скасування щодо суддів, Директора НАБУ, Голови НАЗК і його заступника, осіб, що призначаються Президентом України.

Проведено аналіз статистичних даних щодо застосування відсторонення від посади, який дав змогу побачити, що застосування відсторонення від посади використовується слідчими порівняно із іншими заходами забезпечення кримінального провадження менше одного відсотка, при цьому враховано специфіку категорії кримінальних правопорушень щодо яких може бути застосований відсторонення від посади. Звернута увага на велику кількість відмовлених у задоволенні клопотання слідчим суддею, судом в межах 23,4 - 27%, враховуючі кількість задоволених клопотань за період 2019-2024 роки, що коливались в межах 62% - 63,9%. Середні показники за 2021-2024 роки складають в межах 26,4% - 27,1%. За останні два роки ці показники залишаються однаковими з показником у 24,7% (див. табл. № 1).

Також, відсутність коливань щодо зменшення чи зростання застосування заходу відсторонення від посади, виключення складає лише 2022 рік - зменшення кількості поданих на розгляд клопотань, однак це пов'язано із повномасштабним вторгненням РФ в Україну та зменшення

загальної кількості застосованих заходів забезпечення кримінального провадження.

Крім того, в дисертації приділено увагу поданню слідчими органами клопотання про застосування відсторонення від посади у період з 2019 по 2024 роки. У порівнянні із загальною кількістю поданих клопотань з приводу застосування за останні шість років майже не змінилась і складала в межах 0,14% (2019) – 0,23% (2020) питомої ваги від загальної кількості поданих клопотань щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Середні показники за 2021-2024 роки склали в межах 0,16%-0,19% та залишаються майже сталими протягом трьох років під час дії воєнного стану (див. табл. № 1).

Грунтовно досліджені правові та фактичні підстави застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади. Зроблено висновок, що правовими підставами є - ухвала слідчого судді чи суду про відсторонення від посади; рішення Президента України щодо відсторонення від посади осіб, які ним були призначені; рішення Вищої ради правосуддя щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, а фактичними підставами виступають - необхідність припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином. Окремо досліджено правові підстави для винесення ухвали слідчого судді чи суду про відсторонення від посади. Зроблено висновок про недосконалість регламентації правових підстав для прийняття рішення про відсторонення від посади іншими суб'єктами - Президентом України та Вищою радою правосуддя. Досліджено процесуальний порядок відсторонення від посади на

підставі ухвали слідчого судді та окремо проаналізовано його складові, а саме: звернення з клопотанням про відсторонення від посади до слідчого судді; розгляд клопотання про відсторонення особи від посади; постановлення ухвали слідчим суддею за наслідками розгляду клопотання; виконання ухвали слідчого судді. На підставі аналізу рішень слідчих суддів досліджено проблемні питання, що виникають під час розгляду слідчим суддею клопотань про застосування відсторонення від посади. Зроблено висновки, що задля забезпечення дотримання принципу правової визначеності є необхідним внесення відповідних змін до КПК України, що регламентують процесуальний порядок застосування відсторонення від посади Президентом та Вищою радою правосуддя.

Українська кримінальна процесуальна діяльність перебуває в стадії її гармонізації з законодавством Європейського союзу. Задля пришвидшення та більш ефективного завершення цього процесу є необхідним здійснення аналізу кримінального процесуального законодавства іноземних держав, особливо щодо процедур, які регулюють обмеження прав та свобод людини під час застосування заходів примусу.

Проаналізовано особливості застосування в іноземних державах такого заходу забезпечення кримінального провадження як відсторонення від посади. Зазначено, що відсторонення особи від посади має важливе значення в системі заходів забезпечення кримінального провадження оскільки його застосування тягне за собою певне обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, а саме – право на працю.

Встановлено, що відмінності правового механізму застосування відсторонення від посади в іноземних державах обумовлено різною формою уніфікації правових систем у цих країнах, але сутність і мета застосування зазначеного заходу примусу залишається тією самою. Зроблено висновок, що попри те, що в різних державах назва цього заходу, підстави та процесуальний порядок його застосування мають певні відмінності, спільним є законодавчо регламентована можливість під час здійснення кримінального

провадження для забезпечення дієвості кримінального провадження тимчасово обмежити право особи на працю за наявності для цього відповідних підстав, а також те, що обов'язковою законодавчою умовою застосування такого заходу примусу, є надання представниками сторони обвинувачення достатності фактів або інформації, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити конкретне правопорушення, та бути достатніми, щоб прийняти рішення про відсторонення від посади. Констатовано, що в українському законодавстві є прогалини які можливо частково подолати шляхом використання зарубіжного досвіду.

Приділено увагу міжнародному та вітчизняному досвіду застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади. Визначено найбільш вдалі для перейняття міжнародні правові механізми застосування відсторонення від посади. На підставі аналізу положень чинного законодавства окреслено основні проблемні питання, що виникають під час застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади. Зроблено висновки, що задля забезпечення дотримання принципу правової визначеності та з метою підвищення оперативності та ефективності здійснення досудового розслідування необхідним є внесення відповідних змін до Кримінального процесуального кодексу України (дали – КПК України), що регламентують процесуальний порядок застосування відсторонення від посади.

Акцентовано увагу на недосконалості регламентації правових підстав для прийняття рішення про відсторонення від посади: передбачення обов'язку для прокурора, слідчого за наявності підстав передбачених статтею 157 КПК України, звертатися до слідчого судді, суду з клопотанням про відсторонення від посади, у разі вчинення особою корупційного кримінального правопорушення, кримінального правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності з наданням публічних послуг, кримінального правопорушення проти правосуддя; надання можливості

слідчому звертатися до слідчого судді з клопотаннями: про відсторонення від посади, про продовження строку відсторонення від посади чи про його скасування без додаткового погодження з прокурором, передбачення обов'язку розгляду клопотання про відсторонення від посади слідчим суддею, судом в день його надходження до суду, передбачення обов'язку негайного вручення копії рішення про відсторонення від посади після його оголошення особі, яка звернулася з відповідним клопотанням, підозрюваному чи обвинуваченому, іншим заінтересованим особам та обов'язку щодо його негайного виконання в порядку, передбаченому для виконання судових рішень, а у разі відсутності слідчого, прокурора під час оголошення судового рішення – обов'язку надіслати копію судового рішення таким особам не пізніше наступного робочого дня.

Проведені дослідження дали змогу запропонувати внести наступні зміни до Кримінального процесуального кодексу України.

I. Внести до Кримінального процесуального кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 9—13, ст. 88; 2019 р., № 17, ст. 71) такі зміни:

1) статтю 155 викласти у такій редакції:

«Стаття 155. Клопотання про відсторонення від посади

1. Прокурор, слідчий має право звертатися, а у разі вчинення корупційного кримінального правопорушення, кримінального правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності з наданням публічних послуг, кримінального правопорушення проти правосуддя за наявності підстав передбачених статтею 157 цього Кодексу - звертається до слідчого судді під час досудового розслідування або суду під час судового провадження із клопотанням про відсторонення особи від посади. Із клопотанням про відсторонення особи від посади до органів державної влади, зазначених у частині третій статті 154 цього Кодексу, має право звернутися прокурор, а про відсторонення від посади Голови Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступника -

Генеральний прокурор або заступник Генерального прокурора - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

2. У клопотанні зазначаються:

- 1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання;
- 2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини;
- 4) посада, яку обіймає особа;
- 5) виклад обставин, що дають підстави вважати, що перебування на посаді підозрюваного, обвинуваченого сприяло вчиненню кримінального правопорушення;
- 6) виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, знищить чи підробить речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливатиме на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню іншим чином;
- 7) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання.

До клопотання також додаються:

- 1) копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання;
- 2) документи, які підтверджують надання підозрюваному, обвинуваченому копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання.»
- 3) частину 3 статті 156 викласти у такій редакції:

«Клопотання про відсторонення особи від посади розглядається слідчим суддею, судом в день його надходження до суду за участю особи, яка подала клопотання та підозрюваного чи обвинуваченого, його захисника».

4) частину 1 статті 157 викласти у такій редакції:

«Слідчий суддя, суд відмовляє у задоволенні клопотання про відсторонення від посади, якщо слідчий, прокурор не доведе наявності достатніх підстав вважати, що такий захід необхідний для припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином».

5) частину 4 статті 157 викласти у такій редакції:

«Копія ухвали негайно після її оголошення вручається особі, яка звернулася з відповідним клопотанням, підозрюваному чи обвинуваченому, іншим заінтересованим особам та підлягає негайному виконанню в порядку, передбаченому для виконання судових рішень. У разі відсутності слідчого, прокурора під час оголошення судового рішення, його копія надсилається таким особам не пізніше наступного робочого дня».

6) частину 1 статті 158 викласти у такій редакції:

«Слідчий за погодженням із прокурором, прокурор, а щодо Голови Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступника - Генеральний прокурор або заступник Генерального прокурора - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, має право звернутися, а у разі вчинення корупційного кримінального правопорушення, правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності з наданням публічних послуг, кримінального правопорушення проти правосуддя за наявності підстав передбачених статтею 157 цього Кодексу – звертається з

клопотанням про продовження строку відсторонення від посади, яке розглядається в порядку, передбаченому статтею 156 цього Кодексу».

7) частину 3 статті 158 викласти у такій редакції:

«Відсторонення від посади може бути скасовано ухвалою слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження за клопотанням слідчого погодженого із прокурором, прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого, якого було відсторонено від посади, якщо в подальшому застосуванні цього заходу відпала потреба. Розгляд клопотання про скасування відсторонення від посади здійснюється за правилами розгляду клопотання про застосування цього заходу».

Ключові слова: верховенство права, кримінальне провадження, досудове розслідування, орган досудового розслідування, захід забезпечення кримінального провадження, перешкоджання кримінальному провадженню, відсторонення від посади, судові рішення, повідомлення про підозру, право на працю, підозрюваний, обвинувачений, сторона кримінального провадження, заходи примусу.

ABSTRACT

Islankin S. M. Removal from office in criminal proceedings. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 081 – Law. – Dnipro State University of Internal Affairs, Dnipro, 2025.

The dissertation develops the basic concepts of removal from office and its practical application, and gives proposals for improving criminal procedural legislation in order to make the specified norm more effective.

The study formed the concept and place of removal from office in the system of measures to ensure criminal proceedings. It was concluded that removal from office, namely, it was established that - is a measure to ensure criminal proceedings, which is used to ensure the effectiveness of criminal proceedings on the basis of a court decision or a decision of the President of Ukraine or a decision of the High Council of Justice and consists in temporarily preventing the suspect, accused from performing his labor (official) duties for a certain period of time in order to stop and prevent the unlawful behavior of the suspect, accused, who, while in office, may destroy or forge things and documents that are of significant importance for the pre-trial investigation, influence witnesses and other participants in criminal proceedings by illegal means or illegally impede criminal proceedings in another way. The dissertation states that removal from office has certain substantive features that distinguish it from other measures to ensure criminal proceedings, in particular: the exclusive possibility of lawfully restricting constitutional rights provided for in Article 43 of the Constitution of Ukraine in order to ensure the effectiveness of criminal proceedings; an expanded list of entities authorized to make the appropriate decision - the investigating judge, the court, the President of Ukraine, the Supreme Court of Justice; the possibility of applying it exclusively for the commission of a crime; special factual grounds for application, which are the need to: stop a criminal offense, stop or prevent the unlawful behavior of a suspect or accused who, while in office, may destroy or

forge things and documents that are important for the pre-trial investigation, influence witnesses and other participants in criminal proceedings by illegal means, or unlawfully obstruct criminal proceedings in another way; a different procedural procedure for applying suspension from office and extending the term of suspension from office or its cancellation for judges, the Director of NABU, the Chairman of the NACP, the Deputy Chairman of the NACP, and persons appointed by the President of Ukraine.

An analysis of statistical data on the use of removal from office was conducted. The analysis made it possible to see that the use of removal from office is used by investigators compared to other measures to ensure criminal proceedings less than one percent, while taking into account the specifics of the category of criminal offenses for which removal from office can be applied. Attention was drawn to the large number of applications refused by the investigating judge, the court within 23.4% - 27%, taking into account the number of satisfied applications within 62% - 63.9%. Also, there is no fluctuation regarding the decrease or increase in the use of the measure of removal from office, the exception is only 2022 - a decrease in the number of applications submitted for consideration, however, this is due to the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine and a decrease in the total number of applied measures to ensure criminal proceedings.

In addition, the dissertation pays attention to the submission by investigative bodies of motions for the application of suspension from office in the period from 2019 to 2024. Compared to the total number of motions submitted for the application, the proportion of motions submitted for the application has almost not changed over the past five years and was within 0.14% (2019) - 0.23% (2020) of the total number of motions submitted for the application of measures to ensure criminal proceedings.

The peculiarities of the application of such a measure of ensuring criminal proceedings as removal from office in foreign states are analyzed. It is noted that the removal of a person from office is of great importance in the system of

measures of ensuring criminal proceedings, since its application entails a certain restriction of the constitutional rights and freedoms of man and citizen, namely the right to work.

It is established that the differences in the legal mechanism of applying removal from office in foreign states are due to the different form of unification of legal systems in these countries, but the essence and purpose of applying the specified measure of coercion remains the same. It was concluded that despite the fact that in different states the name of this measure, the grounds and the procedural procedure for its application have certain differences, the common thing is the legally regulated possibility during the conduct of criminal proceedings to temporarily restrict a person's right to work if there are appropriate grounds for this, as well as the fact that a mandatory legislative condition for the application of such a coercive measure is the provision by the representatives of the prosecution of sufficient facts or information that can convince an objective observer that the person in question could have committed a specific offense and be sufficient to make a decision to remove him from office. It was noted that there are gaps in Ukrainian legislation that can be partially overcome by using foreign experience.

Attention is paid to international and domestic experience in applying the measure of securing criminal proceedings in the form of removal from office. The most successful international legal mechanisms for adoption of the measure of securing criminal proceedings in the form of removal from office are identified. Based on the analysis of the provisions of the current legislation, the main problematic issues that arise during the application of the measure of securing criminal proceedings in the form of removal from office are outlined. The conclusions are drawn that in order to ensure compliance with the principle of legal certainty and in order to increase the efficiency and effectiveness of the pre-trial investigation, it is necessary to make appropriate amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter - the CPC of Ukraine), which regulate the procedural procedure for applying the removal from office.

Attention is drawn to the imperfection of the regulation of the legal grounds for making a decision on removal from office not only for committing a crime, but also for committing a criminal offense and granting the investigator, as the subject of the investigation into criminal offenses, additional powers regarding the possibility of applying to the investigating judge with a motion for removal from office, providing for the obligation for the investigator, investigator, prosecutor, if there are grounds provided for in Article 157 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, to apply to the investigating judge, court with a motion for removal from office, in the event that a person commits a corruption criminal offense; providing an investigator with the opportunity to apply to the investigating judge with motions: for removal from office, for extension of the term of removal from office or for its cancellation without additional approval from the prosecutor, providing for the obligation to consider the motion for removal from office by the investigating judge, the court on the day it is received by the court, providing for the obligation to immediately serve a copy of the decision on removal from office after its announcement to the person who filed the relevant motion, the suspect or accused, other interested persons and the obligation to immediately execute it in the manner prescribed for the execution of court decisions, and in the absence of the investigator, investigator, prosecutor during the announcement of the court decision - the obligation to send a copy of the court decision to such persons no later than the next working day.

Key words: rule of law, criminal proceedings, pre-trial investigation, pre-trial investigation body, measure to ensure criminal proceedings, obstruction of criminal proceedings, removal from office, court decision, report of suspicion, right to work, suspect, accused, party to criminal proceedings, coercive measures.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Ісланкін С. М. Підстави та процесуальний порядок відсторонення від посади в кримінальному процесі. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 355-360. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.64>.
2. Ісланкін С. М. Відсторонення від посади: міжнародний досвід регламентації. *Правова позиція*. 2022. № 4 (37). С. 271-274. DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2022-4.51>.
3. Ісланкін С. М. Відсторонення від посади в кримінальному процесі: напрями вдосконалення. *Право і суспільство*. 2023. № 5. С. 315-321. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.46>.
4. Ісланкін С.М. Відсторонення від посади в системі заходів забезпечення кримінального провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 746-749. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/180>.
5. Ісланкін С. М. Обставини, що необхідно враховувати під час розгляду клопотання про відсторонення від посади: практичні аспекти. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 25 лютого 2022 р.). Дніпро: Дніпровський державний університет внутрішніх справ. 2022. 752 с. С. 421-424. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/8985>.
6. Ісланкін С. М. Підстави відсторонення від посади в кримінальному процесі: окремі аспекти. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 11 березня 2022 р.). Дніпро: Дніпровський державний університет внутрішніх справ. 2022. 464 с. С. 340-341. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/8983>.

7. Ісланкін С. М. Відсторонення від посади в кримінальному процесі: поняття, мета та підстави застосування. *Сучасні підходи боротьби зі злочинністю: погляди молодих вчених*: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (м. Кривий Ріг, 26 листопада 2021 р.). КННІ ДонДУВС. Кривий Ріг, 2022. 305 с. С. 86-89.

8. Ісланкін С. М. Відсторонення від посади: міжнародний досвід регламентації. *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування в умовах воєнного стану*: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару. м. Дніпро: Дніпровський державний університет внутрішніх справ (м. Дніпро, 26 травня 2022 року). С. 88-91. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/10385>.

9. Ісланкін С. М. Відсторонення особи від посади: напрями вдосконалення. *Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності в сучасних умовах*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Дніпро, Дніпровський державний університет внутрішніх справ (26 травня 2023). С. 79-82. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/11448>.

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень.....	18
ВСТУП.....	20
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	28
1.1. Генеза законодавства та теоретичних поглядів щодо відсторонення від посади в кримінальному процесі.....	28
1.2. Поняття, зміст та функціональне призначення відсторонення від посади в кримінальному процесі.....	46
1.3. Відсторонення від посади в системі заходів забезпечення кримінального провадження.....	52
РОЗДІЛ 2. ПІДСТАВИ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	63
2.1. Підстави відсторонення від посади в кримінальному процесі....	63
2.2. Процесуальний порядок відсторонення від посади в кримінальному процесі:	
2.2.1 Процесуальний порядок відсторонення від посади на підставі рішення слідчого судді, суду.....	78
2.2.2. Процесуальний порядок відсторонення від посади на підставі рішення Президента України.....	88
2.2.3. Процесуальний порядок тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності на підставі рішення Вищої ради Правосуддя.....	91
РОЗДІЛ 3. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	103
3.1. Міжнародний досвід відсторонення від посади в кримінальному процесі.....	103
3.2. Напрями підвищення ефективності здійснення відсторонення від посади в кримінальному процесі.....	114

ВИСНОВКИ	136
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	141
ДОДАТКИ.....	161

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЄС – Європейський Союз

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

ВСУ – Верховний суд України

ГСУ – Головне слідче управління

ДБР – Державне бюро розслідувань

КК України – Кримінальний кодекс України

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

НАБУ – Національне антикорупційне бюро України

НАЗК – Національне агентство запобігання корупції

НМДГ – неоподатковуваний мінімум доходів громадян

ООН – Організація об'єднаних націй

ПВСУ – Пленум Верховного Суду України

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Відповідно до положень Конституції України життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю і першочерговими завданнями забезпечується державою. Таким чином, норми Основного закону вказують на непорушність прав і свобод людини, проте законом передбачені випадки, у яких людини може бути обмежена або повністю позбавлена гарантованих їй Конституцією прав та свобод. Зокрема особа може бути обмежена певних прав та свобод в межах та порядку визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України. Оскільки кримінальне судочинство пов'язане із державно-владним примусом, що застосовується від імені держави уповноваженими на те суб'єктами з метою захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Під час розслідування кримінальних правопорушень, зокрема вчинених службовими особами, із застосуванням своїх посадових повноважень, практичним працівникам нерідко доводиться стикатися з тим, що зазначені особи, використовуючи своє службове становище, перешкоджають розслідуванню, знищують документи, речові докази, впливають на своїх підлеглих, не дозволяють їм давати показання, з метою перешкодження встановленню обставин, що мають значення для кримінального провадження й уникнення покарання. Для запобігання таким негативним проявам, кримінальним процесуальним законодавством передбачена можливість

застосування до особи, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження, такого заходу забезпечення кримінального провадження як відсторонення від посади.

Крім того, необхідність здійснення огляду судової статистики щодо застосування відсторонення від посади дасть змогу з'ясувати ефективність та дієвість такого заходу забезпечення кримінального провадження. У порівнянні із загальною кількістю поданих клопотань щодо застосування за останні п'ять років майже не змінилась і складала в межах 0,14% (2019) – 0,23% (2020) питомої ваги від загальної кількості поданих клопотань щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження. По роках статистика розподілена наступним чином.

Застосування відсторонення від посади застосовується слідчими порівняно із іншими заходами забезпечення кримінального провадження менше одного відсотка. Це небагато, однак необхідно врахувати специфіку категорії кримінальних правопорушень щодо яких можуть бути застосований розглядуваний нами захід. В той же час, насторожує доволі велика кількість відмовлених у задоволенні клопотання слідчим суддею, судом в межах 23,4% - 27%, враховуючі кількість задоволених клопотань в межах 62% - 63,9%. Також не бачимо особливих коливань щодо зменшення чи зростання застосування заходу відсторонення від посади, виключення складає лише 2022 рік - зменшення кількості поданих на розгляд клопотань, однак це пов'язано із повномасштабним вторгненням РФ в Україну та зменшення загальної кількості застосованих заходів забезпечення кримінального провадження [92] (див. табл. № 2 – додаток 2).

Що стосується продовження строку застосування відсторонення від посади, то можемо зазначити, що коливання відбувались в межах 26,9% - 36,8%. Загальна тенденція статистичних даних застосування відсторонення від посади розподіляється наступним чином: у 2019-2020 роки показники застосування найвищі; у 2021 році показники незначним чином знижуються; у 2021 році показники значно знижуються у зв'язку із загальною тенденцією

відсутності статистичної інформації з тимчасово окупованих територій та вже у 2023 році показники застосування зазначеного заходу повертаються до результатів довоєнного періоду.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять праці вчених у галузі кримінального процесуального законодавства. Значний внесок у дослідженні теоретичних питань, пов'язаних з проблемами застосування відсторонення від посади зробили такі науковці як: Авраменко О. В., Аленіна Ю. П., Анастасієва В. В., Арланова Р.Д., Благута Р. І., Безпалько І. Л., Бойчук Д. В., Вапнярчук В. В., Волобуєв А.Ф., Ганжа О. О., Гумін О. М., Дрозд В. Г., Дьомін Ю. М., Д'яковський Г. Л., Завтур В. А., Здрок О. І., Зінченко В. М., Кожевніков Г. К., Конюшенко Я. Ю., Крамаренко Ю. М., Лахманик Ю. Р., Лобойко Л. М., Луцик В. В., Назаров В. В., Маляренко В. Т., Молдован А. М., Ортинський В. М., Рогальська В. В., Рожнова В. В., Савицький Д. О., Савченко В. А., Самарін В. І., Смоков С. М., Сліпченко В. І., Софіянчук І.В., Ткаченко Д.В., Шаблистий В. В., Шульгін С. О., Черненко А. П., Чорноус Ю. М., Шило О. Г., Шиян А. Г., Хитра А. Я, Фаринник В. І., Фірман О. В., Юнін О. С., Ярошенко О. М. та ін. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, питання вдосконалення інституту відсторонення від посади не втрачає свою актуальність, зокрема і питання щодо підстав та процесуального порядку застосування вищезазначеного заходу забезпечення кримінального провадження.

Дисертаційне дослідження Анастасієвої В.В. на тему: «Відсторонення від посади як захід забезпечення кримінального провадження» [1]. Авторкою у 2023 році розглянуті основні питання застосування відсторонення від посади як захід забезпечення кримінального провадження, зроблені відповідні висновки, запропоновано зміни до кримінального процесуального законодавства. Незважаючи на проведені ґрунтовні дослідження на сьогодні залишається дискусійне питання щодо можливості застосування заходу забезпечення кримінального процесу – відсторонення від посади дізнавачами під здійснення досудового розслідування кримінальних проступків;

особливості складання клопотання про застосування відсторонення від посади тощо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження підготовлено відповідно: до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24.03.2021 № 119/2021); Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи (Указ Президента України від 12.01.2011 № 24/2011); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки (Указ Президента України від 11.05.2023 № 273/2023); тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2025 – 2029 рр., затвердженої наказом МВС України від 21 травня 2024 р. № 326, та тематики науково-дослідної роботи Дніпровського державного університету внутрішніх справ на 2024 – 2029 рр. (кримінально-правове та кримінологічне забезпечення протидії злочинності).

Мета і завдання дослідження. *Метою дисертації* є вдосконалення кримінального процесу щодо застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження як відсторонення від посади, а також формулювання пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Для поставленої мети необхідно виконати наступне:

- дослідити сутність відсторонення від посади в кримінальному процесі;
- встановити понятійний апарат, зміст та функціональне призначення відсторонення від посади в кримінальному процесі;
- розглянути відсторонення від посади в системі заходів забезпечення

кримінального провадження;

- зробити перелік підстав відсторонення від посади в кримінальному процесі;

- встановити процесуальний порядок відсторонення від посади в кримінальному процесі: на підставі рішення слідчого судді, суду; на підставі рішення Президента України;

- розглянути процесуальний порядок тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності на підставі рішення Вищої ради Правосуддя;

- провести порівняльний аналіз та дослідити міжнародний досвід відсторонення від посади в кримінальному процесі;

- встановити напрями підвищення ефективності здійснення відсторонення від посади в кримінальному процесі;

- зробити науково обгрунтовані висновки щодо виявлених недоліків в національному кримінальному процесуальному законодавстві та ефективності застосування відсторонення від посади.

Об'єктом дослідження є врегульовані нормами кримінального процесуального законодавства заходи забезпечення кримінального процесу.

Предметом дослідження є відсторонення від посади в кримінальному процесі.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є діалектико-матеріалістичний метод наукового пізнання, що відбиває взаємозв'язок теорії та практики, який застосовувався для визначення сутності, структури та взаємозв'язків елементів відсторонення від посади як заходу забезпечення кримінального провадження.

У процесі роботи використовувались такі загальнонаукові методи дослідження як: формально-логічний, системно-структурний, статистичний та порівняльно-правовий. Формально-логічний метод дослідження застосовувався для вивчення чинного законодавства, зокрема його положень щодо встановлення мети та завдань відсторонення від посади як заходу

забезпечення кримінального провадження. Системно-структурний метод – для визначення логіки взаємозв'язків у системі елементів кримінальної процесуальної характеристики відсторонення від посади. Порівняльний метод надав можливість окреслити місце відсторонення від посади серед інших заходів забезпечення кримінального провадження. Статистичний метод – для дослідження емпіричних матеріалів щодо ефективності та практичного застосування відсторонення від посади за період 2019-2024 роки. Порівняльно-правовий метод використовувався з метою порівняння вітчизняного законодавства щодо відсторонення від посади з відповідними положеннями кримінального процесуального законодавства зарубіжних країн.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вдосконалено національне кримінальне процесуальне законодавство щодо врегулювання здійснення відсторонення від посади, запропоновано оновлення нормативно-правової бази застосування розглядуваної норми.

вперше:

- запропоновано внесення змін до КПК України в частині встановлення вимоги щодо обов'язкового звернення слідчого, прокурора з клопотанням щодо відсторонення від посади у разі вчинення особою корупційного кримінального правопорушення, кримінального правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності з наданням публічних послуг, кримінального правопорушення проти правосуддя, за наявності підстав передбачених статтею 157 КПК України;

- аргументована необхідність надання можливості слідчому після погодження з прокурором звертатися до слідчого судді з клопотанням про продовження строку відсторонення від посади чи про його скасування.

вдосконалено:

- положення щодо надання можливості застосування відсторонення від посади під час здійснення досудового розслідування у формі дізнання щодо кримінальних проступків, пов'язаних із корупцією;

- положення щодо передбачення обов'язку для слідчого, прокурора за наявності підстав передбачених статтею 157 КПК України, звертатися до слідчого судді, суду з клопотанням про відсторонення від посади, у разі вчинення особою корупційного кримінального правопорушення, кримінального правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності з наданням публічних послуг, кримінального правопорушення проти правосуддя;

набули подальшого розвитку:

- положення щодо передбачення обов'язку розгляду клопотання про відсторонення від посади слідчим суддею, судом в день його надходження до суду.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що, результати можуть бути використані у:

- *законотворчій діяльності*: внесення пропозицій, які спрямовані на законодавче забезпечення дієвості кримінального провадження шляхом удосконалення інституту заходів забезпечення кримінального провадження, а саме: відсторонення від посади;

- *науково-дослідній діяльності та освітньому процесі*: використання матеріалів дослідження при підготовці підручників, навчальних посібників з дисциплін: «Кримінальний процес», «Криміналістика» (*акт впровадження в освітній процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 11 квітня 2024 року*);

- *практичній діяльності*: під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження (*акт впровадження в практичну діяльність СУ ГУНП України в Дніпропетровській області від 10 січня 2025 року*).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 4 статті у наукових періодичних виданнях фахових з юридичних наук та 5 тезах доповідей на наукових форумах різного рівня.

Апробація результатів дисертації. Положення викладені в дисертаційному дослідженні доповідались на наукових конференціях:

Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів (м. Дніпро, 25 лютого 2022 р.); Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти (м. Дніпро, 11 березня 2022 р.); Сучасні підходи боротьби зі злочинністю: погляди молодих вчених: (м. Кривий Ріг, 26 листопада 2021 р.); Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування в умовах воєнного стану (м. Дніпро, 26 травня 2022 року); Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності в сучасних умовах (м. Дніпро, 26 травня 2023).

Структура та обсяг дисертації. Дослідження складається із анотації, вступу, трьох розділів, десяти підрозділів, висновків та додатків. Загальний обсяг дисертації складає – 187 сторінок.

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

1.1. Генеза законодавства відсторонення від посади в кримінальному процесі

Забезпечення конституційних прав людини є важливим для будь-якої розвиненої правової держави. В Україні передбачено захист конституційних прав людини, окрім випадків передбачених законом. Повна свобода дій та вибору для кожного громадянина в контексті сучасного розвитку буде утопічною. Для існування, розвитку суспільства та механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина в будь-якому разі будуть певні обмеження за наявності конкретних умов їх застосування. І, саме дотримання таких умов застосування обмежень буде мати важливе значення.

Згідно ст. 43 Конституції України [49]. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Історично становлення заходу забезпечення кримінального провадження відсторонення від посади має давнє походження та декілька його етапів.

Так, В.В. Анастасієва, в своїй дисертації, досліджуючи генезис інституту відсторонення від посади у кримінальному провадженні, також зазначає, що цей захід пройшов декілька історичних етапів його становлення, а саме:

- I етап – з часів Київської Русі до гетьманської доби (IX-XVII століття) – перші зародки інституту відсторонення від посади, без його нормативного закріплення;

- II етап – з моменту появи Статуту кримінального судочинства 1864 року до прийняття КПК УРСР 1924 та 1927 років (XVIII – середина XX століття) – застосування відсторонення від посади набуває нормативного характеру і отримує свій подальший розвиток, характерною його рисою є те, що питання про застосування вказаного заходу вирішувалося не судовими органами, а було віднесено до компетенції керівників відомств, в яких особа перебувала на посаді;

- III етап – прийняття КПК УРСР 1960 року (60-ті рр. XX століття – 2012 р.) – нормативна регламентація відсторонення від посади без включення його до системи запобіжних заходів, характеризується вузькими межами законодавчого регулювання відсторонення від посади, відсутністю встановлених законом цілей, підстав та порядку застосування цього примусового заходу;

- IV етап – після прийняття КПК України 2012 року – до теперішнього часу – запровадження інституту заходів забезпечення кримінального провадження із подальшим віднесенням до його системи відсторонення від посади [1, с. 49].

Як ми бачимо, розглядуваний нами захід пройшов складний шлях від усного розпорядження, до нормативного (формального) закріплення. Крім того, щодо суб'єктів реалізації заходу також можливість застосування особами, які не мають жодного стосунку до саме процесуального забезпечення – керівники підприємств, організацій, установ, тощо. Тож, навряд чи можна назвати виділені два періоди саме забезпечення процесуального заходу, скоріше вони відносяться до загально-соціальних заходів, які лише пов'язані з кримінальним провадженням. Якщо взяти відсутність формального закріплення, то можемо зазначити, що це було лише припущення, у зв'язку із історичною давністю таких подій.

Також розглянемо витoki відсторонення від посади в розрізі з більш наближеним до сучасності періодом, а саме період 1960 – 2012 роки та сучасний період чинного КПК України.

Так, ст. 147 КПК України (1960 р.) передбачає відсторонення обвинуваченого від посади. Відмінністю є те, що такий захід не відноситься до запобіжного заходу, а також у попередній редакції КПК України не виділялись окремо заходи забезпечення кримінального провадження, ст. 147 знаходиться в Главі 12 «Пред'явлення обвинувачення та допитів обвинуваченого». Тобто Глава 12 КПК (1960 р.) передбачала застосування саме до учасника процесу – обвинуваченого за певних умов, які визначені в статті відсторонення від посади. Такий захід відносився до заходу процесуального примусу, хоча в КПК (1960 р.) це не зазначено та окремо не виділено.

Стаття 147 КПК (1960 р.) передбачає, що у разі притягнення посадової особи до кримінальної відповідальності за посадовий злочин, а так само якщо особа притягується до відповідальності за інший злочин та може негативно впливати на хід досудового або судового слідства, слідчий зобов'язаний відсторонити его від посади, про що виносить вмотивовану постанову [62].

Проведемо паралель із чинним КПК України:

1. Може застосовуватись лише щодо обвинуваченого, який є посадовою особою. Незважаючи на наявність інституту дізнання, дізнавач не має права застосовувати такий процесуальний захід процесуального примусу. Теж ми можемо зазначити і в діючому КПК України (2012 р.).

2. Крім цього обвинувачений - посадова особа вчиняє посадовий злочин, або інший злочин та може негативно вплинути на хід досудового або судового слідства.

3. В самій ст. 147 КПК (1960 р.) не зазначено конкретно достатні підстави для відсторонення від посади обвинуваченого, однак, можемо вказати, що це виходить із обов'язку для слідчого виносити мотивувальну

постанову. В постанові обов'язково повинні зазначатись підстави для відсторонення від посади.

Відсторонення від посади обвинуваченого, який є посадовою особою і вчинив посадовий злочин є очевидним, оскільки було конкретне визначення посадового злочину та посадової особи. В такому разі слідчий зобов'язаний відсторонити таку особу від посади, тобто є імперативною нормою.

Залишається під питанням визначення іншого злочину, який не був посадовим злочином. Підставами для застосування відсторонення від посади були матеріали кримінальної справи, які вказували на можливість використання обвинуваченим свого службового становища з метою протидіяти встановленню істини по справі або вчинення інших дій. Тут вочевидь відбувається на розсуд слідчого за погодженням з прокурором і наявними доказами. До них можна, зокрема віднести спроба знищення документів, які б мали значення у справі; перешкоджання у проведенні аудиту, ревізії, перерахунку; схиляння до завідомо неправдивих показань свідками, потерпілими, спеціалістами, експертами та іншими учасниками кримінального процесу, а також продовжили свою злочинну діяльність. Перелічені дії є доктринальним тлумаченням [62, с. 380] сама ж стаття не містить ні переліку, ні конкретизації, що приводило до низького рівня застосування цієї норми саме до другої категорії справ, яку ми попередньо розглянули. Таке трактування ст. 147 УПК (1960 р.) є неоднозначним, що призводило як до зловживання, так і навпаки до не застосування даної норми, особливо в умовах її імперативності.

Гарантією захисту трудових прав обвинуваченого виступає саме санкція прокурора постанови слідчого, який погоджується із застосуванням до обвинуваченого заходу – відсторонення від посади або відмовляє.

Також зазначимо, що мова в постанові слідчого про відсторонення від посади на підставі ст. 147 КПК (1960 р.) не може йти про звільнення з роботи. Рішення про звільнення з роботи може бути прийняте лише компетентними органами на підставі рішення суду.

Також варто звернути увагу на той факт, що згідно ч. 3 ст. 147 КПК (1960 р.) питання про відсторонення від посади осіб, які призначені Президентом України, вирішується Президентом України на підставі мотивувальної постанови Генерального прокурора України.

Таким чином, можемо погодитись з Анастасієвою В.В., що на той час у кримінальному процесуальному законодавстві існувала проблема доцільності розширення сфери дії положень про відсторонення від посади, що втілювались у пропозиціях розширити права уповноважених осіб, та передбачити можливість усунення обвинуваченого від будь-якої роботи за фахом, якщо її продовження може перешкоджати досягненню завдань кримінального процесу, а також наголошувалось на необхідності введення судового порядку відсторонення від посади [1, с. 42]. Важливим моментом стало б на той час запровадження окремого інституту забезпечення заходів кримінального процесу, виокремлення запобіжних заходів. Розподіл та прив'язка до учасника процесу, який визначався як обвинувачений призводило до низького рівня ефективності застосування відсторонення від посади. До цього можна додати ще й нечіткість формулювання норми на фоні її обов'язковості. Тому можемо зазначити, що така норма на той час могла стати корупційним важилем щодо незастосування цієї норми або навпаки погрози застосування такої норми, оскільки відсутність чіткої межі та підстав застосування в ст. 147 КПК (1960 р.) відсутні взагалі.

З урахуванням розгляду попереднього КПК України (1960 р.), розглянемо сучасний стан запровадження окремого інституту відсторонення від посади та чи були враховані законодавцем попередні помилки?

Право на свободу та особисту недоторканність, як і будь-яке інше право, потребує захисту від свавільного обмеження, для чого вимагається періодичний судовий контроль за обмеженням чи позбавленням свободи та особистої недоторканності, що має здійснюватися у визначені законом часові інтервали *(абзац одинадцятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини. Рішення Великої палати Конституційного Суду України у справі за*

конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини третьої статті 315 Кримінального процесуального кодексу України від 23 листопада 2017 року № 1-р/2017 [64].

Дотримання конституційних прав при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження є важливим моментом та потребує закріплення безпосередньо в кримінальному процесуальному законодавстві шляхом конкретизації підстав та меж застосування вказаної норми.

Юнін О.С. слушно звертає увагу на те, що з метою забезпечення достатнього рівня судового контролю у сфері захисту прав людини при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження, доцільно створити умови щодо повної незалежності слідчого судді, що є складовою частиною виконання принципу верховенства права. Неупередженість та повна незалежність слідчого судді при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження є основною умовою забезпечення права людини на справедливий суд та формування в громадянському суспільстві повної довіри до судової гілки влади в Україні. Таким чином, з метою покращення діяльності судової гілки влади в частині захисту прав людини необхідно забезпечити неухильне дотримання вимог ст. 9 КПК, відповідно до якої кримінальне процесуальне законодавство України має застосовуватися з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, та з обов'язковим застосуванням відповідних норм міжнародного права [155].

Відомості про підготовлювану чи факт чиненої протидії свідчать про правильний вибір напрямку розкриття та розслідування кримінального правопорушення, обґрунтованості висунутих версій про характер скоєного тощо. Одночасно ці дані дозволяють зробити висновок про причетність конкретної особи до скоєного кримінального правопорушення, окремі обставини справи та її учасників, коло пов'язаних осіб, їх приналежність до певного оточення, яке зацікавлене в настанні негативного результату та інші

відомості, що можуть бути використані як під час самого провадження, так і для забезпечення ефективності діяльності у майбутньому [53, с.52].

Так, Конституційний Суд України виходячи з положень частин першої, другої статті 29 Основного Закону України та сформульованих ним юридичних позицій, а також беручи до уваги наведені положення міжнародних правових актів щодо захисту права людини на свободу та особисту недоторканність, вважає, що право на свободу та особисту недоторканність не є абсолютним і може бути обмежене, але тільки на підставах та в порядку, визначених законами України. Обмеження конституційного права на свободу та особисту недоторканність має здійснюватися з дотриманням конституційних гарантій захисту прав і свобод людини і громадянина та виключно на підставі вмотивованого рішення суду(абзац тринадцятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини. *Рішення Великої палати Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини третьої статті 315 Кримінального процесуального кодексу України від 23 листопада 2017 року № 1-р/2017* [64].

З прийняттям у 2012 році КПК України Україна стала на шлях демократизації вітчизняного законодавства та почала впроваджувати міжнародні та європейські цінності, принципи та стандарти щодо захисту прав людини. КПК України перед фахівцями та науковцями у галузі кримінального процесу поставив цілу низку практичних та теоретичних проблем, що потребують досить ґрунтовного аналізу та теоретичного усвідомлення. Серед чисельних новел кримінального процесу надзвичайної уваги заслуговує відсторонення від посади, під час якого тимчасово обмежуються конституційні права, зокрема ті, що регламентовані законодавцем в ст. 38 та ст. 43 КПК України [59].

Відсторонення від посади є одним із заходів забезпечення кримінального провадження. Заходи примусу застосовуються державою у

випадку коли інші заходи не є дієвими, перестають діяти або створюють загрозу для громадянського суспільства. Натомість важливим моментом є забезпечення прав людини в частині не порушення трудового законодавства, як одного із конституційного права людини і громадянина. Тому, важливо детально дослідити межі застосування заходу забезпечення кримінального провадження.

Розглянемо витoki заходів забезпечення кримінального провадження як загально, перейшовши до конкретного заходу, а саме – відсторонення від посади.

Заходи забезпечення кримінального провадження (заходи кримінального процесуального примусу) – це передбачені кримінальним процесуальним законом процесуальні засоби державно-правового примусу, що застосовуються уповноваженими на те органами (посадовими особами), які здійснюють кримінальне провадження, у чітко визначеному законом порядку стосовно осіб, котрі залучаються до кримінальної процесуальної діяльності, з метою досягнення дієвості кримінального провадження (для запобігання та припинення неправомірних дій, забезпечення виявлення та закріплення доказів тощо). Таким чином, можемо зазначити, що кримінальний процесуальний примус є частиною державного примусу, який відрізняється застосуванням більш жорстких обмежень в межах встановленого кримінального процесуального законодавства[24].

Заходи забезпечення кримінального провадження – це процесуальні дії, спрямовані на створення умов для ефективного та безперешкодного здійснення кримінального провадження, захисту прав і законних інтересів його учасників, належного виконання судових рішень, а також попередження можливих порушень і зловживань із боку підозрюваних, обвинувачених або інших учасників. [66, с.30]

Примус є ефективним інструментом упорядкування суспільних відносин і його існування обумовлено правовим, нормативним характером цих відносин. Державний примус розглядається як фізичний або психічний

вплив шляхом заподіяння особистих, матеріальних і моральних обмежень з метою підпорядкування вимогам держави. У цьому визначенні як головна мета примусу виступили виключно державні інтереси. Видається, що це визначення недостатньо повно виражає суть примусу, оскільки в тіні залишається його праворегуючий характер. Державний примус слід розглядати як один з методів регулювання суспільних відносин. Таке розуміння сутності примусу дає змогу виокремити в ньому найхарактерніше, основну якість, що об'єднує і цільове, і інструментальне призначення примусових заходів. Під цільовим призначенням розуміється сукупність завдань, що вирішуються за допомогою державного примусу. Інструментальне призначення примусу обумовлює вибір і оперування специфічними засобами і способами з метою досягнення наявних завдань [35, с. 392].

Правова природа заходів кримінального процесуального примусу визначається підставами їх застосування. Як відомо, кожний із заходів кримінального процесуального примусу має мету, але спільним для них є забезпечення виконання завдань кримінального судочинства. Відповідно, ці завдання, зазвичай, можуть бути виконані за умов належної поведінки суб'єктів кримінального судочинства. Отже, спільною підставою для застосування більшості заходів кримінального процесуального примусу буде невиконання або неналежне виконання обов'язків деякими суб'єктами кримінального процесу, тобто учинення ними кримінального процесуального правопорушення [35, с. 394].

Згідно ч. 2 ст. 131 КПК України заходами забезпечення кримінального провадження є:

- 1) виклик слідчим, дізнавачем, прокурором, судовий виклик і привід;
- 2) накладення грошового стягнення;
- 3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом;
- 4) відсторонення від посади;
- 4⁻¹) тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя;

- 5) тимчасовий доступ до речей і документів;
- 6) тимчасове вилучення майна;
- 7) арешт майна;
- 8) затримання особи;
- 9) запобіжні заходи [60].

Перелік заходів кримінального провадження є вичерпним і розширенню не підлягає. Умови застосування в ст. 131 КПК України чітко не визначені, а містять обов'язкову визначення спеціальної мети, а саме – досягнення дієвості кримінального провадження.

Законодавчі зміни, введені протягом періоду воєнного стану в Україні, свідчать про необхідність регулювання низки питань, що виникли внаслідок воєнної агресії з боку РФ. З одного боку, деякі нововведення у кримінальному процесуальному законодавстві стосовно застосування запобіжних заходів є логічними, передбачуваними та необхідними. З іншого боку, частина цих змін виявляє значні недоліки, які вимагають подальших наукових досліджень та практичного аналізу для уточнення та вдосконалення [96].

Так, з 2022 року не було приділено увагу застосування відсторонення від посади щодо військовослужбовців, які вчинили кримінальні правопорушення, в тому числі корупційні. У порівнянні з 2022 роком, у 2025 році було значно збільшено кількість вчинених військових кримінальних правопорушень, та потребує врегулювання на законодавчому рівні.

Для прямої заборони для поновлення позивача на попередній посаді необхідною умовою є наявність відповідної ухвали слідчого судді щодо застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади. Наявність лише наказу командира військової частини або начальника територіального центру комплектування та соціальної підтримки про відсторонення від виконання повноважень не є достатньою підставою для непоновлення військовослужбовця відповідно до абзаців 5, 9 пункту 122 Положення № 1153/2008 [68].

Процес документування та притягнення до відповідальності за воєнні злочини в сучасних умовах збройного конфлікту вимагає від правоохоронних органів не лише високого рівня професіоналізму та спеціалізованих знань, але й здатності ефективно застосовувати сучасні технології для збору, зберігання та аналізу доказів. Інтеграція цифрових платформ та застосунків у процесуальну практику є важливим кроком до підвищення ефективності розслідувань, що сприятиме швидкому та об'єктивному встановленню істини й забезпеченню правосуддя. Співпраця України з міжнародними організаціями, зокрема з Міжнародним кримінальним судом, є ключовою для забезпечення міжнародної підтримки та визнання у справі притягнення до відповідальності осіб, відповідальних за вчинення воєнних злочинів [15].

Розглянемо один із заходів забезпечення кримінального провадження – відсторонення від посади.

В КПК України 1960 року застосування відсторонення від посади забезпечена в нормі ст. 147, яка передбачала, що: «в разі притягнення посадової особи до кримінальної відповідальності за посадовий злочин, а так само якщо ця особа притягається до відповідальності за інший злочин і може негативно впливати на хід попереднього чи судового слідства, слідчий зобов'язаний відсторонити її від посади, про що виносить мотивовану постанову. Відсторонення від посади провадиться санкції прокурора чи його заступника. Копія постанови надсилається для виконання за місцем роботи (служби) обвинуваченого. Питання про відсторонення від посади осіб, що призначаються Президентом України, вирішується Президентом України на підставі мотивованої постанови Генерального прокурора України. Відсторонення від посади скасовується постановою слідчого (прокурора), коли в подальшому застосуванні цього заходу відпадає потреба [60].

Відсторонення від посади не передбачала захід забезпечення кримінального провадження за старим законодавством, оскільки тривалий час в кримінально-процесуальному законодавстві взагалі не передбачені

окремо такі заходи. Умови застосування відсторонення від посади були викладені у главі 12 «Пред’явлення обвинувачення і допит обвинуваченого». Така норма могла бути застосована по відношенню лише до обвинуваченої особи, крім того обмеження лише до посадової особи, яка вчинила посадовий злочин, а так само якщо ця особа притягається до відповідальності за інший злочин і може негативно впливати на хід попереднього чи судового слідства. При чому норма статті передбачає відсторонення від посади для слідчого як імперативну (обов’язкову) норму. То ж: по перше таку норму застосувати не можна до інших учасників кримінального процесу: підозрюваного або підсудного, а це свідчить про застосування цієї норми лише на певному етапі кримінального процесу, а саме на етапі пред’явлення обвинувачення. Як що такий етап був пропущений слідчим, відповідно застосувати вказану норму на іншому етапі, наприклад, судовому розгляді не можливо, оскільки статус винної особи вже змінено на підсудного. Беручи до уваги той факт, що на етапі попередньогослідства особа є посадовою особою, однак вчинила не посадовий злочин і в цей період не впливає на хід досудового розслідування, то відповідно слідчий може не застосовувати відсторонення від посади. Однак, у разі судового розгляду обстановка змінилась і підсудний може вплинути на хід розслідування, відсторонити від посади на законних підставах не передбачається можливим. Але закон передбачає відсторонення від посади особи, яка може негативно вплинути на хід попереднього чи судового слідства. З урахуванням відсутності термінів на той період судового розгляду, такі категорії справ розглядались доволі повільно і займали певний період часу і до вирішення остаточного рішення судом, який вступив в законну силу підсудний із забезпеченням презумпції невинуватості залишається займати попередню посаду і здійснювати вплив на хід судового розгляду і як наслідок остаточне прийняття рішення. Така позиція законодавця щодо конкретних обмежень застосування вказаної норми була перепорою для її реалізації. Крім того, обмеження щодо процесуального статусу винної особи, обмеження стосуються визначення посадової особи,

вчинення ним посадових злочинів. Окремого розгляду потребує формулювання: «може негативно впливати на хід попереднього чи судового слідства, слідчий зобов'язаний відсторонити її від посади, про що виносить мотивовану постанову». На нашу думку суть негативного впливу на попереднє чи судове слідство не чітко сформована була законодавцем, що призводило до варіювання умов застосування, особливо на фоні обов'язковості застосування такої норми слідчим. Ця частина ст. 147 КПК України (1960 року) передбачала використання норми на розсуд слідчого або прокурора, і ні як не могла мати імперативний характер.

Суттєво відрізняється запропонована норма в КПК України 2012 року. Насамперед хочемо зазначити, щодо встановлення окремої Глави 14 «Відсторонення від посади», яка містить шість статей з регламентацією застосування норми. Така систематизація вже дозволяє зробити висновок, що законодавець застосував системний підхід до вказаної норми, на відміну від КПК 1960 р. Так, попередня редакція статті передбачала відсторонення від посади щодо особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого або особливо тяжкого злочину, і незалежно від тяжкості злочину щодо особи, яка є службовою особою правоохоронного органу. Встановлені обмеження стосуються ступені тяжкості вчиненого злочину, однак не передбачало відсторонення від посади за вчинення злочину невеликої ступені тяжкості. Окремо зазначалось, що незалежно від ступені тяжкості відсторонення від посади передбачено для службових осіб правоохоронного органу. Проведемо порівняння двох норм, хоча які втратили чинність, однак є цікавими в аспекті історичного розвитку та встановлення цієї норми. Так, в КПК України 2012 року норма знаходиться в окремому Розділі II «Заходи забезпечення кримінального провадження», що відповідно дає підстави для **регламентації застосування** цієї норми. Стаття 154 КПК України (2012) не містить конкретизації щодо злочинів, наприклад у сфері службової діяльності або корупційних злочинів, розподіл відбувається лише за класифікацією злочинів. Така позиція

законодавець дає змогу більше охопити застосування кримінальної процесуальної норми, порівняно з попереднім кримінально-процесуальним законом. Не містить обмеження щодо процесуального статусу такої особи. Відсторонення від посади може бути застосована як до підозрюваної особи (досудове слідство) так і до обвинуваченої особи (судовий розгляд).

Окремо хочемо зупинитись на старій редакції ст. 154 КПК України, а саме: «...незалежно від ступені тяжкості злочину, якщо особа є службовою особою лише правоохоронного органу». Приналежність службової особи саме до правоохоронного органу суттєво обмежувало параметри застосування вказаної норми, оскільки перелік правоохоронних органів є вичерпним, однак злочини вчинялись й іншими службовими особами, до яких вказаний захід вже не застосовувався.

Поки ми висвітлювали позитивні моменти на користь КПК України 2012 року, однак відсутність імперативності цієї норми дасть можливість маніпулювання її застосування, а також може мати корупційні ризики, оскільки пов'язана в результаті із матеріальним становищем підозрюваного або обвинуваченого.

Внесені зміни до ст. 154 КПК України у 2018 році дали можливість застосування відсторонення від посади будь-яку винну особу, при чому, законодавець залишає єдину умову – це наявність спеціальної мети «протиправного перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином». Суттєві зміни щодо кола застосування відсторонення від посади, а також відповідно до змін у зв'язку з класифікацією кримінальних правопорушень на суть особливо не вплинула, залишивши поза увагою кримінальні проступки.

З практичної точки зору це виглядає наступним чином, що серед заходів забезпечення кримінального провадження за останні п'ять років відсторонення від посади застосовувалось менше одного відсотка. Так, у період з 2019 по 2024 роки питома вага від загальної кількості клопотань щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження -

склала у межах від 0,14% до 0,23%. Такі низькі показники говорять про недостатню дієвість норми кримінального процесуального закону щодо застосування відсторонення від посади. Можемо також засвідчити специфічність такого заходу та особливості кримінальних проваджень де можуть бути вони застосовані, звичайно їх буде менша кількість порівняно із загально-кримінальним напрямом, тому що така категорія складає в переважній більшості кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, у сфері правосуддя, у сфері службової діяльності, корупційні кримінальні правопорушення.

Отже, дослідивши еволюцію розвитку заходу забезпечення кримінального провадження – відсторонення від посади можемо зазначити, що пройдений для нормативного закріплення шлях був непростий до сучасного стану, який міститься в чинному КПК України. За відсутності точних даних застосування відсторонення від посади саме в процесуальному значенні залишаємо на рівні історичного метода більш раннього періоду. Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 року вже мав нормативне закріплення відсторонення від посади, однак як ми змогли розглянути, в ньому містилось більше негативних моментів, що знижувало кримінально-процесуальну регламентацію та практичне застосування цієї норми.

Окремо зупинимось на спеціальній меті заходів забезпечення, яка чітко зазначена в ст. 131 КПК України, а саме – досягнення дієвості кримінального провадження. При цьому законодавець не конкретизує дієвість кримінального провадження, однак це виходить із загальних положень кримінального процесуального закону.

Так, під дієвістю кримінального провадження розуміється виконання завдань кримінального судочинства, які визначені у ст. 2 КПК[35, С. 9].

Гарантією реалізації принципу верховенства права може бути закріплення в нормативно-правових актах чітких і конкретних правил та процедур здійснення кримінального провадження. Відсутність таких веде

тягне за собою негативні наслідки для всіх зацікавлених учасників кримінального провадження [144].

Так, згідно ст. 2 КПК України завданнями кримінального провадження є: захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень; охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [59].

На думку Черненка А.П. та Шияна А.Г., які зазначають щодо загальних проблем проведення досудового слідства, що стосується також і застосування заходів кримінального провадження і наголошують на тому, що доволі складна процедура досудового розслідування, яка при цьому ще й постійно змінюється є суттєвою перешкодою у діяльності слідчих та ще й у поєднанні з надмірним навантаженням, може привести до помилок у їх роботі [142].

Також в ч. 2 ст. 84 КПК дається вичерпний перелік процесуальних джерел доказів. І лише ті фактичні дані (відомості про факти), які містяться у названих джерелах, можна використовувати в кримінальному провадженні як докази [151].

Також, застосування заходів забезпечення кримінального провадження не допускається, якщо слідчий, прокурор не доведе, що:

- 1) є обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

2) потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора;

3) може бути виконане завдання, для реалізації якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням (ч. 3 ст. 132 КПК) [25, с. 10].

Смоков С.М. дав класифікацію заходів забезпечення кримінального провадження та поділив їх на:

- заходи, які обмежують суспільне і приватне життя громадян;
- заходи, які обмежують свободу пересування громадян;
- заходи які обмежують майнові права громадян,
- заходи, які обмежують особисту свободу громадянина. Та зазначив,

що відсторонення від посади відносять до заходів, які обмежують суспільне і приватне життя громадян. Відсторонення від посади, це теж обмеження як суспільного, так і приватного життя особи, бо якщо особа буде відсторонена від посади, вона не зможе отримувати зарплатню, матеріально підтримувати себе та свою родину, і в зв'язку з цим може погіршитись її матеріальний стан. Про це може стати відомо оточуючим його людям і позначитися у подальшому на його кар'єрі [89].

На нашу думку згідно запропонованої класифікації відсторонення від посади можна віднести одразу як до заходів, що обмежують суспільне і приватне життя громадян, так і до заходів, що обмежують майнові права громадян, згідно трудового права.

1.2. Поняття, зміст та функціональне призначення відсторонення від посади в кримінальному процесі

Поняття відсторонення від посади на сьогодні не міститься в кримінальному процесуальному законодавстві, проте в теоретичних працях воно неодноразово було предметом розгляду. З 2012 року саме поняття відсторонення від посади має лише доктринальне трактування, оскільки в ст. 154 КПК України міститься норма яка встановлює межі та підстави застосування відсторонення від посади без тлумачення та роз'яснення самої норми, яка повинна бути застосована. Науковці в своїх роботах неодноразово наголошували на відсутності чітко сформульованого визначення, що створює певні проблеми його застосування. Однак, до теперішнього часу визначення як і тлумачення відсутні. Зважаючи на певні конституційні обмеження важливість нормативного закріплення повинна бути обов'язковою. Вочевидь законодавець вкладає суть заходу в саме словосполучення: «відсторонення від посади». Законодавцю завжди доцільно давати роз'яснення самої норми вже далі розглядати суб'єкти щодо яких ця норма може застосовуватись, підстави, порядок, тощо. Зробимо огляд варіантів визначення відсторонення від посади, що запропоновані науковцями.

Так, О. Сидорчук визначає поняття відсторонення від посади як тимчасове, вимушене недопущення особи, яка перебуває у певних службових відносинах з органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами чи організаціями, до виконання своїх функціональних обов'язків з підстав і в порядку, передбачених КПК України [87, с. 29]. З цього визначення можемо виділити позитивним моментом – тимчасовість застосування. В той же час поняття тимчасово, на нашу думку повинно містити межі застосування, відносно визначеність повинна бути. Крім того, формулювання «...перебуває у певних службових відносинах з органами державної влади та місцевого самоврядування...» також викликає більше запитань, ніж дає відповіді. Такі відносини можуть стосуватись не

лише при застосуванні відсторонення від посади. Також автор не зазначає, до якого заходу можна віднести відсторонення від посади. Така трактовка є неповною та потребує уточнення.

В.І. Сліпченко розглядає відсторонення від посади як захід забезпечення кримінального провадження, який дозволяє вже на досудовому етапі у випадках, передбачених законом, обмежити конституційне право особи на працю в разі, коли перебування підозрюваного на посаді, по-перше, сприяло вчиненню кримінального правопорушення, а по-друге, може зашкодити неупередженості та повноті досудового розслідування [90, с.19]. Дане автором визначене більш повне, ніж попереднє. Автор робить акцент на етап досудового розслідування, що є важливим, оскільки на більш пізнішому етапі запровадження до особи відсторонення від посади може буде недоцільним. З позитивного вперше застосовується визначення саме обмеження конституційного права на працю громадян, що вказує на його важливість. Крім того, автор правильно вказує на умови застосування відсторонення від посади. Однак, відсутність мети застосування заходу і конкретизація наявності діяльності особи робить визначення запропоноване В. І. Сліпченком неповним.

Д.В. Бойчук розглядає захід забезпечення кримінального провадження – відсторонення від посади, що він відіграє важливу роль у забезпеченні дієвості досудового розслідування та судового провадження. Важливо зазначити, що КПК України визначення «відсторонення від посади» не дає. Різні вчені в науковій літературі пропонують свої підходи до визначення, які є досить схожими або навіть повторюються. На нашу думку, відсторонення від посади слід розуміти як захід забезпечення кримінального провадження, що застосовується до особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, в порядку, передбаченому законодавством, і полягає в тимчасовому недопущенні її до виконання нею діяльності, якою вона займалася до застосування цього заходу [10].

На думку Бойчука Д.В., відсторонення від посади слід розуміти як захід забезпечення кримінального провадження, що застосовується до особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, в порядку передбаченому законодавством і полягає в тимчасовому недопущенні її до виконання нею діяльності, якою вона займалася до застосування цього заходу та спрямований на припинення, запобігання вчиненню кримінального правопорушення [9].

На думку Ю.М. Дьоміна, відсторонення від посади можна визначити як тимчасове, вимушене недопущення особи, яка знаходиться у певних службових відносинах з органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами чи організаціями, до виконання своїх функціональних обов'язків з підстав і в порядку, передбачених КПК України [21].

Анастасієва В.В. в своїй праці зазначає, що: «під відстороненням від посади слід розуміти заборона підозрюваним або обвинуваченим виконувати свої службові обов'язки, тобто виконувати роботу, яку він виконував, або займатися тією діяльністю, якою він займався з метою попередження його спробам перешкодити розслідування провадження або виконання вироку. Вказаний захід забезпечення кримінального провадження повинен переслідувати наступні цілі: не допустити знищення доказів підозрюваним або обвинуваченим; не допустити тиск на свідків, які перебувають в його підпорядкуванні; або будь-яким іншим способом перешкодити встановленню обставин кримінального провадження» [2].

О.Г. Шило у своїх працях вважає, що відсторонення від посади – це захід забезпечення кримінального провадження, сутність якого полягає в тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку, який за загальним правилом здійснюється за рішенням слідчого судді, суду з метою припинення кримінального правопорушення підозрюваного, обвинуваченого; припинення протиправної поведінки підозрюваного, обвинуваченого;

запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі чи документи, що мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином [54, с. 276].

На нашу думку, саме останнє визначення найбільш повно та точно визначає сутність відсторонення від посади.

Д.В. Бойчук звернув увагу на прогалину в законодавстві, яка стосується відсутності регулювання та зазначив, що переглядаючи норми КПК, можна помітити, що там немає положень, які б регулювали порядок відсторонення від посади осіб, які працюють за сумісництвом або на громадських засадах. Досить часто особи працюють на декількох підприємствах, установах чи організаціях, де можуть займати посади за сумісництвом або й взагалі працювати на громадських засадах. Відсутність норм у законодавстві не означає, що такі особи не можуть вчиняти злочини, причому вони можуть знищувати, підробляти документи, що мають значення для досудового розслідування, а також впливати на свідків тощо. Тому, вважаємо, таких осіб необхідно також відсторонювати від посади [10].

Виходячи із визначення наданого О.Г. Шило зазначає, що мета відсторонення від посади полягає у:

- 1) припиненні кримінального правопорушення підозрюваного, обвинуваченого;
- 2) припиненні протиправної поведінки підозрюваного, обвинуваченого;
- 3) запобіганні протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі чи документи, що мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином.

Проте, у зазначеному понятті відсутня загальна мета застосування заходів забезпечення кримінального провадження- забезпечення дієвості кримінального провадження (ч. 1 ст. 131 КПК України) та визначення ще однієї підстави застосування, а саме рішення Президента України - щодо осіб, які ним призначаються (ч. 3 ст. 154 КПК України).

З урахуванням вищезазначеного, вважаємо за доцільним сформулювати визначення відсторонення від посади як захід забезпечення кримінального провадження, який застосовується задля забезпечення дієвості кримінального провадження на підставі судового рішення або на підставі рішення Президента та полягає в тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку визначеного судом з метою припинення та запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який перебуваючи на посаді в тому числі на неповну ставку (зайнятість), може знищити чи підробити речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином.

В ст. 154 КПК України мета застосування відсторонення від посади не зазначені законодавцем, що створює певні проблеми при застосуванні цього заходу забезпечення кримінального провадження. В ч. 2 ст. 155 КПК України зазначається, що необхідно вказати у клопотанні. Так, п.6) виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, знищить чи підробить речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливатиме на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню іншим чином [73].

С. Кирич, М. Луцький зазначають, що мета відсторонення від посади поглинається іншим запобіжним заходом та наводять приклад мети відсторонення від посади, так Солом'янський районний суд м. Києва в ухвалі

від 27.02.2018 р. у справі №760/4631/18 про відмову у відстороненні від посади Одеського міського голови дійшов висновку, що у разі наявності запобіжного заходу, яким підозрюваного зобов'язано «утриматися від спілкування зі свідками та іншими підозрюваними поза межами процесуальних дій у вказаному кримінальному провадженні», ризик незаконного впливу на свідків та інших підозрюваних не може бути покладений в обґрунтування необхідності відсторонення підозрюваного від посади, оскільки він є усунутим. В ухвалі Апеляційного суду м. Києва від 08.05.2018 р. у справі №757/15893/18-к був підтверджений висновок, що наявність іншого запобіжного заходу (в цьому випадку – домашній арешт із заборонаю спілкуватися із визначеним колом осіб) може поглинати цілі відсторонення від посади, що варто брати до уваги [44].

Наведений авторами практичний приклад показує, що обов'язковість застосування відсторонення від посади тільки щодо запобігання будь якого впливу на проведення досудового або судового розслідування не обов'язкове відсторонення від діяльності у разі застосування інших заходів.

1.3. Відсторонення від посади в системі заходів забезпечення кримінального провадження.

Серед чисельних новел кримінального процесу, які з'явилися з прийняттям у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України надзвичайної уваги заслуговують заходи забезпечення кримінального провадження, перелік яких регламентований в ч. 2 ст. 131 КПК України, а саме:

- 1) виклик слідчим, дізнавачем, прокурором, судовий виклик і привід;
- 2) накладення грошового стягнення;
- 3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом;
- 4) відсторонення від посади;
- 4-1) тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя;
- 5) тимчасовий доступ до речей і документів;
- 6) тимчасове вилучення майна;
- 7) арешт майна;
- 8) затримання особи;
- 9) запобіжні заходи.

Призначенням вищезазначених заходів є відповідно до ч. 1 ст. 131 КПК України – забезпечення дієвості кримінального провадження, однак зазначена мета іноді досягається за рахунок обмеження конституційних прав, зокрема і тих, що регламентовані законодавцем в ст. ст. 38 та ст. 43 Конституції України [72].

Важливу роль відіграють дотримання процесуальних строків. Так, Шиян А.Г. зазначає, що строки, сприяють підвищенню ефективності кримінальної процесуальної діяльності, бо строки змушують учасників кримінального провадження діяти більш інтенсивно, тобто виконувати певний обсяг роботи за чітко визначений строк, а раз так, й підвищити ефективність такої діяльності[143]

Основним викликом є недостатня ефективність національної судової системи. Це проявляється у тривалих термінах розгляду справ, недостатній незалежності суддів та невиконанні судових рішень. Для подальшого впровадження європейських стандартів необхідно провести глибоку реформу судової системи, зокрема шляхом підвищення професіоналізму суддів, забезпечення фінансової незалежності судів та впровадження ефективних механізмів контролю за дотриманням прав людини [154, с. 80].

Відповідно до ст. 43 Конституції України, кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб а громадянам гарантується захист від незаконного звільнення [49].

Проте обмежувати зазначені права законодавець все ж таки дозволив у кримінальному провадженні під час застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади. Поняття та місце саме цього заходу забезпечення кримінального провадження в системі інших заходів кримінального процесуального примусу пропонується розглянути більш детально.

На думку Анастасієвої В.В., міжнародні стандарти встановлюють низку вимог до національного законодавства та практики його імплементації судами, правоохоронними та іншими органами публічної влади. Чинна сьогодні редакція КПК України, попри певні недоліки, все ж передбачає досить чіткі та ефективні механізми гарантування та захисту прав людини у кримінальному провадженні. Водночас практика правозастосування зазначених правових норм не завжди відповідає суті та змісту законодавчих положень і тим паче – міжнародним стандартам у сфері прав людини [2].

Кримінальне судочинство своїм завданням має встановлення винуватості особи у вчиненні кримінально караного діяння; захист прав потерпілого та інтересів суспільства від злочинних посягань; справедливе застосування заходів кримінальної відповідальності; захист особи від необґрунтованого притягнення до кримінальної відповідальності, порушення її прав під час провадження дізнання та досудового слідства. У кримінальному судочинстві мають застосовуватись безпосередньо принцип презумпції невинуватості особи та принцип "усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь". Кримінальний суд має позбутися властивого йому дотепер обвинувального ухилу. Слід законодавчо позбавити суд права направляти справи на додаткове розслідування та надавати органам досудового слідства доручення щодо пошуку доказів, установити обов'язок суду постановляти виправдальний вирок, якщо обвинувачення не довело вини особи у вчиненні злочину [75].

Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, питання вдосконалення інституту заходів забезпечення кримінального провадження не втрачають своєї актуальності. Метою статті є новий науковий результат щодо визначення поняття та місця відсторонення від посади у системі заходів забезпечення кримінального провадження. Поняття відсторонення від посади на сьогодні не міститься в кримінальному процесуальному законодавстві, проте в теоретичних працях воно неодноразово було предметом розгляду. Так, О. Сидорчук визначає поняття відсторонення від посади як тимчасове, вимушене недопущення особи, яка перебуває у певних службових відносинах з органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами чи організаціями, до виконання своїх функціональних обов'язків з підстав і в порядку, передбачених КПК України [87, с. 29].

В. І. Сліпченко розглядає відсторонення від посади як захід забезпечення кримінального провадження, який дозволяє вже на досудовому етапі у випадках, передбачених законом, обмежити конституційне право

особи на працю в разі, коли перебування підозрюваного на посаді, по-перше, сприяло вчиненню кримінального правопорушення, а по-друге, може зашкодити неупередженості та повноті досудового розслідування [90, с. 19].

О. Г. Шило у своїх працях вважає, що відсторонення від посади – це захід забезпечення кримінального провадження, сутність якого полягає в тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку, який за загальним правилом здійснюється за рішенням слідчого судді, суду з метою припинення кримінального правопорушення підозрюваного, обвинуваченого; припинення протиправної поведінки підозрюваного, обвинуваченого; запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі чи документи, що мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином [54, с. 276].

На нашу думку, саме останнє визначення найбільш повно та точно визначає поняття відсторонення від посади як інституту кримінального процесу. Виходячи із визначення наданого О. Г. Шило, мета відсторонення від посади полягає в:

- 1) припиненні кримінального правопорушення підозрюваного, обвинуваченого;
 - 2) припиненні протиправної поведінки підозрюваного, обвинуваченого;
 - 3) запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі чи документи, що мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином.
- Проте, у зазначеному понятті відсутнє зазначення щодо загальної мети застосування заходів забезпечення кримінального провадження –

забезпечення дієвості кримінального провадження (ч. 1 ст. 131 КПК України) та зазначення таких підстав застосування вищезазначеного заходу забезпечення кримінального провадження як рішення Президента України – щодо осіб, які ним призначаються (ч. 3 ст. 154 КПК України) та рішення Вищої ради правосуддя щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням судді до кримінальної відповідальності (ст. 155-1 КПК України). З урахуванням вищезазначеного, вважаємо за доцільним сформулювати визначення відсторонення від посади, як захід забезпечення кримінального провадження, який застосовується задля забезпечення дієвості кримінального провадження на підставі судового рішення або рішення Президента України або рішення Вищої ради правосуддя та полягає в тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку з метою припинення та запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином [40].

Визначити систему заходів забезпечення кримінального провадження та місце одного з них у цій системі неможливо не дослідивши їх правову природу. Правова природа заходів кримінально-процесуального примусу визначається підставами їх застосування. Як відомо, кожний із заходів кримінально-процесуального примусу має мету, але спільним для них є забезпечення виконання завдань кримінального судочинства. Відповідно ці завдання, як правило, можуть бути виконані за умов належної поведінки суб'єктів кримінального судочинства. Отже, спільною підставою для застосування більшості заходів кримінально-процесуального примусу буде невиконання або неналежне виконання обов'язків деякими суб'єктами кримінального процесу, тобто вчинення ними кримінально-процесуального

правопорушення. Проте не завжди обов'язкова наявність невиконання або неналежного виконання обов'язків для застосування заходів кримінально-процесуального примусу. Конкретні фактичні дані, які виступають підставами застосування цих заходів, можуть вказувати не лише на можливість правопорушення, але і на необхідність його запобігання для забезпечення нормального розвитку процесу. Заходи процесуального примусу застосовуються, зазвичай, за наявності підстав, які визначені законом, коли кримінально-процесуального порушення, як правило, ще немає. В теорії кримінального процесу під заходами забезпечення кримінального провадження розуміють передбачені кримінальним процесуальним законом засоби державно-правового примусу, що застосовуються уповноваженими державними органами та посадовими особами у встановленому законом порядку до підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка та інших осіб, котрі залучаються до сфери кримінальної процесуальної діяльності, з метою запобігання та припинення їхніх неправомірних дій, забезпечення виявлення та закріплення доказів і досягнення дієвості кримінального провадження [25].

В теорії кримінального процесу усі заходи кримінального процесу класифікують за наступними групами:

- за цілями застосування: заходи, що забезпечують участь підозрюваного, обвинуваченого у кримінальному провадженні та виконання ними процесуальних обов'язків (запобіжні заходи). Ці заходи пов'язані з суттєвим обмеженням свободи підозрюваного, обвинуваченого, мають специфічну мету та особливий порядок застосування; заходи, що забезпечують отримання засобів доказування (виклик слідчим, прокурором, судовий виклик, тимчасовий доступ до речей і документів тощо). На відміну від запобіжних, завдання цих заходів полягає у забезпеченні слідчому та суду можливість виявити, вилучити та дослідити докази; заходи, що спрямовані на забезпечення законного порядку в ході провадження в справі (привід, накладення грошового стягнення, відсторонення від посади); заходи по

забезпеченню цивільного позову та можливої конфіскації майна (тимчасове вилучення майна, арешт майна тощо);

– за часом дії: заходи, що тривають протягом певного часу (запобіжні заходи, відсторонення від посади, арешт майна тощо); заходи, які є короткочасними (тимчасовий доступ до речей і документів, привід тощо);

– за підставами застосування: заходи, що застосовуються у зв'язку з невиконанням процесуальних обов'язків (привід, запобіжні заходи тощо); заходи, які застосовуються незалежно від процесуального правопорушення (тимчасовий доступ до речей і документів, тимчасове вилучення майна);

– за режимом обмеження прав і свобод людини: заходи, що пов'язані з ізоляцією особи (тримання під вартою, домашній арешт, затримання особи); заходи, які не пов'язані з ізоляцією особи (накладення грошового стягнення, тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом, особиста порука, застава тощо) [86].

За вищезазначеною класифікацією, відсторонення від посади є заходом забезпечення кримінального провадження, що не пов'язаний з ізоляцією особи, спрямований на забезпечення законного порядку в ході провадження в справі, триває протягом певного часу та застосовується лише за вчинення злочину щодо підозрюваного чи обвинуваченого. Наразі, відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства, правовими підставами обмеження права на працю під час застосування заходу забезпечення кримінального провадження - відсторонення від посади є:

1) ухвала слідчого судді чи суду про відсторонення від посади (ч. 2 ст. 154 КПК України);

2) рішення Президента України щодо відсторонення від посади осіб, які ним були призначені (ч. 3 ст. 154 КПК України);

3) рішення Вищої ради правосуддя щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності (ч. 1 ст. 155-1 КПК України).

Фактичними підставами відсторонення від посади відповідно до ст. 157 КПК України є необхідність: припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином. Правовою підставою для винесення ухвали слідчого судді чи суду про відсторонення від посади є окрім відповідного клопотання прокурора, слідчого за погодженням з прокурором або клопотання Генерального прокурора або заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (у разі виникнення необхідності відсторонення від посади Голови Національного агентства з питань запобігання корупції чи його заступника) що повинно відповідати вимогам ст. 155 КПК України ще і доведення наявності підстав, передбачених в ст. 132 КПК України, Що стосується правових підстав для прийняття рішення про відсторонення від посади іншими суб'єктами – Президентом України та Вищою радою правосуддя, на нашу думку вони потребують конкретизації, адже законодавець в ст. ст. 155, 155-1 КПК України та в ст. 63 ЗУ «Про Вищу раду правосуддя» зазначив лише що такі рішення приймаються Президентом України на підставі клопотання прокурора про відсторонення особи від посади до органів державної влади та Вищою радою правосуддя на підставі клопотання Генерального прокурора або його заступника про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, а стосовно судді Вищого антикорупційного суду на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора (виконувача обов'язків Генерального прокурора), які повинні відповідати вимогам ст. 155 КПК України [34].

Судова практика свідчить, що суттєвою проблемою при застосуванні цього заходу є невиконання суб'єктом звернення обов'язку довести наявність

достатніх підстав вважати, що такий захід необхідний для досягнення мети його застосування щодо конкретної особи (а саме для припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків тощо). Також поширена практика ненадання істотно вагомих доказів вини підозрюваного у вчиненні інкримінованих злочинів, достатніх для відсторонення від посади. Тобто за частую участь прокурора у розгляді вказаних клопотань зводиться до формалізму, а саме переліченню підстав відповідно до норм КПК України. Неналежне застосування заходів забезпечення кримінального провадження передбачає порушення передбаченої законом процедури та загалом мети застосування самого заходу. Виокремлення цього блоку проблем передбачає різні за масштабом порушення: починаючи від незначного відхилення від процедури та закінчуючи серйозним зловживанням наданими процесуальними повноваженнями. Проте усі такі проблеми мають наслідком порушення прав людини, передбачити завчасно кінцеві наслідки якого, як правило, неможливо. Це означає, що кожна така проблема може спричинити суттєві негативні наслідки для учасників кримінального провадження [2].

В умовах сьогодення, коли Україні вже четвертий рік знаходиться в стані війни та проходить правову адаптацію до умов воєнного стану, також необхідно врахувати різницю між відстороненням від виконання повноважень на підставі наказу командира військової частини та відстороненням від посади.

Дізнання це самостійна, спрощена форма досудового розслідування кримінальних проступків, яка здійснюється в установленому кримінальним процесуальним законом порядку дізнавачами підрозділів дізнання відповідних правоохоронних органів України, а також уповноваженими

особами інших підрозділів цих органів з метою реалізації завдань кримінального провадження[145].

Відсторонення від виконання повноважень на підставі наказу командира військової частини або начальника територіального центру комплектування та соціальної підтримки можливе виключно до військовослужбовця, до якого застосована адміністративна відповідальність або на час проведення службового розслідування. Поряд з цим, після вручення підозри про вчинення злочину, до такого військовослужбовця застосовуються положення КПК України, які один із заходів забезпечення кримінального провадження визначає «відсторонення від посади» [78].

Розглянувши проблематику застосування відсторонення від посади Волобуєв А.Ф. зазначає, що: 1) відсторонення від посади є одним із заходів забезпечення кримінального провадження, який суттєво обмежує конституційне право особи на працю та отримання заробітної плати, що може бути оскаржено як в національних судах, так й в ЄСПЛ; 2) процедура прийняття процесуального рішення щодо відсторонення від посади є елементом доказування і здійснюється на основі змагальності сторін; 3) критеріями прийняття та оцінки рішення про тимчасове відсторонення особи від посади з точки зору його правомірності і необхідності є дотримання встановлених процесуальних умов і процедур (формально-правовий критерій) і прийняття до уваги можливих негативних наслідків публічного і приватного характеру (наслідковий критерій) [16].

Висновки до Розділу 1

Отже, на підставі вищезазначеного можемо виокремити наступні змістовні ознаки відсторонення від посади, які відрізняють цей захід забезпечення кримінального провадження від інших, а саме: виключна можливість правомірного тимчасового обмеження конституційних прав, передбачених ст. 43 Конституції України задля забезпечення дієвості кримінального провадження; розширений перелік суб'єктів, уповноважених на прийняття відповідного рішення – слідчий суддя, суд, Президент України, ВРП; можливість застосування виключно за вчинення злочину; особливі фактичні підстави застосування, якими є необхідність: припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; відмінний від інших процесуальний порядок застосування відсторонення від посади та продовження строку відсторонення від посади чи його скасування щодо суддів, Директора НАБУ, голови НАЗК, заступника голови НАЗК, осіб, що призначаються Президентом України.

Таким чином дамо власне визначення відсторонення від посади – це захід забезпечення кримінального провадження, який застосовується задля забезпечення дієвості кримінального провадження на підставі судового рішення або рішення Президента України або рішення Вищої ради правосуддя та полягає в тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку з метою припинення та запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який перебуваючи на посаді, може

знищити чи підробити речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином.

РОЗДІЛ 2

ПІДСТАВИ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

2.1. Підстави відсторонення від посади в кримінальному процесі

Підстави застосування відсторонення від посади на сьогодні законодавцем не чітко визначено в кримінальному процесуальному законі, що не сприяє дотриманню принципу правової визначеності та може призвести до порушення прав, які охороняються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ), Конституцією України та КПК України.

Згідно з визначеннями, що надаються в тлумачних словниках, «підстава - це головне, на чому базується, ґрунтується що-небудь. Те, чим пояснюються, виправдовуються вчинки, поведінка і т. ін. кого-небудь». Наразі, відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства, *правовими підставами обмеження права на працю під час застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади є:*

- 1) ухвала слідчого судді чи суду про відсторонення від посади (ч.2 ст. 154 КПК України);
- 2) рішення Президента України щодо відсторонення від посади осіб, які ним були призначені (ч. 3 ст. 154 КПК України);
- 3) рішення Вищої ради правосуддя щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності (ч. 1 ст. 155-1 КПК України). Регламентація в ч. 2 ст. 154 КПК України додаткових правових підстав застосування відсторонення від посади узгоджується зі ст. 132 КПК, в якій зазначено, що «заходи

забезпечення кримінального провадження застосовуються на підставі ухвали слідчого судді або суду, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом»[85].

Фактичними підставами відсторонення від посади відповідно до ст. 157 КПК України є: необхідність припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином.

Правовою підставою для винесення ухвали слідчого судді чи суду про відсторонення від посади є окрім відповідного клопотання прокурора, слідчого за погодженням з прокурором або клопотання Генерального прокурора або заступника Генерального прокурора - керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (у разі виникнення необхідності відсторонення від посади Голови Національного агентства з питань запобігання корупції чи його заступника) що повинні відповідати вимогам ст. 155 КПК України ще і доведення, як того вимагає ст. 132 КПК України, дізнавачем, слідчим, прокурором того, що:

1) існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

2) потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться у клопотанні слідчого, дізнавача, прокурора;

3) може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, дізнавач, прокурор звертається із клопотанням а також доведеність вищеперерахованих нами фактичних підстав застосування заходу забезпечення кримінального

провадження у вигляді відсторонення від посади, як того вимагає ст. 157 КПК України»[85].

Чинне законодавство передбачає цілком достатні механізми дотримання балансу приватних та публічних інтересів при застосуванні відсторонення від посади як заходу забезпечення кримінального провадження [50].

Що стосується правових підстав для прийняття рішення про відсторонення від посади іншими суб'єктами - Президентом України та Вищою радою правосуддя, на нашу думку вони потребують конкретизації, адже законодавець в ст. ст.155, 155-1 КПК України та в ст. 63 ЗУ «Про Вищу раду правосуддя» [71] зазначив лише, що такі рішення приймаються Президентом України на підставі клопотання прокурора про відсторонення особи від посади до органів державної влади та Вищою радою правосуддя на підставі клопотання Генерального прокурора або його заступника про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, а стосовно судді Вищогоантикорупційного суду на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора (виконувача обов'язків Генерального прокурора), які повинні відповідати вимогам ст. 155 КПК України. Так, і в ст. 154 і в ст. 155-1 КПК України йдеться про те, що такі клопотання розглядаються в порядку визначеному законодавством, проте якщо порядок щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя передбачено в ЗУ «Про Вищу раду правосуддя», то окремого порядку для відсторонення від посади Президентом України на сьогодні не існує. Оскільки ст. 132 КПК України визначає загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження незалежно від того, хто буде приймати таке рішення, вважаємо що і Президент України і Вища рада правосуддя як іслідчий суддя чи суд не мають права застосовувати вищезазначений захід забезпечення кримінального провадження якщо прокурор не доведена наявність підстав, перерахованих в ст. 132 КПК України. Що стосується фактичних підстав, що

передбачені в ст. 157 КПК України, на нашу думку вони обов'язково повинні бути доведені відповідними ініціаторами застосування відсторонення від посади під час розгляду клопотання, попри те, що законодавець в ч. 1 ст. 157 КПК України серед суб'єктів, які розглядають клопотання про відсторонення від посади передбачив лише слідчого суддю та суд, не зазначивши Президента України та Вищу раду правосуддя. Крім того із суб'єктів застосування відсторонення від посади виключено дізнавача, а отже, законодавець не передбачає застосування вказаного заходу при вчиненні кримінального проступку. Хоча на сьогодні питання включення до переліку суб'єктів застосування відсторонення від посади як заходу забезпечення кримінального провадження дізнавачів залишається дискусійним. Можна відмітити як позитивні так і негативні сторони та потребують більш ретельного вивчення, як і включення кримінальних проступків до переліку можливості застосування відсторонення від посади.

На нашу думку потребує розгляду обов'язковість застосування відсторонення від посади службової особи, яка вчинила корупційне кримінальне правопорушення.

Враховуючи те, що КК України не містить формулювання «корупційні кримінальні правопорушення», аналізуючи сутність поняття «корупції» та сферу суспільних відносин, в якій існує корупційна діяльність, вважаємо, що корупційними кримінальними правопорушеннями є злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (Розділ XVII КК України) [150].

Розглянута пропозиція щодо обов'язковості відсторонення від посади як заходу забезпечення кримінального провадження при вчиненні корупційних кримінальних правопорушень. Так, Юнін О.С. зазначає, що антикорупційна політика повинна стати ключовим елементом у загальнодержавній політиці та бути направленою на зміну ставлення населення до цього явища та на можливість впливу на результати боротьби з ним [156].

Найчастіше населення країни, вражене корупцією, відчуває себе бідним, але байдуже ставлення до корупції виражається через слабкість та менталітет – бажанні швидкої розправи із корупціонером, тобто виключно тієї особи, яка отримує хабаря, при позитивному ставленні до тих осіб, які дають хабарі з метою вирішення певних питань [148, с. 36].

Оскільки корупція – це явище, яке пов’язане зі зловживанням певними можливостями, які надаються певною посадою чи службовим становищем осіб, які уповноважені на виконання функцій держави, традиційно вважається, що заходи запобігання корупції мають перш за все бути спрямовані на таких осіб [158].

Системний аналіз кримінального процесуального законодавства та рішень слідчих суддів в Єдиному державному реєстрі судових рішень дозволив представити процесуальний порядок наступним чином:

1) *звернення з клопотанням про відсторонення від посади до слідчого судді.* За загальним правилом застосування заходів забезпечення кримінального провадження, а також враховуючи вищезазначені ст. ст. 154 та 155 КПК України, з таким клопотанням до слідчого судді може звернутися слідчий або слідчий із погодженням з прокурором. Уразі звернення з клопотанням про відсторонення особи від посади органів державної влади, зазначених у ч. 3 ст. 154 КПК – лише прокурор, а про відсторонення від посади Голови Національного агентства з питань запобігання корупції або його заступника - Генеральний прокурор або заступник Генерального прокурора - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Відсутність серед суб’єктів звернення до слідчого судді дізнавача, пов’язано з тим, що застосовувати вищезазначений захід забезпечення кримінального провадження згідно з ч. 1 ст. 154 КПК України є можливим лише щодо осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні злочинів, досудового розслідування по яким здійснює виключно слідчий, а не дізнавач. Отже, попри те, що відповідно до ст. 40-1 КПК України дізнавач може звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями

про застосування будь-яких заходів забезпечення кримінального провадження він не уповноважений законом на звернення з клопотанням до слідчого судді про застосування відсторонення від посади. Також відповідно до ст. 157 КПК України Звернення слідчого чи прокурора до слідчого судді повинно здійснюватися лише за наявності фактичних підстав застосування вищезазначеного заходу забезпечення кримінального провадження. Клопотання про застосування відсторонення від посади відповідно до ст. 155 КПК України повинно обов'язково містити:

- 1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, узв'язку з яким подається клопотання;
- 2) правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилення на обставини;
- 4) посаду, яку обіймає особа;
- 5) виклад обставин, що дають підставу вважати, що перебування на посаді підозрюваного, обвинуваченого сприяло вчиненню кримінального правопорушення;
- 6) виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, знищить чи підробить речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливатиме на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню іншим чином;
- 7) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання. Недотримання вищезазначених вимог - є підставою для повернення слідчим суддею клопотання прокурору відповідно до ст. 155 КПК України.

До клопотання також додаються:

1) копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання;

2) документи, які підтверджують надання підозрюваному, обвинуваченому копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання;

3) витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання. Зазначене клопотання подається до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, а в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, - до Вищого антикорупційного суду; 2) розгляд клопотання про відсторонення особи від посади. Такий розгляд здійснюється слідчим суддею не пізніше трьох днів з дня його надходження до суду за участю слідчого та/або прокурора та підозрюваного чи обвинуваченого, його захисника. Під час розгляду клопотання слідчий суддя, суд має право за клопотанням сторін кримінального провадження або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про відсторонення від посади.

Під час розгляду клопотання слідчий чи прокурор повинен відповідно до ст. 132 КПК України довести, що:

1) існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

2) потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора;

3) може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням. Слідчий суддя, суд повинен відмовити у задоволенні клопотання про відсторонення від посади, якщо слідчий,

прокурор не доведе наявності достатніх підстав вважати, що такий захід необхідний для припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином.

При вирішенні питання про відсторонення від посади слідчий суддя, суд також зобов'язаний врахувати наступні обставини:

- 1) правову підставу для відсторонення від посади;
- 2) достатність доказів, які вказують на вчинення особою кримінального правопорушення;

3) наслідки відсторонення від посади для інших осіб. Згідно з Узагальненням ВССУ судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, підставами відмови у задоволенні клопотання про відсторонення від посади є, здебільшого, недостатність підстав для відсторонення підозрюваної особи від займаної посади, а також недоведеність існування обґрунтованої підозри у вчиненні злочину такого ступеня тяжкості, за умови вчинення якого може бути здійснено відсторонення від посади, а також недоведеність того, що потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого [98].

Відповідно до п.3 ч.2 ст. 157 КПК України при вирішенні клопотання про відсторонення від посади слідчий суддя має врахувати також наслідки відсторонення від посади для інших осіб. На думку В.І. Фаринника, це означає, що слідчий суддя, суд мають звернути особливу увагу як на «позитивні» наслідки (зокрема, унеможливлення впливу на свідків та інших учасників кримінального провадження), так і негативні (зупинка підприємства, простій, не виплата заробітної плати) [138].

Водночас спостерігаються різні підходи судів до оцінки наслідків відсторонення від посади, що також враховується під час прийняття рішення. Зокрема, С. Кирич та М. Луцький зробили висновок про те, що в кримінальних провадженнях щодо посадових осіб органів державної влади суди зазвичай доходять такого висновку: «Негативні наслідки відсторонення від посади ОСОБА_2, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України, не перевищують необхідність та можливість досягнення завдань у цьому кримінальному провадженні» (Ухвала слідчого судді Печерського районного суду від 11.04.2017 р. у справі №757/20709/17-к щодо відсторонення від посади державного інспектора відділу митного оформлення). На противагу вказаному підходу, в ухвалі слідчого судді Бабушкінського районного суду м. Дніпра у справі №200/18070/15-к про відмову в задоволенні клопотання про відсторонення підозрюваного від посади особи приватного права, суд зазначив: «Підозрюваний є одноосібним власником та керівником підприємства протягом тривалого часу, а тому враховуючи ті негативні наслідки, які може зумовити для інших осіб відсторонення його від посади директора товариства, що працюють у товаристві, – клопотання підлягає відхиленню» [44].

Як ми бачимо з наведеного прикладу, позиція суду ставить у противагу забезпечення кримінального провадження та інтересів інших осіб. В такому протистоянні позиція суду, на нашу думку, є правильною оцінюючи ризики шкоди, що буде завдано в результаті відсторонення від посади.

Такої ж думки дотримуються і автори (Кирич С. та Луцький М.) та зазначає, що вбачається, що негативні наслідки відсторонення від посади у вигляді зупинення або припинення господарської діяльності, втрати працівника, який виконував унікальні функції, впливу на інших працівників підприємства також підлягають обов'язковій оцінці судами у процесі розгляду клопотань про відсторонення від посади. Також варто звертати увагу на наявність на утриманні у підозрюваного неповнолітніх дітей, адже

відсторонення від посади зумовлює втрату джерела доходів, що має негативний матеріальний вплив на утриманців. Зазначений довід був взятий до уваги, зокрема, у вищезгаданій ухвалі Солом'янського районного суду від 27.02.2018 р. у справі №760/4631/18, в ухвалі Красногвардійського районного суду м. Дніпра від 01.08.2018 р. у справі №204/5536/18. З аналізу ухвали Шевченківського районного суду м. Києва від 12.09.2018 р. у справі №761/34445/18 про часткове задоволення клопотання про відсторонення від посади першого заступника голови Державної служби геології та надр України вбачається, що саме наявність на утриманні у підозрюваного дитини стало основною підставою для відсторонення особи на один місяць, а не два місяці [44].

В. Завтур дотримується іншої позиції з цього питання, та вважає, що при врахуванні цієї обставини необхідно враховувати баланс приватних та публічних інтересів і переконатися у перевазі останніх. Однак, враховуючи короткочасність відсторонення, вести мову про можливі значні негативні наслідки для самого підозрюваного або членів його сім'ї не актуально. Це підтверджує і судова практика, зокрема, апеляційним судом було визнано законною та вмотивованою ухвалу слідчого судді, який приймаючи рішення про відсторонення від посади ці обставин не врахував [22];

3) постановлення ухвали слідчим суддею з наслідками розгляду клопотання.

Будь яка ухвала слідчого судді повинна відповідати вимогам ст. ст. 371, 372 КПК України та складатися з:

1) вступної частини із зазначенням: дати і місця її постановлення; назви та складу суду, секретаря судового засідання; найменування (номера) кримінального провадження; прізвища, ім'я і по батькові підозрюваного, обвинуваченого, року, місяця і дня його народження, місця народження і місця проживання; закону України про кримінальну відповідальність, що передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого підозрюється,

обвинувачується особа; сторін кримінального провадження та інших учасників судового провадження;

2) мотивувальної частини із зазначенням: суті питання, що вирішується ухвалою, і за чиєю ініціативою воно розглядається; встановлених судом обставин із посиланням на докази, а також мотивів неврахування окремих доказів; мотивів, з яких суд виходив при постановленні ухвали, і положення закону, яким він керувався;

3) резолютивної частини із зазначенням: висновків суду; строку і порядку набрання ухвалою законної сили та її оскарження [59].

Ухвала слідчого судді про відсторонення від посади повинна також згідно зі ст. 157 КПК України додатково містити:

1) мотиви застосування або відмови у задоволенні клопотання про відсторонення від посади;

2) перелік документів, які посвідчують обіймання особою посади та які підлягають поверненню особі або вилученню на час відсторонення від посади;

3) строк відсторонення від посади, який не може становити більше двох місяців;

4) порядок виконання ухвали. Однак, аналіз ухвал слідчих суддів в Єдиному державному реєстрі судових рішень дозволив зробити висновок, що з більшості ухвал є незрозумілим, які саме мотиви були у слідчого судді при прийнятті рішення про задоволення та про відмову в задоволенні клопотань про відсторонення. Найчастіше суди обмежуються таким формулюваннями: «Слідчий довів наявність достатніх підстав вважати, що такий захід як відсторонення від посади необхідний для запобігання протиправній поведінці підозрюваного, який перебуваючи на посаді, може незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином. Перебування на займаній посаді сприяло вчиненню цього кримінального правопорушення, може негативно впливати на перебіг досудового

розслідування (тиск на свідків, підробка або знищення доказів, використання службового становища)». Подібні висновки та твердження заперечувального характеру або з використанням частки «не» у потрібному місці судді застосовують для відхилення клопотань про відсторонення від посади. Як наслідок, для учасників залишається незрозумілим, які саме докази або їх відсутність відіграли вирішальну роль у процесі розгляду клопотань про відсторонення та прийнятті рішень за результатами розгляду [44];

4) *виконання ухвали слідчого судді*. Відповідно до ч. 4 ст. 157 КПК України, ухвала слідчого судді про застосування або про відмову у застосуванні відсторонення від посади підлягає негайному виконанню в порядку, передбаченому для виконання судових рішень, а надіслання копії ухвали особі, яка звернулася з відповідним клопотанням, підозрюваному чи обвинуваченому, іншим заінтересованим особам повинно бути здійснено не пізніше дня, наступного за днем її постановлення.

А.П. Черненко звернув свою увагу на те, що такий структурний поділ підстав відсторонення від посади дає змогу зрозуміти вказівку законодавця, зазначену ним у ч. 2 ст. 157 КПК: «При вирішенні питання про відсторонення від посади слідчий суддя, суд зобов'язаний врахувати ... правову підставу для відсторонення від посади» (п. 1 ч. 2 ст. 157 КПК), чим підкреслено наявність декількох підстав, які повинні бути деталізовані в ухвалі слідчого судді або суду через вказівку на одну з них. Тут не виникає заперечень. Немає їх і до вказівки враховувати «достатність доказів, які вказують на вчинення особою кримінального правопорушення» (п. 2 ч. 2 ст. 157 КПК), але з певним уточненням. На наш погляд, більш точнішим був би такий варіант: «достатність доказів, які дають підстави обґрунтовано підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення». Вважаємо таке уточнення доречним, бо потреба відсторонити особу від посади в багатьох випадках виникає на початковому етапі розслідування, коли ще не оголошено підозру, а відсторонення такої особи від посади й має на меті нейтралізувати її зусилля у протидії повідомленню про підозру [141].

Середчисельних новел кримінального процесу, які з'явилися з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) надзвичайної уваги заслуговує захід забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади [59], під час якого суттєво обмежуються конституційні права, зокрема ті, що регламентовані законодавцем в ст. 38 та ст. 43 Конституції України [49].

Вважаємо за доцільним більш детально розглянути підстави застосування вищезазначеного заходу забезпечення кримінального провадження, оскільки законодавець не чітко їх визначив в кримінальному процесуальному законі. Така нечіткість у законодавстві не сприяє дотриманню принципу правової визначеності та може призвести до порушення прав, які охороняються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ), Конституцією України та КПК України.

Згідно з визначеннями, що надаються в тлумачних словниках, «підстава» – це головне, на чому базується, ґрунтується що-небудь. Те, чим пояснюються, виправдовуються вчинки, поведінка і т. ін. кого-небудь». На сьогодні, відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства, правовими підставами обмеження права на працю під час застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади є:

- 1) ухвала слідчого судді чи суду про відсторонення від посади (ч. 2 ст. 154 КПК України);
- 2) рішення Президента України щодо відсторонення від посади осіб, які ним були призначені (ч. 3 ст. 154 КПК України);
- 3) рішення Вищої ради правосуддя щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності (ч. 1 ст. 155-1 КПК України) [85].

Регламентація в ч. 2 ст. 154 КПК України додаткових правових підстав застосування відсторонення від посади узгоджується зі ст. 132 КПК, в якій

зазначено, що «заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються на підставі ухвали слідчого судді або суду, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом».

Фактичними підставами відсторонення від посади відповідно до ст. 157 КПК України є необхідність: припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином.

Правовою підставою для винесення ухвали слідчого судді чи суду про відсторонення від посади є окрім відповідного клопотання прокурора, слідчого за погодженням з прокурором або клопотання Генерального прокурора або заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (у разі виникнення необхідності відсторонення від посади Голови Національного агентства з питань запобігання корупції чи його заступника) що повинно відповідати вимогам ст. 155 КПК України ще і доведення, як того вимагає ст. 132 КПК України, дізнавачем, слідчим, прокурором того, що: 1) існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження; 2) потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, дізнавача, прокурора; 3) може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, дізнавач, прокурор звертається із клопотанням а також доведеність вищеперерахованих нами фактичних підстав застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади, як того вимагає ст. 157 КПК України. Що стосується правових підстав для прийняття рішення про відсторонення від

посади іншими суб'єктами – Президентом України та Вищою радою правосуддя, на нашу думку вони потребують конкретизації, адже законодавець в ст. ст. 155, 155-1 КПК України та в ст. 63 ЗУ «Про Вищу раду правосуддя» [71] зазначив лише, що такі рішення приймаються Президентом України на підставі клопотання прокурора про відсторонення особи від посади до органів державної влади та Вищою радою правосуддя на підставі клопотання Генерального прокурора або його заступника про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, а стосовно судді Вищого антикорупційного суду на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора (виконувача обов'язків Генерального прокурора), які повинні відповідати вимогам ст. 155 КПК України. Так, і в ст. 154 і в ст. 155-1 КПК України йдеться про те, що такі клопотання розглядаються в порядку визначеному законодавством, проте якщо порядок щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя передбачено в ЗУ «Про вищу раду правосуддя», то окремого порядку для відсторонення від посади Президентом України на сьогодні не існує. Оскільки ст. 132 КПК України визначає загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження незалежно від того, хто буде приймати таке рішення, вважаємо що і Президент України і Вища рада правосуддя як і слідчий суддя чи суд не мають права застосовувати вищезазначений захід забезпечення кримінального провадження якщо прокурор не доведе наявності підстав, перерахованих в ст. 132 КПК України. Що стосується фактичних підстав, що передбачені в ст. 157 КПК України, на нашу думку вони обов'язково повинні бути доведені відповідними ініціаторами застосування відсторонення від посади під час розгляду клопотання, попри те, що законодавець в ч. 1 ст. 157 КПК України серед суб'єктів, які розглядають клопотання про відсторонення від посади передбачив лише слідчого суддю та суд, не зазначивши Президента України та Вищу раду правосуддя.

Тож, можемо зазначити наступне:

1) правовими підставами обмеження права на працю під час застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади є: ухвала слідчого судді чи суду про відсторонення від посади; рішення Президента України щодо відсторонення від посади осіб, які ним були призначені; рішення Вищої ради правосуддя щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності;

2) фактичними підставами відсторонення від посади є необхідність: припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;

3) процесуальний порядок застосування відсторонення від посади на сьогодні є наступним: звернення з клопотанням про відсторонення від посади до слідчого судді; розгляд клопотання про відсторонення особи від посади; постановлення ухвали слідчим суддею за наслідками розгляду клопотання; виконання ухвали слідчого судді;

4) задля забезпечення дотримання принципу правової визначеності є необхідним внесення відповідних змін до КПК України, що регламентують підстави та процесуальний порядок застосування відсторонення від посади іншими суб'єктами - Президентом України та Вищою радою правосуддя.

2.2. Процесуальний порядок відсторонення від посади в кримінальному процесі.

2.2.1. Процесуальний порядок відсторонення від посади на підставі рішення слідчого судді, суду.

Відповідно до ч. 2 ст. 157 КПК України, слідчий суддя, суд, при вирішенні питання про відсторонення від посади зобов'язаний врахувати наступні обставини:

- 1) правову підставу для відсторонення від посади;
- 2) достатність доказів, які вказують на вчинення особою кримінального правопорушення;
- 3) наслідки відсторонення від посади для інших осіб [43].

Однак, варто зауважити, що п. 3 ст. 157 КПК України викладено неоднозначно та потребує уточнення. Наприклад, яких саме осіб, якої категорії (сім'я, інші учасники процесу, співробітники підприємства, організації тощо. Також дати роз'яснення щодо наслідків: матеріальні збитки, моральні страждання, осуд.

Згідно з Узагальненням ВССУ судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, підставами відмови у задоволенні клопотання про відсторонення від посади є, здебільшого, недостатність підстав для відсторонення підозрюваної особи від займаної посади, а також недоведеність існування обґрунтованої підозри у вчиненні злочину такого ступеня тяжкості, за умови вчинення якого може бути здійснено відсторонення від посади, а також недоведеність того, що потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого [43].

Щодо ступеня тяжкості вчиненого злочину, можемо зазначити, що неодноразово піднімалось дискусійне питання щодо обов'язковості

встановлення ступеня тяжкості злочину та відповідно меж застосування відсторонення від посади, наприклад тільки за тяжкі або особливо тяжкі злочини. Така позиція дасть змогу більш конкретно підійти до вирішення даного питання.

На сьогодні, відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства, підставами відсторонення від посади є необхідність: припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином. Слід зауважити, що законодавець не виносить конкретно підстави для відсторонення від посади. Вище зазначені підстави можна виділити із переліку обов'язкової суті клопотання, які зазначені в ч. 2 ст. 155 КПК України. Та обов'язок врахувати обставини застосування відсторонення від посади, які зазначені в ч. 2 ст. 157 КПК України [43].

Отже, для застосування вищезазначеного заходу забезпечення кримінального провадження слідчий, прокурор зобов'язані довести наявність достатніх підстав вважати, що такий захід є необхідним для досягнення вищезазначених цілей.

Аналіз положень статей 154–158 КПК України свідчить, що підстави для застосування цього заходу сформульовані недостатньо чітко, що надає суду можливість широкого тлумачення фактичних обставин справи. Відповідно до ст. 157 КПК України сторона обвинувачення зобов'язана обґрунтувати необхідність відсторонення. Суд, своєю чергою, перевіряє наявність правової підстави, достатність поданих доказів та оцінює можливі наслідки застосування заходу для інших осіб. Врахування інтересів третіх осіб відповідає принципам справедливості й пропорційності [19].

Розглянемо окремо кожну підставу застосування відсторонення від посади.

Правову підстава для відсторонення від посади. Повертаючись до ст. 154 КПК України можемо зазначити, що відсторонення від посади може бути застосовано лише до підозрюваної або обвинуваченої особи, яка вчинила злочин. Отже, правовою підставою виступає Кримінальний процесуальний кодекс України в частині застосування цієї норми та Кримінальний кодекс України в частині визначення злочинності діяння. Тут необхідно звернути увагу, що законодавець в загальній нормі (ст. 154 КПК України) використовує поняття «злочин», звужуючи при цьому суть поняття, тобто виключаються кримінальні проступки. Натомість в ст. 157 КПК України законодавець використовує термін «кримінальне правопорушення», розширюючи його та не виключає можливість застосування відсторонення від посади при вчиненні кримінального проступку: достатність доказів, які вказують на вчинення особою кримінального правопорушення (п. 2 ч. 2 ст. 157 КПК України).

Так, Кирич С. наводить приклад: в Узагальненні ВССУ, як приклад наведено рішення слідчого судді Київського районного суду м. Харкова, який розглянув та задовольнив клопотання слідчого про відсторонення від посади К., що підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 368 КК. Під час розгляду клопотання слідчий довів наявність достатніх підстав вважати, що такий захід як відсторонення К. від посади необхідний для запобігання протиправній поведінці підозрюваного, який, перебуваючи на посаді, може незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином, оскільки К., обіймаючи посаду контролера абонентського відділу Ленінського та Жовтневих районів абонентської служби по роботі з абонентами – юридичними особами Департаменту збуту КП "Харківводоканал", є службовою особою, наділений службовими повноваженнями по застосуванню заходів примусу та адміністративного

впливу. Слідчим також доведено, що перебування К. на посаді сприяло вчиненню кримінального правопорушення [43]. Враховуючи наявність правової підстави для відсторонення К. від посади, клопотання було задоволено.

Однак з більшості ухвал слідчих суддів незрозуміло, які саме підстави лягли в основу рішення про задоволення та про відмову в задоволенні клопотань про відсторонення. Найчастіше суди обмежуються таким формулюваннями: «Слідчий довів наявність достатніх підстав вважати, що такий захід як відсторонення від посади необхідний для запобігання протиправній поведінці підозрюваного, який перебуваючи на посаді, може незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином. Перебування на займаній посаді сприяло вчиненню цього кримінального правопорушення, може негативно впливати на перебіг досудового розслідування (тиск на свідків, підробка або знищення доказів, використання службового становища)». Подібні висновки та твердження заперечувального характеру або з використанням частки «не» у потрібному місці судді застосовують для відхилення клопотань про відсторонення від посади. Як наслідок, для учасників залишається незрозумілим, які саме докази або їх відсутність відіграли вирішальну роль у процесі розгляду клопотань про відсторонення [44].

Достатність доказів, які вказують на вчинення особою кримінального правопорушення.

Відповідно до ч. 1 ст. 94 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів - з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення [59].

Так, законодавець вказує про обов'язковість встановлення всіх обставин кримінального провадження для прийняття конкретного процесуального рішення, також і для застосування відсторонення від посади. Однак, варто зауважити, що безпосередньо в ст. 157 КПК України законодавець акцентує увагу на загальній нормі, а саме достатність доказів, які вказують на вчинення особою кримінального правопорушення.

Також для достатності доказів відносять належність і допустимість доказування.

Докази є належними якщо їх зміст вказує на:

- на поведінку особи після вчинення кримінального правопорушення
- факти, що впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення
- обставини, що обтяжують чи пом'якшують покарання
- обставини, що виключають кримінальну відповідальність і є підставою для закриття кримінального провадження чи звільнення від кримінальної відповідальності або покарання
- факти, що характеризують особу підозрюваного, обвинуваченого [93].

Допустимість доказів – це їх придатність для використання у кримінальному процесі за формальними ознаками, на відміну від вимоги щодо належності, тобто придатності для використання за змістом. Доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом (ч.1 ст. 86 КПК). Недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилатися суд при ухваленні судового рішення (ч. 2 ст. 86 КПК). Визнання доказів недопустимими здійснюється судом при прийнятті остаточного рішення в кримінальному провадженні (ч. 1 ст. 89 КПК) [93].

Достатність належних, допустимих і вірогідних доказів оцінюється лише в останню чергу. Провівши оцінку вже наявної сукупності доказів на відповідність зазначеним критеріям, слідчий, прокурор керуючись внутрішнім переконанням повинні вирішити, чи цих доказів достатньо для

прийняття відповідного процесуального рішення, чи взаємодоповнюють ці докази один одного, чи відсутні між ними будь-які неузгодженості чи суперечності, чи достатньо таких доказів для обґрунтування єдино можливого висновку який став ціллю (об'єктом) доказування та прийняття відповідного процесуального рішення, а також чи достатньо цих доказів для спростування інших висновків, які найбільш подібні до того, який став підставою для процесуального рішення, а також протилежного висновку тому, що був зроблений [152].

До числа сутнісних елементів достатності доказів запропоновано віднести: 1) вказана процесуальна властивість передбачає наявність сукупності належних, допустимих і достовірних доказів; 2) достатність доказів встановлюється на основі внутрішнього переконання суб'єкта доказування, яке ґрунтується на всебічному, повному та неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження; 3) вона встановлюється на конкретний момент кримінального провадження; 4) встановлення достатності доказів спрямоване на ухвалення відповідного процесуального рішення [32].

З'ясовано, що в рішеннях ЄСПЛ висвітлено організаційно-тактичні аспекти досудового розслідування та проведення слідчих (розшукових) дій. Аналізуючи матеріали кримінальної справи й інші відомості, ЄСПЛ виносить шляхом тлумачення своє рішення, яке охоплює інформацію про оцінку обставин справи («The Court's assessment»). Саме в частині оцінки обставин справи («The Court's assessment») містяться конкретні позиції ЄСПЛ стосовно доцільності: проведення слідчих (розшукових) дій; вилучення певної слідчої інформації; вчинення допоміжних дій, що спрямовані на підготовку до проведення процесуальних дій; відібрання зразків для експертизи; прийняття рішення про дослідження слідів в іншому безпечному місці; отримання показань саме на місці події; вилучення слідчої інформації з подальшою метою забезпечення відтворення обстановки й обставин події задля перевірки наданих показань; перевірки наявності певних слідів на

визначеному місці задля подальшого проведення конкретного виду судової експертизи; складання протоколу з максимальною деталізацією обстановки вчиненого кримінального правопорушення та виявленої слідової інформації; допиту широкого кола свідків тощо. Саме такі рішення створюють підґрунтя для формування європейських стандартів тактики проведення слідчих (розшукових) дій [146].

Також, В.М. Зінченко в своєму дослідженні пропонує обґрунтовану необхідність доповнення кримінального процесуального закону статтею, присвяченою визначенню поняття та змісту *достатності доказів*, і розкрито коло аспектів, які підлягають врахуванню під час розробки відповідних змін, а саме: 1) здійснення оцінки з точки зору достатності виключно щодо сукупності доказів, на що міститься пряма вказівка у частині першій ст. 94 КПК України; 2) її здійснення на конкретний момент кримінального провадження, пов'язаний з необхідністю ухвалення відповідного процесуального рішення; 3) врахування під час встановлення достатності доказів як кількісного, так і якісного показників їх сукупності; 4) встановлена нормами кримінального процесуального закону функціональна спрямованість оцінки доказів із точки зору їх достатності [32].

Таким чином достатність доказів, які вказують на вчинення особою кримінального правопорушення тісно пов'язано із загальними нормами кримінального процесуального закону, однак також потребують доопрацювання та узгодженості між собою щодо застосування конкретних процесуальних норм.

Наслідки відсторонення від посади для інших осіб.

Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 157 КПК України при вирішенні клопотання про відсторонення від посади слідчий суддя має врахувати також наслідки відсторонення від посади для інших осіб. На думку В. І. Фариника, це означає, що слідчий суддя, суд мають звернути особливу увагу як на «позитивні» наслідки (зокрема, унеможливлення впливу на свідків та інших

учасників кримінального провадження), так і негативні (зупинка підприємства, простій, невивплата заробітної плати) [22].

Також вбачаємо неузгодженість між нормами КПК України та Кодексом законів про працю України, де не зазначається ні підстави, ні наслідки у разі відсторонення від посади. Відсторонення від роботи керівників підприємств, установ та організацій військовим командуванням допускається у випадках, визначених Законом України "Про правовий режим воєнного стану" [45].

Виникає питання чи є обов'язком суду при відстороненні від посади врахування інтересів третіх осіб? Відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 132 КПК України: застосування заходів забезпечення кримінального провадження не допускається, якщо слідчий, дізнавач, прокурор не доведе, що: 2) потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, дізнавача, прокурора [59].

Так, С. Кирич та М. Луцький, розглянувши судову практику, зробили висновок про те, що в кримінальних провадженнях щодо посадових осіб органів державної влади суди зазвичай доходять такого висновку: «Негативні наслідки відсторонення від посади ОСОБА_2, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України, не перевищують необхідність та можливість досягнення завдань у цьому кримінальному провадженні» (ухвала слідчого судді Печерського районного суду від 11.04.2017 р. у справі № 757/20709/17-к щодо відсторонення від посади державного інспектора відділу митного оформлення). На противагу вказаному підходу, в ухвалі слідчого судді Бабушкінського районного суду м. Дніпра у справі № 200/18070/15-к про відмову в задоволенні клопотання про відсторонення підозрюваного від посади особи приватного права, суд зазначив: «Підозрюваний є одноосібним власником та керівником підприємства протягом тривалого часу, а тому враховуючи ті негативні наслідки, які може зумовити для інших осіб відсторонення його від посади

директора товариства, що працюють у товаристві, – клопотання підлягає відхиленню». Вбачається, що негативні наслідки відсторонення від посади у вигляді зупинення або припинення господарської діяльності, втрати працівника, який виконував унікальні функції, впливу на інших працівників підприємства також підлягають обов'язковій оцінці судами у процесі розгляду клопотань про відсторонення від посади [44].

Як ми бачимо, врахування наслідків відсторонення від посади стоїть на противагу до наслідків здійснення впливу на хід досудового розслідування та забезпечення кримінального провадження. Така позиція суду може говорити про індивідуальний підхід щодо обрання заходу забезпечення кримінального провадження у виді відсторонення від посади та врахування інтересів третіх осіб.

Широкомасштабна збройна агресія росії призвела до зміни цих ризиків, тому необхідно проводити постійний моніторинг законодавства, що регулює дискреційні повноваження посадових осіб. Важливо, щоб повноваження, пов'язані з прийняттям рішень на власний розсуд, були виправдані виключно їхньою участю в бойових діях. Повсякденна діяльність посадових осіб, особливо у сфері обігу військового майна, має бути чітко регламентована нормативно-правовими актами [17].

Також варто звертати увагу на наявність на утриманні у підозрюваного неповнолітніх дітей, адже відсторонення від посади зумовлює втрату джерела доходів, що має негативний матеріальний вплив на утриманців. Зазначений довід був взятий до уваги, зокрема, у вищезгаданій ухвалі Солом'янського районного суду від 27.02.2018 р. у справі № 760/4631/18, в ухвалі Красногвардійського районного суду м. Дніпра від 01.08.2018 р. у справі № 204/5536/18. З аналізу ухвали Шевченківського районного суду м. Києва від 12.09.2018 р. у справі №761/ 34445/18 про часткове задоволення клопотання про відсторонення від посади першого заступника голови Державної служби геології та надр України вбачається, що саме наявність на

утриманні у підозрюваного дитини стало основною підставою для відсторонення особи на один місяць, а не два місяці [44].

В. Завтур дотримується іншої позиції з цього питання, та вважає, що при врахуванні цієї обставини необхідно враховувати баланс приватних та публічних інтересів і переконатися у перевазі останніх. Однак, враховуючи короткочасність відсторонення, вести мову про можливі значні негативні наслідки для самого підозрюваного або членів його сім'ї не актуально. Це підтверджує і судова практика, зокрема, апеляційним судом було визнано законною та вмотивованою ухвалу слідчого судді, який приймаючи рішення про відсторонення від посади ці обставин не врахував [22].

Тож, рішення апеляційного суду дає підстави все ж таки не враховувати особисті інтереси інших осіб (мається на увазі рідні, близькі особи, члени родини чи інші особистісні обставини). Однак, норма ст. 157 КПК України зобов'язує врахувати наслідки відсторонення від посади, залишаються більш глобальні наслідки, які можуть настати в результаті застосування такого заходу. На цій підставі варто в кримінальному процесуальному законі більш конкретизувати такі наслідки, що в свою чергу дасть змогу уникнути безпідставного незастосування такої норми.

2.2.2. Процесуальний порядок відсторонення від посади на підставі рішення Президента України.

Окремо зупинимось процесуальному порядку відсторонення від посади на підставі рішення Президента України. Саме цьому питанню приділялось достатньо уваги науковцями і думки розділились.

Згідно ч. 3. Ст. 154 КПК України питання про відсторонення від посади осіб, що призначаються Президентом України, вирішується Президентом України на підставі клопотання прокурора в порядку, встановленому законодавством. Відсторонення від посади Директора Національного антикорупційного бюро України здійснюється слідчим суддею на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора в порядку, встановленому законом [59].

Так, на думку В. І. Фаринника прийняття рішення про відсторонення осіб двох специфічних категорій (суддів та осіб, які призначаються Президентом України) не відноситься до компетенції суду. У цьому випадку йдеться про виключення із загального порядку, адже компетентною особою, за рішенням якої застосовується цей захід забезпечення кримінального провадження, є не слідчий суддя, суд, а Президент України та Вища кваліфікаційна комісія суддів України. Порівняно з КПК України (1960 р.) таке привілейоване становище мали лише особи, що призначалися Президентом України [138]. На думку науковця головною проблемою залишається на сьогодні невизначеність щодо остаточного прийняття рішення щодо окремої категорії осіб, які призначались на посаду Президентом України.

Метою інформаційно-аналітичної роботи є зібрання таких даних та відомостей, що дозволяють вирішувати конкретні поточні та перспективні завдання та досягати очікуваного результату. В цьому аспекті сторона обвинувачення має певні переваги, оскільки має можливості користуватися

не тільки відкритими даними, а й іншою інформацією, що є обмеженою у доступі [52].

Натомість ч 1. Ст. 5 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зазначено, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства [79]. Незважаючи на зазначену нами норму суть ч. 3 ст. 154 КПК України виходить із положення Конституції України щодо призначення на посаду певної категорії осіб виключно Президентом України.

Згідно ст. 106 Конституції України Президент України:

5) призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях;

11) призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора;

12) призначає на посади та звільняє з посад половину складу Ради Національного банку України;

13) призначає на посади та звільняє з посад половину складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;

17) призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави;

22) призначає на посади третину складу Конституційного Суду України. Президент України не може передавати свої повноваження іншим особам або органам. Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України. Акти Президента України, видані в межах повноважень, передбачених пунктами 5, 18, 21 цієї статті, скріплюють підписами Прем'єр-міністр України і міністр, відповідальний за акт та його виконання [49].

Перелік є вичерпним, однак виникає питання оскільки є пункти, які стосуються не прямого призначення, а саме подання пропозиції: «п.9)

вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України, подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції;п.10) вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України;п.14) вносить до Верховної Ради України подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України [49].

Згідно з практикою Європейського суду з прав людини, суд своїм рішенням повинен забезпечити не тільки права підозрюваного, а й високі стандарти охорони загальносуспільних прав та інтересів. Забезпечення таких стандартів, як підкреслює Європейський суд з прав людини, вимагає від суду більшої суворості в оцінці порушень цінностей суспільства [137].

Так, на думку Р. Арланової, питання відсторонення від посади осіб, яких призначає Президент України, через відсутність усіх критеріїв, визначених ЄСПЛ, за якими визначається, чи виконує цей орган судову функцію, повинно залишатися у сфері суду (його прерогативою), як і до звичайних посадовців, які мають статус підозрюваного чи обвинуваченого. Лише в суді, в умовах змагальності та рівності сторін, може бути створена обстановка, коли особа, яка відсторонюється від посади, може реалізувати свої права [7].

Виникає питання: чи входить перелік таких осіб до списку, які призначаються Президентом України? Теоретично можемо зазначити, що так, однак на сьогодні бачимо суттєву прогалину в кримінальному процесуальному законодавстві щодо визначення саме процесуального статусу Президента України та його повноважень. На підставі положень Конституції України кримінальне процесуальне законодавство потребує вдосконалення в цій частині.

Також, не поодинокі випадки скасування Указу Президента України, так Верховний Суд вирішив, що позов ОСОБИ_1 до Президента України про

визнання протиправним та скасування Указу Президента України задовольнити. Визнати протиправним та скасувати Указ Президента України від 29 грудня 2020 року №607/2020 «Про відсторонення від посади судді Конституційного Суду України» [80].

Тож, законодавець в ч. 3 ст. 154 КПК України не конкретизує коло осіб, щодо яких Президент України вирішує питання про тимчасове звільнення їх від посади. Для з'ясування цього питання необхідно звернутись до Конституції України. Але це ще не все. В Конституції України також не конкретизовано перелік таких осіб, а лише дається приблизне їх коло. Наприклад: «половину складу Ради Національного банку України» або «половину складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення», «третину складу Конституційного Суду України». Яка саме половина або третина мається на увазі, які посади входять? Для з'ясування цього питання необхідно звернутись до інших нормативно-правових актів. Теж питання стосується вищого командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави.

Крім цього в Конституції зазначено, що Президент України «призначає» та «звільняє» з посади певну категорію осіб. Також питання чи можна ототожнювати «звільнення з посади» і «тимчасове відсторонення від посади». Вочевидь законодавець, не вдаючись у подробиці, ототожнює ці поняття лише на тій підставі, що норма призначення на посаду Президентом України є конституційною, а отже домінуючою. Кримінальний процесуальний кодекс України повинен принаймні не суперечити нормам Основного Закону.

2.2.3. Процесуальний порядок тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності на підставі рішення Вищої ради Правосуддя.

Норма про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строку такого тимчасового відсторонення була введена в дію через чотири роки після прийняття Кримінального процесуального кодексу у 2012 році, це пов'язано із особливим статусом судді та наявністю прогалини до 2016 року. Також це пов'язано із судовою реформою та прийняттям Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016.

Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» Вища рада правосуддя є колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування доброчесного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів [71].

Відповідно до п.8 ст. 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» до повноваження Вищої ради правосуддя серед інших повноважень відноситься - ухвалення рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя [71].

На підставі ст. 155-1 КПК України рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності ухвалюється Вищою радою правосуддя на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника в порядку, встановленому законом. Клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності подається до Вищої ради правосуддя стосовно

судді, який є підозрюваним, обвинувачуваним (підсудним) на будь-якій стадії кримінального провадження [59].

Д.В. Бойчук зазначає, що розглянувши захід забезпечення кримінального провадження – відсторонення від посади, він відіграє важливу роль у забезпеченні дієвості досудового розслідування та судового провадження. Важливо зазначити, що проаналізувавши норми КПК України, можна виділити два види заходу «відсторонення від посади»:

- відсторонення від посади як загальний захід забезпечення кримінального провадження;
- тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя як спеціальний захід забезпечення кримінального провадження. Відсторонення від посади має загального та спеціального суб'єкта застосування цього заходу. Загальним суб'єктом є слідчий суддя або суд, спеціальний суб'єкт – Президент України або Вища рада правосуддя [10].

На думку Ткаченко Д.В., положення законодавства про відсторонення від посади є загальними, а положення про тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя є спеціальними. Отже, особливостями “відсторонення суддів” є те, що це явище характеризується такими специфічними рисами, які його відрізняють від усіх перелічених понять:

- це явище може бути застосоване виключно до суб'єкта із спеціальним статусом - судді;
- стосується призупинення (тимчасового зупинення) специфічного виду трудової функції - здійснення правосуддя;
- можливе виключно на підставах, визначених законом про судоустрій та статус суддів; перелік таких підстав є вичерпний та відмінний від підстав застосування інших видів відсторонення працівників;
- особливий порядок застосування відсторонення, що є гарантією незалежності судді; з огляду на що його застосування має бути співмірним між такою засадою, як незалежність та недоторканність суддів, і наслідками

тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням його до кримінальної відповідальності;

- може виступати не лише запобіжним заходом, а й мірою відповідальності судді;

- додаткова специфічна мета - усунення загрози довіри до судової влади, її авторитету [97].

Здійснення правосуддя - це діяльність судів, яка полягає в розгляді та вирішенні цивільних, кримінальних, господарських та адміністративних справ у встановленому законом порядку. Це важлива частина державної діяльності, спрямована на захист прав та свобод людини, вирішення спорів та забезпечення верховенства права.

Здійснення правосуддя у кримінальному провадженні виключно судами передбачає вирішення обвинувачення по суті, з дотриманням правил підсудності та засад верховенства права, рівності перед законом і судом, гласності й відкритості судового процесу, змагальності сторін, розумності строків, згідно з вимогами процесуального закону, та з правильним застосуванням матеріального закону, а також ухвалення законного, обґрунтованого, вмотивованого й справедливого судового рішення, що вирішує соціально-правовий конфлікт і забезпечує захист прав, свобод та інтересів осіб [88].

Однак, крім перелічених специфічних рис застосування відсторонення судді від здійснення правосуддя є і спільні риси. Так, в ч. 3 ст. 155-1 КПК України клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності повинно відповідати вимогам частини другої статті 155 КПК України, тобто загальної норми. В клопотанні обов'язково повинно бути відображено:

- 1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання;

- 2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини;

4) посада, яку обіймає особа;

5) виклад обставин, що дають підстави вважати, що перебування на посаді підозрюваного, обвинуваченого сприяло вчиненню кримінального правопорушення;

6) виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, знищить чи підробить речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливатиме на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню іншим чином;

7) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання[59].

правової кваліфікації кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, а також суддя повинен бути визнаний підозрюваним, обвинуваченим (підсудним) на будь-якій стадії кримінального провадження.

Крім того, Ткаченко Д.В. звертає свою увагу на те, що у законодавстві термін “відсторонення судді від здійснення правосуддя” вживається із прийменником “тимчасове”, незважаючи на те, що саме поняття “відсторонення” уже вбачає його тимчасовий характер - це явище існує до виникнення певних умов, після настання яких воно вичерпує себе. Законодавчий термін відсторонення щодо інших категорій осіб не містить такого уточнення (КЗпП оперує поняттям “відсторонення від роботи”, Закон України “Про державну службу” - “відсторонення державного службовця від виконання посадових обов’язків”, КПК поряд із поняттям “тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя” вживає поняття “відсторонення від посади”). На перший погляд здається, що логіка в законодавця щодо цього відсутня, однак, вважаємо, що така своєрідна

тавтологія була допущена з метою підкреслення тимчасового характеру цього поняття, так як воно вживається у Конституції України, положення якої з точки зору нормопроєктувальної техніки не дають можливості надавати окремі визначення, які перевантажують її зміст. З метою ж недопущення довільного тлумачення цього терміну та його можливого ототожнення із поняттями, які не мають тимчасового продовжуваного характеру (наприклад, звільнення, припинення трудових відносин), або ж усунення можливості його свавільного розширеного тлумачення із наданням йому безстрокового характеру, було вказано на його тимчасовий характер безпосередньо в його назві [97].

Ч. 5 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції». Особа, якій повідомлено про підозру у вчиненні нею кримінального правопорушення у сфері службової діяльності, підлягає відстороненню від виконання повноважень на посаді в порядку, визначеному законом.

Питання про відсторонення від здійснення правосуддя, відсторонення від посади судді, судді Конституційного Суду України, якому повідомлено про підозру у вчиненні ним кримінального правопорушення у сфері службової діяльності, вирішується у встановленому законом порядку [74].

Так, і в ст. 154 і в ст. 155-1 КПК України йдеться про те, що такі клопотання розглядаються в порядку визначеному законодавством, проте якщо порядок щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя передбачено в ЗУ «Про вищу раду правосуддя», то окремого порядку для відсторонення від посади Президентом України на сьогодні не існує. Оскільки ст. 132 КПК України визначає загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження незалежно від того, хто буде приймати таке рішення, вважаємо що і Президент України і Вища рада правосуддя як і слідчий суддя чи суд не мають права застосовувати вищезазначений захід забезпечення кримінального провадження якщо прокурор не доведе наявності підстав, перерахованих в ст. 132 КПК України. Що стосується фактичних підстав, що передбачені в ст. 157 КПК України, на

нашу думку вони обов'язково повинні бути доведені відповідними ініціаторами застосування відсторонення від посади під час розгляду клопотання, попри те, що законодавець в ч. 1 ст. 157 КПК України серед суб'єктів, які розглядають клопотання про відсторонення від посади передбачив лише слідчого суддю та суд, не зазначивши Президента України та Вищу раду правосуддя.

Про здійснення судового контролю за рішеннями Вищої ради правосуддя про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя

Відповідно до статті 155¹ КПК України, рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя, у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, ухвалюється Вищою радою правосуддя на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника в порядку, встановленому законом.

Клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності подається до Вищої ради правосуддя стосовно судді, який є підозрюваним, обвинувачуваним (підсудним) на будь-якій стадії кримінального провадження.

У 2016–2021 роках за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення Вищою радою правосуддя прийнято наступні рішення:

Щодо клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності:

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
Про задоволення клопотання	1	8	10	8	6	4	37
Про часткове задоволення клопотання	1	8	11	3	2	3	28

Про відмову в задоволенні клопотання	0	3	0	4	3	0	10
Про повернення клопотання розгляду	1	1	2	4	4	2	14

Щодо клопотань про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності:

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
Про задоволення клопотання	0	10	8	2	1	2	23
Про часткове задоволення клопотання	0	1	4	1	1	0	7
Про відмову в задоволенні клопотання	0	0	1	0	0	0	1
Про повернення клопотання	1	4	2	0	1	1	9

Аналізуючи кількість частково задоволених клопотань, відмов в задоволенні клопотань і повернених клопотань без розгляду, можна зробити висновок про те, що у разі не згоди з рішенням Вищої ради правосуддя Генеральний прокурор або його заступник повинні мати можливість оскаржити їх рішення, однак ця процедура кримінальним процесуальним законодавства взагалі не передбачена, а в адміністративному судочинстві подібні спроби, як показує практика (наприклад, у справі № 9901/286/20), також визнаються марними Великою Палатою Верховного Суду. Це зроблено для уникнення зловживань з боку правоохоронних органів і захисту незалежності суддів але суперечить принципу змагальності в кримінальному процесі (ст. 22 КПК), згідно якого сторони обвинувачення та захисту самостійно представляють свої позиції, доводять їх перед судом, збирають та подають докази, а суд, зберігаючи об'єктивність, лише створює умови для реалізації їхніх прав, не виконуючи функції обвинувача чи захисника.

Окрім цього, аналіз судової практики за результатами оскарження рішень Вищої ради правосуддя, прийнятих за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строку такого тимчасового відсторонення свідчить про таке:

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
Кількість рішень, прийнятих Вищою радою правосуддя за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення судді такого відсторонення	4	35	38	22	18	12	129
Кількість рішень, які оскаржувались	2	7	9	7	2	0	27
Кількість рішень, які не оскаржувались	2	28	29	15	16	12	102

Положеннями Закону України «Про Вищу раду правосуддя», а саме статтею 65 визначено підстави, за яких може бути оскаржене рішення Вищої ради правосуддя про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя. При цьому зазначена норма Закону не передбачає можливості оскаржувати рішення Ради про відмову в такому відстороненні і це питання взагалі не врегульовано нормами кримінального процесуального законодавства, хоча мова йдеться саме про здійснення заходу забезпечення в кримінальну провадженні.

Кримінальний процесуальний закон визначив загальну і спеціальну процедури для обрання такого заходу забезпечення кримінального провадження, як відсторонення від посади, для загального суб'єкта і для спеціального суб'єкта – в цьому випадку судді.

У КПК України визначено також процедуру оскарження рішень, які прийняті слідчими суддями, в тому числі й щодо застосування чи незастосування заходів забезпечення кримінального провадження. Так,

пунктами 11 та 11¹ частини першої статті 309 КПК України встановлено, що під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про відсторонення від посади або відмову в ньому; продовження відсторонення від посади. З наведеного вбачається, що оскаржити відповідні ухвали може як особа, щодо якої обрано відсторонення від посади, так і сторона обвинувачення, тобто прокурор (наприклад, у випадку відмови у відстороненні) але в даному випадку рішення приймається не слідчим суддею, а Вищою радою правосуддя, у зв'язку з чим, сторони кримінального провадження, для досягнення завдань кримінального провадження вимушені оскаржувати рішення Вищої ради правосуддя саме в рамках адміністративного судочинства.

Проведений аналіз статистичних даних розгляду Вищою радою правосуддя клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності у 2016–2021 роках дає можливість зробити висновок, що питання оскарження рішень Вищою радою правосуддя до кінця не врегульовано нормами чинного законодавства і потребує його вдосконалення, а також встановлення належного судового контролю за рішеннями Вищої ради правосуддя про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності по кримінальним провадженням, згідно норм кримінального процесуального законодавства.

Висновки до розділу 2.

Тож, можемо зазначити наступне:

1) правовими підставами обмеження права на працю під час застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади є: ухвала слідчого судді чи суду про відсторонення від посади; рішення Президента України щодо відсторонення від посади осіб, які ним були призначені; рішення Вищої ради правосуддя щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності;

2) фактичними підставами відсторонення від посади є необхідність: припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;

3) процесуальний порядок застосування відсторонення від посади на сьогодні є наступним: звернення з клопотанням про відсторонення від посади до слідчого судді; розгляд клопотання про відсторонення особи від посади; постановлення ухвали слідчим суддею за наслідками розгляду клопотання; виконання ухвали слідчого судді;

4) задля забезпечення дотримання принципу правової визначеності є необхідним внесення відповідних змін до КПК України, що регламентують підстави та процесуальний порядок застосування відсторонення від посади іншими суб'єктами - Президентом України та Вищою радою правосуддя.

Також окремо варто наголосити на особливостях застосування суб'єктами відсторонення від посади, особливо Президентом України та Вищою радою правосуддя.

Так, законодавець в ч. 3 ст. 154 КПК України не конкретизує коло осіб, щодо яких Президент України вирішує питання про тимчасове звільнення їх

від посади. Для з'ясування цього питання необхідно звернутись до Конституції України. Але це ще не все. В Конституції України також не конкретизовано перелік таких осіб, а лише дається приблизне їх коло. Наприклад: «половину складу Ради Національного банку України» або «половину складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення», «третину складу Конституційного Суду України». Яка саме половина або третина мається на увазі, які посади входять? Для з'ясування цього питання необхідно звернутись до інших нормативно-правових актів. Теж питання стосується вищого командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави.

Крім цього в Конституції зазначено, що Президент України «призначає» та «звільняє» з посади певну категорію осіб. Також питання чи можна ототожнювати «звільнення з посади» і «тимчасове відсторонення від посади». Вочевидь законодавець, не вдаючись у подробиці, ототожнює ці поняття лише на тій підставі, що норма призначення на посаду Президентом України є конституційною, а отже домінуючою. Кримінальний процесуальний кодекс України повинен принаймні не суперечити нормам Основного Закону.

В ст. 154 і в ст. 155-1 КПК України йдеться про те, що такі клопотання розглядаються в порядку визначеному законодавством, проте якщо порядок щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя передбачено в ЗУ «Про вищу раду правосуддя», то окремого порядку для відсторонення від посади Президентом України на сьогодні не існує. Оскільки ст. 132 КПК України визначає загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження незалежно від того, хто буде приймати таке рішення, вважаємо що і Президент України і Вища рада правосуддя як і слідчий суддя чи суд не мають права застосовувати вищезазначений захід забезпечення кримінального провадження якщо прокурор не доведе наявності підстав, перерахованих в ст. 132 КПК України.

Що стосується фактичних підстав, що передбачені в ст. 157 КПК України, на нашу думку вони обов'язково повинні бути доведені відповідними ініціаторами застосування відсторонення від посади під час розгляду клопотання, попри те, що законодавець в ч. 1 ст. 157 КПК України серед суб'єктів, які розглядають клопотання про відсторонення від посади передбачив лише слідчого суддю та суд, не зазначивши Президента України та Вищу раду правосуддя.

Крім того варто розглянути обов'язковість застосування відсторонення від посади для службових осіб, які вчинили корупційні кримінальні правопорушення. Особливу увагу приділити військовослужбовцям, які вчинили корупційні кримінальні правопорушення.

РОЗДІЛ 3

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

3.1. Міжнародний досвід відсторонення від посади в кримінальному процесі

Нові реалії сьогодення, в яких знаходиться Україна у зв'язку із здобуттям статусу кандидата на вступ до Європейського союзу та подальшого євроінтеграційного курсу зумовлює низьку зобов'язань України, головним з яких є перезапуск правової бази для гармонізації з законодавством Європейського союзу.

Необхідно зазначити, що згідно ст. 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» Заходами загального характеру є заходи, спрямовані на усунення зазначеної в Рішенні системної проблеми та її першопричини, зокрема: внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування [70].

Ратифікації підлягають міжнародні договори України, що стосуються прав, свобод та обов'язків людини і громадянина [76].

Виконання рішень ЄСПЛ ускладнюється через відсутність чіткого механізму їх імплементації. Наприклад, навіть після прийняття Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV, залишаються невирішеними питання щодо застосування практики ЄСПЛ у справах, що стосуються інших держав. Це зумовлено, зокрема, відсутністю офіційних перекладів рішень ЄСПЛ, що ускладнює їх використання суддями, які не володіють іноземними мовами [153].

Закономірно, що захист прав, свобод та законних інтересів особи, а також суспільства та держави від кримінальних правопорушень у сучасних

умовах неможливо забезпечити без ефективного врахування європейського та міжнародного досвіду кримінального судочинства. В першу чергу це стосується дотримання законності під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження, адже саме ці процесуальні дії є одними з тих, що найбільше обмежують права та свободи громадян. Відтак, забезпечення процесуальних гарантій реалізації прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також удосконалення регламентації процесуального порядку не може здійснюватися у відриві від загальновизнаної міжнародного порядку і практики Європейського суду з прав людини, як елементу підтримання правопорядку, охорони миру та безпеки людства. Серед усіх заходів забезпечення кримінального провадження передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, що застосовуються з метою забезпечення дієвості кримінального провадження, на нашу думку особливої уваги заслуговує національна та міжнародна регламентація застосування заходу під час якого тимчасово обмежується право особи на працю - відсторонення від посади. Чисельна кількість міжнародних та національних нормативно-правових актів закріплює можливість обмеження прав і свобод. Зокрема, стаття 29 Загальної декларації прав людини зазначає, що реалізація прав може обмежуватись лише з метою забезпечення визнання і поваги прав та свобод інших та задоволення справедливих вимог моралі, суспільного порядку й загального добробуту в демократичному суспільстві [23].

Окрім КПК, законодавством інших держав також передбачено застосування такого заходу примусу у кримінальному судочинстві як відсторонення від посади. В КПК інших держав також передбачено застосування такого заходу примусу як відсторонення від посади. Так, КПК Литви передбачає можливість тимчасового відсторонення від посади або тимчасового призупинення права займатися певною діяльністю. В КПК Молдови також регламентується можливість тимчасового відсторонення від посади, що належить до заходів примусу[95 с. 147, 496]. Найбільш цікавий на

наш погляд є досвід законодавчої регламентації відсторонення від посади в КПК Грузії. Так, відповідно до ст. 159 КПК Грузії, обвинувачений може бути відсторонений від посади (роботи) за наявності обґрунтованого припущення, що, залишаючись на цій посаді (роботі), він перешкоджатиме слідству, відшкодуванню шкоди, заподіяної злочином, або продовжуватиме злочинну діяльність. До 2014 року законодавець в Грузії передбачав також відсторонення від посади (роботи) осіб, обраних в результаті загальних виборів місцевого самоврядування, на основі рівного та прямого виборчого права, при таємному голосуванні. Проте, постановою Конституційного Суду № 2014 3/1/574 вищезазначені норми були визнані такими, що втратили юридичну силу. Відсторонення від посади застосовується на підставі рішення суду, що ухвалюється після розгляду відповідного клопотання прокурора у судовому засіданні. Згідно з ч. 2 ст. 160 КПК Грузії, в ухвалі суду про відсторонення від посади обов'язково повинні зазначатися: прізвище та ім'я особи, що відсторонюється з посади (роботи), її посада (місце роботи), підстави відсторонення з посади (роботи), вимога про відсторонення обвинуваченого з посади (роботи), що направляється керівнику установи, підприємства чи організації. Ухвала суду про відсторонення обвинуваченого з посади (роботи) є обов'язковою для керівника відповідної установи, підприємства або організації. Він зобов'язаний виконати судову ухвалу негайно та повідомити про це суд. Проте, слід вказати, що відповідно до законодавства Грузії, таке рішення суду про відсторонення від посади або про відмову у відстороненні від посади може бути оскаржене [56]. Особливої уваги заслуговує досвід Федеративної Республіки Німеччина (далі – ФРН), оскільки кримінально-процесуальне право ФРН є одним із найстабільніших у Європі. КПК ФРН, ухвалений у 1887 р., регламентує такі основні принципи, як: незалежність суддів; розподіл функцій обвинувачення та вирішення справ; створення самостійної прокуратури; гласність і усність судового розгляду; участь у кримінальному правосудді народних представників (шеффенів та

присяжних); заборона «повороту до гіршого» (*reformatio in pejus*); вільна оцінка доказів; захист прав та свобод особи від зловживань та свавілля у кримінальному судочинстві [65, с. 34].

Так, відповідно до правового аналізу положень кримінально-процесуального законодавства ФРН можна дійти висновку, що система заходів кримінально-процесуального примусу ФРН є досить широкою та носить міжвідомчий характер, вбираючи у себе інститути суміжних галузевих норм права. Що стосується відсторонення особи від посади, то в німецькому кримінальному судочинстві вказаний захід належить до додаткових заходів щодо забезпечення кримінального переслідування і виконання покарань. Відповідно до пар. 132а КПК ФРН передбачено, що за наявності серйозних підстав вважати, що суд винесе рішення про заборону займатися певною професійною діяльністю, то суддя вправі тимчасово заборонити обвинуваченому займатися діяльністю, пов'язаною з певною професією або її видом, ремеслом або видом ремесла [95, с.671].

Також на нашу думку є досить цікавим правовий механізм заходу забезпечення кримінального провадження Франції, в якій такий захід забезпечення кримінального провадження як відсторонення від посади, належить до категорії запобіжних заходів у формі «судового контролю», що свідчить про певну схожість з кримінально-процесуальним порядком в Україні, в частині здійснення відсторонення від посади на підставі ухвали слідчого судді. Так, КПК Франції надає право слідчому судді призначати стосовно будь-якої особи, яка обвинувачується у скоєнні кримінально караного діяння, яке карається позбавленням волі на строк більше двох місяців, запобіжні заходи в порядку судового контролю. До таких заходів відповідно до КПК Франції належить і заборона займатися певною діяльністю професійного або соціального характеру, за винятком виконання виборних мандатів і обов'язків профспілок, коли злочин було скоєно під час здійснення або у зв'язку зі здійсненням такої діяльності, і коли є побоювання, що може бути скоєно новий злочин. Процесуальний порядок відсторонення

від посади передбачає, що слідчий суддя або суддя з питань свободи слова та утримання під вартою може на свій розсуд або за запитом прокуратури прийняти рішення про передачу підозрюваного, обвинуваченого під судовий нагляд, із передачею копії цієї постанови особі, до якої має бути застосований вказаний запобіжний захід. Припинення судового нагляду може бути здійснено за постановою слідчого судді, в будь-який час, за запитом прокурора або за запитом підозрюваного, обвинуваченого після повідомлення прокурора. Слідчий суддя зобов'язаний винести рішення за клопотанням особи про припинення судового нагляду у формі відсторонення від посади протягом п'яти днів на підставі мотивованої постанови [61].

У кримінально-процесуальному законодавстві Республіки Польща передбачено, що кримінальне судочинство повинне здійснюватися таким чином, щоб: винуватця злочину було виявлено та притягнуто до кримінальної відповідальності, а невинна особа не понесла цієї відповідальності, що забезпечується шляхом своєчасного застосування заходів, передбачених кримінальним законодавством та завдяки розкриттю обставин, що сприяють вчиненню злочину; вирішувалися завдання кримінального судочинства не тільки по боротьбі зі злочинами, а й з їх попередження та зміцнення поваги до закону і принципів соціального співіснування; були враховані законні інтереси потерпілої сторони; врегулювання справи відбулося в розумні терміни [58].

Запобіжні заходи у польському кримінальному процесі вважаються діями, які за законом можуть застосовуватись правоохоронними органами у кримінальній справі. Такі заходи регламентуються Главою 28 КПК Польщі та можуть бути використані для забезпечення належного ходу розгляду кримінальної справи, а також для запобігання вчинення обвинуваченим нового тяжкого злочину. Такі заходи можуть застосовуватися тільки в тому випадку, якщо зібрані докази вказують на високу ймовірність того, що обвинувачений скоїв злочин. Ст. 276 КПК Польщі безпосередньо регламентує відсторонення від посади особи, у відповідності до якої

обвинувачений може бути відсторонений від виконання службових обов'язків чи виконання професії, або зобов'язаний утриматися від певної діяльності [58].

Що стосується кримінально-правової регламентації відсторонення від посади в правовій системі США та Великої Британії то такий захід за загальним правилом віднесений до заходів примусу. Цікавим є той факт, що ці норми права законодавчо закріплені в Основному Законі країни. Так, відповідно до ст. 2 Розділу 4 Конституції США президент, віце-президент і всі цивільні службовці Сполучених Штатів усуваються з посади за державну зраду, хабарництво або інші тяжкі злочини і проступки. Така процедура відбувається в порядку оголошення імпічменту Палатою Представників. У разі висунення обвинувачення за вчинення державної зради, хабарництва чи інших тяжких злочинів і проступків та до моменту винесення рішення у справі вищезазначені посадові особи можуть бути відсторонені від посади на весь період проведення розслідування. Однак чіткого визначення хто саме належить до «цивільних службовців», ні в нормативних актах, ні в ранніх історичних джерелах права США не визначено. Аналіз судової практики дозволяє встановити, що до осіб, яких Конституція США відносить до державних (цивільних) службовців належать, крім президента і віце-президента, особи які прямо визначені в тексті Конституції як посадові особи. Враховуючі прецедентний принцип правової системі США, в судових прецедентах федеральні судді у разі вирішення питання про відсторонення від посади обмежуються посадовими особами федерального уряду, а також суддями усіх рівнів та їх помічниками, оскільки на практиці більшість розглядів стосувалася саме цих посад [48].

Британська модель застосування відсторонення від посади суттєво відрізняється від української. Суттєвою є відмінність повноважень та функцій поліції та органу прокуратури щодо застосування заходів примусу, зокрема відсторонення від посади. У Великій Британії існує дієвий судовий контроль на всіх етапах розслідування справи, причому без прокурорського

нагляду. Поліція може вчиняти лише ті процесуальні дії, які не обмежують конституційні права і свободи громадян. Для застосування будь-яких процесуальних заходів (окрім короткострокового затримання) необхідно звертатися до суду. В Англії та Уельсі є Королівська прокуратура (CPS) – це незалежний державний орган, відповідальний за судове переслідування осіб, яким поліція висунула обвинувачення, що вирішує, чи достатніми є докази для звернення до суду [157]. Оскільки, відповідно до КПК України, слідчий суддя, суд при вирішенні питання про відсторонення від посади зобов'язаний врахувати наступні обставини: правову підставу для відсторонення від посади; достатність доказів, які вказують на вчинення особою кримінального правопорушення; наслідки відсторонення від посади для інших осіб [59], на нашу думку, цікавим також буде аналіз рішень ЄСПЛ, в яких сформовані правові позиції з цього питання, до того ж урахування правових позицій ЄСПЛ є обов'язком правозастосувачів під час прийняття своїх рішень а практика ЄСПЛ та виступає складовою формування правової бази для гармонізації з законодавством ЄС.

Достатність доказів які вказують на вчинення особою кримінального правопорушення повинна встановлюватися з урахуванням рішення «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» від 30 серпня 1990 року де ЄСПЛ зазначив, що «обґрунтована підозра» означає існування фактів або інформації, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення, крім того, вимога розумної підозри передбачає наявність доказів, які об'єктивно пов'язують підозрюваного з певним злочином, вони не повинні бути достатніми, щоб забезпечити засудження, але мають бути достатніми, щоб виправдати подальше розслідування або висунення обвинувачення. При цьому, обставини здійснення підозрюваним конкретних дій та доведеність його вини, потребують перевірки та оцінки у сукупності з іншими доказами у кримінальному провадженні під час подальшого досудового розслідування [83]. Такий висновок цілком узгоджується із іншими правовими позиціями,

наведеними у рішеннях ЄСПЛ, зокрема, у справі «Мюррей проти Сполученого Королівства» [82], «Нечипорук і Йонкало проти України» [81].

Законодавець в КПК України передбачив захід забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади, який також регламентований в інших державах світу. Попри те, що в різних державах назва цього заходу, підстави та процесуальний порядок його застосування мають певні відмінності, спільним є законодавчо регламентована можливість під час здійснення кримінального провадження для забезпечення дієвості кримінального провадження тимчасово обмежити право особи на працю за наявності для цього відповідних підстав [41], а також те, що обов'язковою законодавчою умовою застосування такого заходу примусу, є надання представниками сторони обвинувачення достатності фактів або інформації, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити конкретне правопорушення, та бути достатніми, щоб прийняти рішення про відсторонення від посади.

Серед чисельних примусових заходів передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК), що застосовуються з метою забезпечення дієвості кримінального провадження, на нашу думку особливої уваги заслуговує національна та міжнародна регламентація застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження як відсторонення від посади.

Відповідно до КПК України, правовими підставами обмеження права на працю під час застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади є: ухвала слідчого судді чи суду про відсторонення від посади; рішення Президента України щодо відсторонення від посади осіб, які ним були призначені; рішення Вищої ради правосуддя щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності. Фактичними підставами відсторонення від посади виступає необхідність: припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання

протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином. Порядок застосування відсторонення від посади на сьогодні за КПК України можна представити наступним чином: 1) звернення з клопотанням про відсторонення від посади до слідчого судді. Таке клопотання відповідно до ст. 155 КПК України повинно обов'язково містити: короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання; правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилення на обставини; посаду, яку обіймає особа; виклад обставин, що дають підстави вважати, що перебування на посаді підозрюваного, обвинуваченого сприяло вчиненню кримінального правопорушення; виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, знищить чи підробить речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливатиме на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню іншим чином; перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання. Недотримання вищезазначених вимог – є підставою для повернення слідчим суддею клопотання прокурору відповідно до ст. 155 КПК України. До клопотання також додаються: копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання; документи, які підтверджують надання підозрюваному, обвинуваченому копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання; витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання. 2)

розгляд клопотання про відсторонення особи від посади, під час якого слідчий чи прокурор повинен відповідно до ст. 132 КПК України довести, що: існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження; потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора; може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням. Слідчий суддя, суд повинен відмовити у задоволенні клопотання про відсторонення від посади, якщо слідчий, прокурор не доведе наявність достатніх підстав вважати, що такий захід необхідний для припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином. При вирішенні питання про відсторонення від посади слідчий суддя, суд також зобов'язаний врахувати наступні обставини: правову підставу для відсторонення від посади; достатність доказів, які вказують на вчинення особою кримінального правопорушення; наслідки відсторонення від посади для інших осіб. 3) постановлення ухвали слідчим суддею за наслідками розгляду клопотання. Така ухвала, окрім загальних вимог, що передбачені в ст. ст. 371, 372 КПК України, повинна також згідно зі ст. 157 КПК України додатково містити: мотиви застосування або відмови у задоволенні клопотання про відсторонення від посади; перелік документів, які посвідчують обіймання особою посади та які підлягають поверненню особі або вилученню на час відсторонення від посади; строк відсторонення від посади, який не може становити більше двох місяців; порядок виконання ухвали.

4) виконання ухвали слідчого судді. Відповідно до ч. 4 ст. 157 КПК України, ухвала слідчого судді про застосування або про відмову у застосуванні відсторонення від посади підлягає негайному виконанню в порядку, передбаченому для виконання судових рішень, а надіслання копії ухвали особі, яка звернулася з відповідним клопотанням, підозрюваному чи обвинуваченому, іншим заінтересованим особам повинно бути здійснено не пізніше дня, наступного за днем її постановлення [59, 34].

В КПК інших держав також передбачено застосування такого заходу примусу як відсторонення від посади. Так, КПК Литви передбачає можливість тимчасового відсторонення від посади або тимчасового призупинення права займатися певною діяльністю. В КПК Молдови також регламентується можливість тимчасового відсторонення від посади, що належить до заходів примусу. Відповідно до пар. 132а КПК ФРН передбачено, що за наявності серйозних підстав вважати, що суд винесе рішення про заборону займатися певною професійною діяльністю (пар.70 Кримінального кодексу), то суддя вправі тимчасово заборонити обвинуваченому займатися діяльністю, пов'язаною з певною професією або її видом, ремеслом або видом ремесла [63, с. 147, 496, 671].

Найбільш цікавий на наш погляд є досвід законодавчої регламентації відсторонення від посади в КПК Грузії. Так, відповідно до ст. 159 КПК Грузії, обвинувачений може бути відсторонений від посади (роботи) за наявності обґрунтованого припущення, що, залишаючись на цій посаді (роботі), він перешкоджатиме слідству, відшкодуванню шкоди, заподіяної злочином, або продовжуватиме злочинну діяльність. До 2014 року законодавець в Грузії передбачав також відсторонення від посади (роботи) осіб, обраних в результаті загальних виборів місцевого самоврядування, на основі рівного та прямого виборчого права, при таємному голосуванні. Проте, постановою Конституційного Суду № 2014 3/1/574 вищезазначені норми були визнані такими, що втратили юридичну силу. Відсторонення від посади застосовується на підставі рішення суду, що ухвалюється після

розгляду відповідного клопотання прокурора у судовому засіданні. Згідно з ч. 2 ст. 160 КПК Грузії, в ухвалі суду про відсторонення від посади обов'язково повинні зазначатися: прізвище та ім'я особи, що відсторонюється з посади (роботи), її посада (місце роботи), підстави відсторонення з посади (роботи), вимога про відсторонення обвинуваченого з посади (роботи), що направляється керівнику установи, підприємства чи організації. Ухвала суду про відсторонення обвинуваченого з посади (роботи) є обов'язковою для керівника відповідної установи, підприємства або організації. Він зобов'язаний виконати судову ухвалу негайно та повідомити про це суд. Проте, слід вказати, що відповідно до законодавства Грузії, таке рішення суду про відсторонення від посади або про відмову у відстороненні від посади може бути оскаржене [56].

Підсумовуючи, можемо зробити наступні висновки: законодавець в КПК України передбачив і 2012 році захід забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади, який також регламентований в інших державах світу. Попри те, що в різних державах назва цього заходу, підстави та процесуальний порядок його застосування мають певні відмінності, спільним є законодавчо регламентована можливість під час здійснення кримінального провадження для забезпечення дієвості кримінального провадження тимчасово обмежити право особи на працю за наявності для цього відповідних підстав.

3.2. Напрями підвищення ефективності здійснення відсторонення від посади в кримінальному процесі.

З огляду на положення чинного законодавства та новітньої правозастосовної практики, яка має відповідати європейським стандартам захисту прав людини, виникає потреба перегляду та удосконаленню багатьох сталих підходів до розуміння регламентації державного примусу в кримінальному процесі, та впровадження сучасних механізмів застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема і відсторонення від посади під час здійснення кримінального провадження.

В сучасних умовах розбудови правової держави в Україні проблема охорони прав, свобод та законних інтересів людини визначає основний напрямок розвитку державних процесів, спрямованих на гуманізацію і демократизацію життєдіяльності українського суспільства, що викликає необхідністю предметних змін в законодавстві, його наближенню до європейських стандартів у галузі прав людини та здійснення правосуддя, створення належного правового забезпечення процесу інтеграції нашої держави до європейського простору. Однією із умов забезпечення євроінтеграції України є адаптація національного кримінального процесуального законодавства до стандартів Європейського Союзу, відповідно до яких застосування будь-якого державного примусу і, має відповідати меті пропорційності та обґрунтованості втручання до сфери прав людини та необхідності в демократичному суспільстві. Під «удосконаленням (вдосконаленням)» розуміють – робити досконалішим, кращим [14, с. 1506] або змінювати у бік поліпшення; результат такої зміни[91, с. 397]; або поліпшувати (робити кращим, досконалішим, більш задовільним тощо), покращувати [11, с. 785]. Пропонується розглянути напрями вдосконалення такого заходу забезпечення кримінального провадження як відсторонення від посади, під час застосування якого суттєво обмежуються конституційні права, зокрема ті, що регламентовані законодавцем в ст. 38 та ст. 43

Конституції України [59]. Системний аналіз наукової літератури та кримінального-процесуального законодавства дозволяє виокремити нормативно-правові та організаційні напрями вдосконалення застосування відсторонення від посади. Задля підвищення загальної ефективності застосування вищезазначеного заходу забезпечення кримінального провадження вважаємо за доцільним зосередити увагу саме на нормативно-правових напрямках вдосконалення, оскільки необхідно визнати, що чинні нормативно-правові акти в частині регламентації застосування відсторонення особи від посади потребують певного доопрацювання та законодавчого врегулювання з метою усунення наявних протиріч. Удосконалення кримінального процесуального законодавства України щодо застосування зазначеного заходу забезпечення кримінального провадження підвищить його ефективність а також буде сприяти визначенню нових форм і напрямків у вирішенні завдань кримінального судочинства. Відповідно до ч. 3 і 4 ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї від 16 вересня 1963 р., на здійснення цих прав не можуть бути встановлені жодні обмеження, крім тих, що передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної чи громадської безпеки, для підтримання публічного порядку, запобігання злочину, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб [47].

Європейські стандарти у сфері кримінальної юстиції стали не лише нормативним орієнтиром для країн – членів Ради Європи та Європейського Союзу, а й ключовим інструментом трансформації національних правових систем у напрямі гуманізації, правової визначеності та ефективного судочинства [33, с. 10].

Відповідно до положень Конституції України життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю і першочерговими завданнями забезпечується державою. Таким чином, норми

Основного закону вказують на непорушність прав і свобод людини, проте законом передбачені випадки, у яких людини може бути обмежена або повністю позбавлена гарантованих їй конституцією прав та свобод. Зокрема особа може бути обмежена або позбавлена певних прав та свобод в межах та порядку визначеному кримінальним процесуальним законодавством України. Оскільки кримінальне судочинство пов'язане із державно-владним примусом, що застосовується від імені держави уповноваженими на те суб'єктами з метою захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура Під час розслідування кримінальних правопорушень, зокрема вчинених особами, із застосуванням своїх посадових повноважень, практичним працівникам нерідко доводиться стикатися з тим, що зазначені особи, використовуючи своє становище, перешкоджають розслідуванню, знищують документи, речові докази, впливають на своїх підлеглих, не дозволяють їм давати показання, з метою перешкоджання встановленню обставин, що мають значення для кримінального провадження й уникнення покарання. Для запобігання таким негативним проявам, кримінальним процесуальним законодавством передбачена можливість застосування до особи, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження, такого заходу забезпечення кримінального провадження як відсторонення від посади. До прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», відсторонення від посади могло бути застосовано лише щодо особи, яка

підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Однак відсторонення від посади як захід процесуального примусу у більшості випадків застосовується до осіб, щодо яких відкрито кримінальне провадження за вчинення ними кримінальних правопорушень у різних сферах, зокрема у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, а отже у разі доведеності вини підозрюваного, обвинуваченого йому призначається покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Значна кількість кримінальних правопорушень, зокрема некваліфікуючі частини статей Кримінального кодексу України відноситься до кримінальних проступків. Отже виникає потреба розширення можливостей застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження не лише за вчинення злочину, а й за вчинення кримінального проступку та наділення дізнавача, як суб'єкта здійснення дізнання по кримінальним проступкам додатковими повноваженнями щодо можливостей звернення до слідчого судді з клопотанням про відсторонення від посади. Окрім цього залишається актуальною проблема взаємодії прокурора та слідчого є чи не найважливішим критерієм дотримання прав учасників процесу на етапі кримінального провадження. Так, глава 10 КПК України передбачає, що основними суб'єктами ініціювання та реалізації заходів забезпечення кримінального провадження є слідчий та прокурор. Більшість заходів вони можуть ініціювати на рівних, при цьому прокурор, як процесуальний керівник у кримінальному провадженні, має забезпечити дотримання процесуального законодавства слідчим також. Доцільно згадати й про проблему погодження прокурором клопотання про відсторонення від посади, оскільки відповідно до п. 10 ч. 2 ст. 36 КПК України прокурор має право погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій. Відповідно до пункту 5 листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних

справ № 223-558/0/4-13 від 5 квітня 2013 року за відсутність згоди (погодження) прокурора слідчий не вправі звертатися до суду з клопотанням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Водночас жодними нормами не визначено строків такого погодження, що створює певні проблеми в оперативності застосування заходів забезпечення кримінального провадження, в тому числі відсторонення від посади [138, с. 162-171].

Відповідно до ст. ст. 40 та 40-1 КПК України слідчий, як і дізнавач несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення процесуальних дій та здійснення досудового розслідування. Враховуючи особливості досудового розслідування кримінальних правопорушень щодо яких вирішується питання про застосування відсторонення від посади, а також з метою забезпечення швидкості та оперативності досудового розслідування виникає практична необхідність у самотійному зверненні як дізнавача, так і слідчого із клопотанням про відсторонення від посади до слідчого судді без відповідного його погодження з прокурором. Таке звернення може забезпечити уникнення знищення чи підробки речей і документів, які мають суттєве значення для досудового розслідування, проявів незаконного впливу на свідків та інших учасників кримінального провадження або фактів протиправного перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином.

Як наголошує Волобуєв А.Ф., що обов'язок суб'єкта, наділеного правом відсторонення особи від посади у кримінальному провадженні, враховувати формально-процесуальні і наслідкові чинники (критерії). Їх недотримання є предметом оскарження, а також в ЄСПЛ [16].

На сьогоднішній день остаточних рішень ЄСПЛ щодо України є більше однієї тисячі. Така кількість джерел права однозначно свідчить про провідну роль ЄСПЛ у забезпеченні безпеки людини, оскільки говорячи про її права, слід не забувати, що безпека є передумовою їх існування та можливої реалізації [147].

Крамаренко Ю.М. наголошує на тому, що застосування відсторонення від посади як заходу забезпечення кримінального провадження, можна констатувати те, що чинним законодавством та теорію юридичної науки і практики досить повною мірою визначено критерії, що дозволяють мінімізувати ймовірність необґрунтовано примусу чи обмеження прав і свобод учасників кримінально-процесуальних відносин. Проблематика застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження знаходиться переважно в площині повноти зібраних (наявних) доказів у кожному конкретному випадку кримінального провадження, а також у компетентності та обачності осіб, залучених до такої діяльності [50].

Важливу роль у тлумаченні міжнародних договорів також відіграє практика незалежних експертних органів, які створюються відповідно до положень договорів або факультативних протоколів до них. Наприклад, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права передбачає створення Комітету з прав людини, Конвенція про ліквідацію расової дискримінації – Комітету з ліквідації расової дискримінації, а Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок – Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок. Ці комітети мають повноваження тлумачити положення відповідних міжнародних договорів, що здійснюється через розгляд доповідей державучасниць та індивідуальних скарг. Результати тлумачення також фіксуються в Загальних рекомендаціях комітетів, які містять поради для держав-учасниць і можуть бути використані для з'ясування значення окремих положень міжнародних договорів [149, с. 25].

Як зазначає Рогальська В., Дараган В., в даному контексті заслуговує на увагу досвід правової регламентації відсторонення від посади в Латвійській Республіці. Так в розділі 14 КПК Латвії визначено спеціальний порядок застосування відсторонення від посади, який іменується як «заборона на певні заняття», та відноситься до примусових заходів не пов'язаних з позбавленням волі. Відповідно до статті 254 КПК Латвії заборона на певні заняття є встановлена рішенням особи, яка здійснює

провадження заборона підозрюваному або обвинуваченому тимчасово здійснювати займатись (виконувати дії) певного виду або виконувати конкретні посадові (трудові) обов'язки. Згідно статті 27 КПК Латвії під особою, яка здійснює провадження слід розуміти посадову особу або суд, які ведуть кримінальне провадження в конкретний момент. Чинним кримінально-процесуальним законодавством Латвії не закріплена необхідність винесення судового рішення для застосування вказаного заходу. Рішення виноситься, особою, яка здійснює розслідування справи та надсилається для виконання роботодавцю особи або іншій відповідній установі, та підлягає виконанню протягом трьох робочих днів з дня його отримання [84].

Така спрощена система відсторонення особи від здійснення своїх трудових обов'язків дає змогу значно скоротити часові витрати на запровадження такого заходу на практиці, з іншого боку є можливість недотримання вимог закону щодо застосування такого заходу.

Такий досвід європейської країни є досить вдалим для підтвердження факту самостійності слідчого, дізнавача, прокурора під час прийняття рішення про відсторонення від посади та часткового перейняття національним законодавством, оскільки спрощення процедури прийняття рішення про застосування до особи вказаного заходу буде слугувати фактором забезпечення оперативності прийняття рішень під час досудового розслідування, а також уникнення негативних наслідків, пов'язаних із вчинення підозрюваним, обвинуваченим дій, спрямованих на перешкоджанню досудового розслідування [84].

В обґрунтування доцільності такого порядку слід також зазначити, що в практичному аспекті вирішальним завжди є час, адже протягом часу між зверненням слідчого за погодженням з прокурором клопотання про застосування заходу у формі відсторонення від посади та винесенням ухвали слідчим суддею, підозрюваний, обвинувачений може вчинити будь-які дії, що унеможливають або ускладняють хід досудового розслідування та

притягнення винних до кримінальної відповідальності. Окрім цього враховуючи обраний курс України на посилення боротьби з проявами корупції, виникає необхідність внесення змін до КПК України в частині встановлення вимоги щодо обов'язкового звернення дізнавача, слідчого, прокурора з клопотанням щодо відсторонення від посади у разі вчинення особою корупційного кримінального правопорушення за наявності підстав передбачених статтею 157 КПК України. Наявність регламентації в КПК України обов'язковості звернення дізнавача, слідчого, прокурора з клопотанням про відсторонення від посади до слідчого судді, суду – дозволить забезпечити дієвість кримінального провадження під час досудового розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень. Зазначений висновок узгоджується і з положенням частини п'ятої статті 65-1 Закону України «Про запобігання корупції», відповідно до якої особа, якій повідомлено про підозру у вчиненні нею кримінального правопорушення у сфері службової діяльності, підлягає відстороненню від виконання повноважень на посаді в порядку, визначеному законом [74]. Також, з метою підвищення оперативності та ефективності застосування відсторонення від посади вважаємо за доцільне передбачити обов'язок розгляду клопотання про відсторонення від посади слідчим суддею, судом в день його надходження до суду, а не протягом трьох днів, як це здійснюється наразі. Окрім того, передбачити обов'язок негайного вручення копії рішення про відсторонення від посади після його оголошення особі, яка звернулася з відповідним клопотанням, підозрюваному чи обвинуваченому, іншим заінтересованим особам та обов'язку щодо його негайного виконання в порядку, передбаченому для виконання судових рішень, а у разі відсутності дізнавача, слідчого, прокурора під час оголошення судового рішення – обов'язку надіслати копію судового рішення таким особам не пізніше наступного робочого дня. Саме внесення цих змін підвищить ефективність застосування відсторонення особи від посади та буде сприяти забезпеченню дієвості кримінального провадження.

Досить цікавим для порівняльного аналізу запропонованих змін є досвід кримінально-правової регламентації Федеративної Республіки Німеччини, оскільки кримінально-процесуальне право цієї держави є одним із найстабільніших у Європі. Кримінально-процесуальний кодекс ФРН, ухвалений у 1887 р., і нині діє в редакції від 7 квітня 1987 р. [41]. В § 112 КПК ФРН визначено перелік підстав, за наявності яких може бути застосоване відсторонення від посади, зокрема коли при оцінці обставин окремої справи існує ризик ухилення обвинуваченого від кримінального провадження; поведінка обвинуваченого виправдовує серйозні підозри, що він може: знищувати, змінювати, утилізувати, приховувати чи фальсифікувати докази; вплинути на інших обвинувачених, свідків чи експертів у несправедливий спосіб; спонукати інших так поводитися і за наявності ризику того, що встановлення істини буде ускладнено (небезпека змови) [57]. Тому суд встановивши наявність хоча б однієї із вище зазначених підстав, що підтверджується відповідними доказами може призначити особі примусовий захід у формі відсторонення від посади шляхом видання постанови про призначення запобіжного заходу, яка підлягає негайному виконанню. Такий строк виконання зумовлений існуванням високого ризику знищення чи спотворення доказів, неправомірного впливу на суб'єктів провадження, що матиме непоправні наслідки, які можуть виникнути внаслідок перебування обвинуваченого на певній посаді чи зайняття певною професійною діяльністю.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи, можна констатувати, що детальний аналіз міжнародного та національного законодавства, в яких регламентовано застосування відсторонення від посади а також проведене з цього приводу опитування практичних працівників (слідчих, дізнавачів, прокурорів, суддів, адвокатів) дозволило виокремити наступні групи змін до національного законодавства щодо відсторонення від посади, а саме:

1) розширення можливостей застосування відсторонення від посади не лише під час здійснення досудового розслідування злочинів, а і під час здійснення дізнання кримінальних проступків;

2) передбачення обов'язку для дізнавача, слідчого, прокурора за наявності підстав передбачених статтею 157 КПК України, звертатися до слідчого судді, суду з клопотанням про відсторонення від посади, у разі вчинення особою корупційного кримінального правопорушення;

3) надання можливості слідчому та дізнавачу звертатися до слідчого судді з клопотаннями: про відсторонення від посади, про продовження строку відсторонення від посади чи про його скасування без додаткового погодження з прокурором;

4) передбачення обов'язку розгляду клопотання про відсторонення від посади слідчим суддею, судом в день його надходження до суду;

5) передбачення обов'язку негайного вручення копії рішення про відсторонення від посади після його оголошення особі, яка звернулася з відповідним клопотанням, підозрюваному чи обвинуваченому, іншим заінтересованим особам та обов'язку щодо його негайного виконання в порядку, передбаченому для виконання судових рішень, а у разі відсутності дізнавача, слідчого, прокурора під час оголошення судового рішення – обов'язку надіслати копію судового рішення таким особам не пізніше наступного робочого дня.

Пропонується розглянути напрями вдосконалення такого заходу забезпечення кримінального провадження як відсторонення від посади, під час застосування якого суттєво обмежуються конституційні права, зокрема ті, що регламентовані законодавцем в ст. 38 та ст. 43 Конституції України [59].

Системний аналіз наукової літератури та кримінального-процесуального законодавства дозволяє виокремити нормативно-правові та організаційні напрями вдосконалення застосування відсторонення від посади.

Задля підвищення загальної ефективності застосування вищезазначеного заходу забезпечення кримінального провадження вважаємо за доцільним зосередити увагу саме на нормативно-правових напрямках вдосконалення, оскільки необхідно визнати, що чинні нормативно-правові акти в частині регламентації застосування відсторонення особи від посади потребують певного доопрацювання та законодавчого врегулювання з метою усунення наявних протиріч. Удосконалення кримінального процесуального законодавства України щодо застосування зазначеного заходу забезпечення кримінального провадження підвищить його ефективність а також буде сприяти визначенню нових форм і напрямків у вирішенні завдань кримінального судочинства.

Детальний аналіз міжнародного законодавства, в якому регламентовано застосування відсторонення від посади [41] та опитування практичних працівників (слідчих, дізнавачів, прокурорів, суддів, адвокатів) дозволило виокремити наступні групи змін до національного законодавства щодо відсторонення від посади, а саме:

- розширення можливостей застосування відсторонення від посади не лише під час здійснення досудового розслідування злочинів, а і під час здійснення дізнання кримінальних проступків;

- передбачення обов'язку для дізнавача, слідчого, прокурора за наявності підстав передбачених статтею 157 КПК України, звертатися до слідчого судді, суду з клопотанням про відсторонення від посади, у разі вчинення особою Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності в сучасних умовах корупційного кримінального правопорушення;

- надання можливості слідчому та дізнавачу звертатися до слідчого судді з клопотаннями: про відсторонення від посади, про продовження строку відсторонення від посади чи про його скасування без додаткового погодження з прокурором;

- передбачення обов'язку розгляду клопотання про відсторонення від посади слідчим суддею, судом в день його надходження до суду;

- передбачення обов'язку негайного вручення копії рішення про відсторонення від посади після його оголошення особі, яка звернулася з відповідним клопотанням, підозрюваному чи обвинуваченому, іншим заінтересованим особам та обов'язку щодо його негайного виконання в порядку, передбаченому для виконання судових рішень, а у разі відсутності дізнавача, слідчого, прокурора під час оголошення судового рішення – обов'язку надіслати копію судового рішення таким особам не пізніше наступного робочого дня.

Внесення зазначених змін обґрунтовуємо наступним: відповідно до положень Конституції України життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю і першочерговими завданнями забезпечується державою. Таким чином, норми Основного закону вказують на непорушність прав і свобод людини, проте законом передбачені випадки, у яких людини може бути обмежена або повністю позбавлена гарантованих їй конституцією прав та свобод. Зокрема особа може бути обмежена або позбавлена певних прав та свобод в межах та порядку визначеному кримінальним процесуальним законодавством України. Оскільки кримінальне судочинство пов'язане із державно-владним примусом, що застосовується від імені держави уповноваженими на те суб'єктами з метою захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура

Під час розслідування кримінальних правопорушень, зокрема вчинених службовими особами, із застосуванням своїх посадових повноважень, практичним працівникам нерідко доводиться стикатися з тим, що зазначені особи, використовуючи своє службове становище, перешкоджають розслідуванню, знищують документи, речові докази, впливають на своїх підлеглих, не дозволяють їм давати показання, з метою перешкоджання встановленню обставин, що мають значення для кримінального провадження й уникнення покарання. Для запобігання таким негативним проявам, кримінальним процесуальним законодавством передбачена можливість застосування до особи, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження, такого заходу забезпечення кримінального провадження як відсторонення від посади [92].

До прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», відсторонення від посади могло бути застосовано лише щодо особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Однак відсторонення від посади як захід процесуального примусу у більшості випадків застосовується до осіб, щодо яких відкрито кримінальне провадження за вчинення ними кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, а отже у разі доведеності вини підозрюваного, обвинуваченого йому призначається покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Значна кількість кримінальних правопорушень у вказаній сфері, зокрема некваліфікуючі частини статей КК України відноситься до кримінальних проступків. Отже виникає потреба розширення можливостей застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження не лише за вчинення злочину, а й за вчинення кримінального проступку та наділення дізнавача, як суб'єкта здійснення дізнання по кримінальним проступкам додатковими

повноваженнями щодо можливостей звернення до слідчого судді з клопотанням про відсторонення від посади.

Відповідно до ст. ст. 40 та 40-1 КПК України слідчий, як і дізнавач несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення процесуальних дій та здійснення досудового розслідування. Враховуючи особливості досудового розслідування кримінальних правопорушень щодо яких вирішується питання про застосування відсторонення від посади, а також з метою забезпечення швидкості та оперативності досудового розслідування виникає практична необхідність у самотійному зверненні як дізнавача так і слідчого із клопотанням про відсторонення від посади до слідчого судді без відповідного його погодження з прокурором. Таке звернення може забезпечити уникнення знищення чи підробки речей і документів, які мають суттєве значення для досудового розслідування, проявів незаконного впливу на свідків та інших учасників кримінального провадження або фактів протиправного перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином.

Враховуючи обраний курс України на посилення боротьби з проявами корупції, виникає необхідність внесення змін до КПК України в частині встановлення вимоги щодо обов'язкового звернення дізнавача, слідчого, прокурора з клопотанням щодо відсторонення від посади у разі вчинення особою корупційного кримінального правопорушення за наявності підстав передбачених статтею 157 КПК України. Наявність регламентації в КПК Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності в сучасних умовах України обов'язковості звернення дізнавача, слідчого, прокурора з клопотанням про відсторонення від посади до слідчого судді, суду – дозволить забезпечити дієвість кримінального провадження під час досудового розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень.

Також, з метою підвищення оперативності та ефективності застосування відсторонення від посади пропонується передбачити обов'язок розгляду клопотання про відсторонення від посади слідчим суддею, судом в день його надходження до суду, а не протягом трьох днів, як це здійснюється

наразі. Окрім того, нами пропонується передбачити обов'язок негайного вручення копії рішення про відсторонення від посади після його оголошення особі, яка звернулася з відповідним клопотанням, підозрюваному чи обвинуваченому, іншим заінтересованим особам та обов'язку щодо його негайного виконання в порядку, передбаченому для виконання судових рішень, а у разі відсутності дізнавача, слідчого, прокурора під час оголошення судового рішення – обов'язку надіслати копію судового рішення таким особам не пізніше наступного робочого дня. Саме внесення цих змін підвищить ефективність застосування відсторонення особи від посади та буде сприяти забезпеченню дієвості кримінального провадження. З таким висновком погодилися і 68 відсотків опитаних респондентів

Висновки до 3 розділу.

Отже, на підставі вищезазначеного можемо виокремити наступні змістовні ознаки відсторонення від посади, які відрізняють цей захід забезпечення кримінального провадження від інших, а саме: виключна можливість правомірного обмеження конституційних прав, передбачених ст. 43 Конституції України задля забезпечення дієвості кримінального провадження; розширений перелік суб'єктів, уповноважених на прийняття відповідного рішення – слідчий суддя, суд, Президент України, ВРП; можливість застосування виключно за вчинення злочину; особливі фактичні підстави застосування, якими є необхідність: припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; відмінний від інших процесуальний порядок застосування відсторонення від посади та продовження строку відсторонення від посади чи його скасування щодо суддів, Директора НАБУ, голови НАЗК, заступника голови НАЗК, осіб, що призначаються Президентом України.

Висновки. Відсторонення від посади – це захід забезпечення кримінального провадження, який застосовується задля забезпечення дієвості кримінального провадження на підставі судового рішення або рішення Президента України або рішення Вищої ради правосуддя та полягає в тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку з метою припинення та запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального

провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином. Відсторонення від посади має певні змістовні ознаки, які відрізняють його від інших заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема: виключна можливість правомірного обмеження конституційних прав, передбачених ст. 43 Конституції України задля забезпечення дієвості кримінального провадження; розширений перелік суб'єктів, уповноважених на прийняття відповідного рішення; можливість застосування виключно за вчинення злочину; особливі фактичні підстави застосування; відмінний від інших процесуальний порядок застосування відсторонення від посади та продовження строку відсторонення від посади чи його скасування щодо суддів, Директора НАБУ, голови НАЗК, заступника голови НАЗК, осіб, що призначаються Президентом України.

Підсумовуючи, можна констатувати, що детальний аналіз міжнародного та національного законодавства, в яких регламентовано застосування відсторонення від посади а також проведене з цього приводу опитування практичних працівників (слідчих, дізнавачів, прокурорів, суддів, адвокатів) дозволило виокремити наступні групи змін до національного законодавства щодо відсторонення від посади, а саме:

1) розширення можливостей застосування відсторонення від посади не лише під час здійснення досудового розслідування злочинів, а і під час здійснення дізнання кримінальних проступків;

2) передбачення обов'язку для дізнавача, слідчого, прокурора за наявності підстав передбачених статтею 157 КПК України, звертатися до слідчого судді, суду з клопотанням про відсторонення від посади, у разі вчинення особою корупційного кримінального правопорушення;

3) надання можливості слідчому та дізнавачу звертатися до слідчого судді з клопотаннями: про відсторонення від посади, про продовження строку відсторонення від посади чи про його скасування без додаткового погодження з прокурором;

4) передбачення обов'язку розгляду клопотання про відсторонення від посади слідчим суддею, судом в день його надходження до суду;

5) передбачення обов'язку негайного вручення копії рішення про відсторонення від посади після його оголошення особі, яка звернулася з відповідним клопотанням, підозрюваному чи обвинуваченому, іншим заінтересованим особам та обов'язку щодо його негайного виконання в порядку, передбаченому для виконання судових рішень, а у разі відсутності дізнавача, слідчого, прокурора під час оголошення судового рішення – обов'язку надіслати копію судового рішення таким особам не пізніше наступного робочого дня.

Підстави та процесуальний порядок відсторонення від посади:

1) правовими підставами обмеження права на працю під час застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади є: ухвала слідчого судді чи суду про відсторонення від посади; рішення Президента України щодо відсторонення від посади осіб, які ним були призначені; рішення Вищої ради правосуддя щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності;

2) фактичними підставами відсторонення від посади є необхідність: припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;

3) процесуальний порядок застосування відсторонення від посади на сьогодні є наступним: звернення з клопотанням про відсторонення від посади до слідчого судді; розгляд клопотання про відсторонення особи від посади; постановлення ухвали слідчим суддею за наслідками розгляду клопотання; виконання ухвали слідчого судді;

4) задля забезпечення дотримання принципу правової визначеності є необхідним внесення відповідних змін до КПК України, що регламентують підстави та процесуальний порядок застосування відсторонення від посади іншими суб'єктами - Президентом України та Вищою радою правосуддя.

Законодавець в КПК України передбачив захід забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади, який також регламентований в інших державах світу. Попри те, що в різних державах назва цього заходу, підстави та процесуальний порядок його застосування мають певні відмінності, спільним є законодавчо регламентована можливість під час здійснення кримінального провадження для забезпечення дієвості кримінального провадження тимчасово обмежити право особи на працю за наявності для цього відповідних підстав, а також те, що обов'язковою законодавчою умовою застосування такого заходу примусу, є надання представниками сторони обвинувачення достатності фактів або інформації, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити конкретне правопорушення, та бути достатніми, щоб прийняти рішення про відсторонення від посади.

ВИСНОВКИ

Відповідно до положень Конституції України життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю і першочерговими завданнями забезпечується державою. Таким чином, норми Основного закону вказують на непорушність прав і свобод людини, проте законом передбачені випадки, у яких людини може бути обмежена або повністю позбавлена гарантованих їй конституцією прав та свобод. Зокрема особа може бути обмежена або позбавлена певних прав та свобод в межах та порядку визначеному кримінальним процесуальним законодавством України. Оскільки кримінальне судочинство пов'язане із державно-владним примусом, що застосовується від імені держави уповноваженими на те суб'єктами з метою захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура

Під час розслідування кримінальних правопорушень, зокрема вчинених службовими особами, із застосуванням своїх посадових повноважень, практичним працівникам нерідко доводиться стикатися з тим, що зазначені особи, використовуючи своє службове становище, перешкоджають розслідуванню, знищують документи, речові докази, впливають на своїх підлеглих, не дозволяють їм давати показання, з метою перешкоджання встановленню обставин, що мають значення для кримінального провадження й уникнення покарання. Для запобігання таким негативним проявам, кримінальним процесуальним законодавством передбачена можливість

застосування до особи, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження, такого заходу забезпечення кримінального провадження як відсторонення від посади.

До прийняття у 2018 році Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», відсторонення від посади могло бути застосовано лише щодо особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Однак відсторонення від посади як захід процесуального примусу у більшості випадків застосовується до осіб, щодо яких відкрито кримінальне провадження за вчинення ними кримінальних правопорушень у різних сферах, зокрема у сфері службової діяльності та професійної діяльності з наданням публічних послуг, а отже у разі доведеності вини підозрюваного, обвинуваченого йому призначається покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Значна кількість кримінальних правопорушень у вказаних сферах, зокрема некваліфікуючі частини статей КК України відноситься до кримінальних проступків. Отже залишається дискусійним питання щодо потреби розширення можливостей застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження не лише за вчинення злочину, а й за вчинення кримінального проступку та наділення дізнавача, як суб'єкта здійснення дізнання по кримінальним проступкам додатковими повноваженнями щодо можливостей звернення до слідчого судді з клопотанням про відсторонення від посади за погодженням із прокурором.

Враховуючи обраний курс України на посилення боротьби з проявами корупції, особливо в умовах воєнного стану, виникає необхідність внесення змін до КПК України в частині встановлення вимог щодо обов'язкового звернення слідчого, прокурора з клопотанням щодо відсторонення від посади у разі вчинення особою корупційного кримінального правопорушення, кримінального правопорушення у сфері службової діяльності та професійної

діяльності з наданням публічних послуг, кримінального правопорушення проти правосуддя, за наявності підстав передбачених статтею 157 КПК України. Наявність регламентації в КПК України обов'язковості звернення дізнавача, слідчого, прокурора з клопотанням про відсторонення від посади до слідчого судді, суду - дозволить забезпечити дієвість кримінального провадження під час досудового розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень.

Тож, можемо зазначити наступне:

1) правовими підставами обмеження права на працю під час застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади є: ухвала слідчого судді чи суду про відсторонення від посади; рішення Президента України щодо відсторонення від посади осіб, які ним були призначені; рішення Вищої ради правосуддя щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності;

2) фактичними підставами відсторонення від посади є необхідність: припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;

3) процесуальний порядок застосування відсторонення від посади на сьогодні є наступним: звернення з клопотанням про відсторонення від посади до слідчого судді; розгляд клопотання про відсторонення особи від посади; постановлення ухвали слідчим суддею за наслідками розгляду клопотання; виконання ухвали слідчого судді;

4) задля забезпечення дотримання принципу правової визначеності є необхідним внесення відповідних змін до КПК України, що регламентують

підстави та процесуальний порядок застосування відсторонення від посади іншими суб'єктами - Президентом України та Вищою радою правосуддя.

Також окремо варто наголосити на особливостях застосування суб'єктами відсторонення від посади, особливо Президентом України та Вищою радою правосуддя.

Також зазначимо, що на підставі вищезазначеного можемо виокремити наступні змістовні ознаки відсторонення від посади, які відрізняють цей захід забезпечення кримінального провадження від інших, а саме: виключна можливість правомірного обмеження конституційних прав, передбачених ст. 43 Конституції України задля забезпечення дієвості кримінального провадження; розширений перелік суб'єктів, уповноважених на прийняття відповідного рішення – слідчий суддя, суд, Президент України, ВРП; можливість застосування виключно за вчинення злочину; особливі фактичні підстави застосування, якими є необхідність: припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; відмінний від інших процесуальний порядок застосування відсторонення від посади та продовження строку відсторонення від посади чи його скасування щодо суддів, Директора НАБУ, голови НАЗК, заступника голови НАЗК, осіб, що призначаються Президентом України.

Законодавець в КПК України передбачив захід забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади, який також регламентований в інших державах світу. Попри те, що в різних державах назва цього заходу, підстави та процесуальний порядок його застосування мають певні відмінності, спільним є законодавчо регламентована можливість під час здійснення кримінального провадження для забезпечення дієвості кримінального провадження тимчасово обмежити право особи на працю за

наявності для цього відповідних підстав, а також те, що обов'язковою законодавчою умовою застосування такого заходу примусу, є надання представниками сторони обвинувачення достатності фактів або інформації, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити конкретне правопорушення, та бути достатніми, щоб прийняти рішення про відсторонення від посади.

Підсумовуючи, можна констатувати, що детальний аналіз міжнародного та національного законодавства, в яких регламентовано застосування відсторонення від посади дозволило виокремити наступні групи змін до національного законодавства щодо відсторонення від посади, а саме:

- 1) передбачення обов'язковості відсторонення від посади при вчиненні корупційного кримінального правопорушення, кримінального правопорушення пов'язаного з корупцією, кримінального правопорушення проти правосуддя;
- 2) внесення уточнення щодо можливих наслідків для інших осіб при відстороненні від посади (п. 3 ч. 2 ст. 157 КПК України);
- 3) здійснення судового контролю при відстороненні від посади Президентом України, Вищою Радою правосуддя;
- 4) здійснення продовження терміну відсторонення від посади слідчим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Анастасієва В.В. Відсторонення від посади як захід забезпечення кримінального провадження : дис. ...д-ра ф. Київ, 2023. 256 с.
2. Анастасієва В. В. Відсторонення від посади як захід забезпечення кримінального провадження. Наукові записки: Серія: Право. Вип. 10. 2021. С. 104-109. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-9\(16\)-294-305](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-9(16)-294-305).
3. Анастасієва В. В. Досвід правового регулювання відсторонення від посади в кримінальному судочинстві зарубіжних держав. Нове українське право. Вип. 3, 2022. С. 227-234. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.3.31>.
4. Анастасієва В. В. Процесуальні особливості прийняття рішення про застосування відсторонення від посади. Нове українське право. Вип. 4, 2022. С. 127-134. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.4.17>.
5. Анастасієва В. В. Судовий контроль за дотриманням прав та свобод особи при застосуванні до неї відсторонення від посади. Věda a perspektivy № 9 (16). 2022. Praha, České republika. С. 294-305. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-9\(16\)-294-305](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-9(16)-294-305).
6. Анастасієва В. В. Удосконалення інституту відсторонення від посади у контексті євроінтеграційних процесів в Україні. Тематичні випуски наукових журналів України з питань європейської інтеграції. Ампаро. 2022. С. 14-20. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2022-spec-1-02>.
7. Арланова Р. Особливості відсторонення від посади осіб, які призначаються Президентом України. Слово Національної школи суддів України. 2017. № 2(19). С. 107-113.
8. Безпалько І.Л. Особливості застосування заходів забезпечення кримінального провадження у процесі кримінального процесуального доказування. Науковий вісник Ужгородського Національного університету. 2023. Серія ПРАВО. Випуск 75: частина 2. С. 151-157. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.2.24>

9. Бойчук Д.В. Відсторонення від посади як захід спрямований на припинення, запобігання вчинення кримінального правопорушення. Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, менеджменту, фінансів та права: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 26 січня 2019 р.): у 7 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2019. Ч. 4. 62 с.

10. Бойчук Д.В. Проблеми законодавчого регулювання відсторонення від посади як заходу забезпечення кримінального провадження. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С.240-245.

11. Бурячок А.А., Гнатюк Г.М., Головащук С.І. та ін. Словник синонімів української мови: в 2-х т. Київ: Наук, думка, 2001. Т. 2. : 0-Я. 2001. 960 с.

12. Вапнярчук В.В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування: монографія. Харків: Юрайт, 2017. 408 с. URL: <https://rd.ua/storage/lessons/436/225>.

13. Вапнярчук В.В. Щодо особливостей окремих способів збирання доказів у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, «Серія Право»*. Ужгород, 2022. Вип. 70, С. 405-410. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/259161/255819>.

14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь, 2004. 1440 с. с. 1506

15. Вольтобрисов А., Шевченко Т. Слідчі дії крізь призму війни: фіксація та документування воєнних злочинів рф Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 15.03.2024). Частина I. С. 694-695. DOI: 10.31733/15-03-2024/1/694-695

16. Волобуєв А.Ф. Критерії прийняття та оцінки рішення про відсторонення особи від посади у кримінальному провадженні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. № 04. Частина 3. С. 141-145. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.3.21>

17. Ганжа О. Кримінально-правова протидія корупції в правоохоронних органах під час воєнного стану. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. Спец. випуск № 1 (132) «Права людини та правоохоронна діяльність в умовах воєнного стану». С. 7-14 DOI: 10.31733/2078-3566/2024-5-1

18. Гумін О. М. Система заходів забезпечення кримінального провадження за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 226-231. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2013_1_32

19. Дрозд В.Г. Відсторонення від посади як запобіжний захід у кримінальному провадженні: законодавчі підстави та проблеми застосування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 8. С. 389-392. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-8/79>

20. Дрозд В.Г. Правове регулювання досудового розслідування: проблеми теорії та практики : монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 448 с.

21. Дьомін Ю.М. Відсторонення від посади як засіб забезпечення кримінального провадження. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 232-237.

22. Завтур В. А. Розгляд та вирішення слідчим суддею клопотання про відсторонення від посади: питання предмета доказування. Наукове забезпечення досудового розслідування: проблеми теорії та практики [Текст] : зб. тез доповідей V Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 8 лип. 2016 р.). Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 78-80.

23. Загальна декларація прав людини : ООН; Декларація, Міжнародний документ станом на 10.12.1948 р. URL: [http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015).

24. Заходи забезпечення кримінального провадження: лекція № 8. URL: <https://www.navs.edu.ua/files/kafedru/kkp/lectures/krumin-proc/tema8.doc>

25. Заходи забезпечення кримінального провадження: навчальний посібник / О. В. Авраменко, Р. І. Благута, А. Я. Хитра. Львів: ЛьвДУВС, 2014. 192 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/315/1/%D0%97%D0%97%D0%9A%D0%9F.pdf> С. 9

26. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2019 рік (форма 1-к (річний)).*Судова влада України*. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/dsa_pres_slujba_2019/dsa_pres_slujba_2020/1k_2019.xlsx (дата звернення: 12.02.2025)

27. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2020 рік (форма 1-к (річний)).*Судова влада України*. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/1k_2020.xlsx (дата звернення: 12.02.2025).

28. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2021 рік (форма 1-к (річний)).*Судова влада України*. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/1k_2021_02.xlsx (дата звернення: 12.02.2025).

29. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2022 рік (форма 1-к (річний)).*Судова влада України*. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/dsa_pres_slujba_2019/dsa_pres_slujba_2020/1k_2019.xlsx (дата звернення: 12.02.2025).

30. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2023 рік (форма 1-к (річний)).*Судова влада України*. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/1k_4_2023_2.xls (дата звернення: 12.02.2025).

31. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2024 рік (форма 1-к (річний)).*Судова влада України*. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/main_site/zvit_2024/1-%D0%BA_4.2024.xls (дата звернення: 12.02.2025).

32. Зінченко В.М. Достатність доказів у кримінальному провадженні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса. 2020. 23 с.

33. Імплементація європейських стандартів шляхом формування новітнього наукового напрямку в сфері кримінальної юстиції : монографія / кол. авт. Дніпро : ДДУВС, 2025. 228 с.

34. Ісланкін С. М. Підстави та процесуальний порядок відсторонення від посади в кримінальному процесі. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. № 1, 2022: м. Ужгород, 28 квітня 2022 року. С. 355-360.

35. Ісланкін С. М. Відсторонення від посади: міжнародний досвід регламентації. *Правова позиція*. № 4 (37) 2022. С. 271-274.

36. Ісланкін С. М. Відсторонення від посади в кримінальному процесі: напрями вдосконалення. *Право і суспільство*. № 5. 2023. С. 315-321.

37. Ісланкін С.М. Відсторонення від посади в системі заходів забезпечення кримінального провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1, 2024. С. 746-749.

38. Ісланкін С. М. Обставини, що необхідно враховувати під час розгляду клопотання про відсторонення від посади: практичні аспекти. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матеріали Міжнар. наук-практ. конф. (м. Дніпро, 25 лютого 2022 р.)* Дніпро: ДДУВС, 2022. 752 с. С. 421-424;

39. Ісланкін С. М. Підстави відсторонення від посади в кримінальному процесі: окремі аспекти. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф.(м. Дніпро, 11 березня 2022 р.)*. Дніпро: ДДУВС, 2022. 464 с. С. 340-341.

40. Ісланкін С. М. Відсторонення від посади в кримінальному процесі: поняття, мета та підстави застосування. *Сучасні підходи боротьби зі злочинністю: погляди молодих вчених: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (м. Кривий Ріг, 26 листопада 2021 р.)*. КННІ ДонДУВС. Кривий Ріг, 2022. 305 с. С. 86-89.

41. Ісланкін С. М. Відсторонення від посади: міжнародний досвід регламентації. Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування в умовах воєнного стану: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару. м. Дніпро, ДДУВС, 26.05.2022. С. 88-91.

42. Ісланкін С. М. Відсторонення особи від посади: напрями вдосконалення. Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності в сучасних умовах: матеріали Всеукр. наук-практ. конф. м. Дніпро, ДДУВС, 26.05.2023. С. 79-82.

43. Кирич С. Затримання особи та відсторонення від посади. Підстави застосування та практика оскарження. URL:https://equity.law/images/publication/news_name/kirich-10.pdf

44. Кирич С., Луцький М. Відсторонення від посади: нові підходи для заперечення та оскарження. *Юридична Газета Online*. 2018. №42 (644). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vidstoronennya-vid-posadi-novi-pidhodi-dlya-zaperechennya-ta-oskarzhennya.html> (дата звернення: 23.03.2023)

45. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Затверджується Законом № 322-VIII від 10.12.71 ВВР, 1971, додаток до № 50, ст. 375.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 24.05.2024).

46. Кожевніков Г.К. Заходи забезпечення кримінального провадження. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 3. С. 68-70. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2012_3_14

47. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) : підписана 04 листоп. 1950 р. в Римі ; зі змін. та допов., внесеними Протоколом No 14 від 13 трав. 2014 р.). *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: [http://zakon4.rada.gov.ua / laws / show / 995_004](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004)

48. Конституція Сполучених Штатів Америки від 17.09.1787 р. URL: [https://www.law.cornell.edu/ constitution/articleii#section4](https://www.law.cornell.edu/constitution/articleii#section4)

49. Конституція України : Закон України. від 28.06.1996 № 254к/96-ВР(дата оновлення: 02.12.2019). *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

50. Крамаренко Ю.М. Окремі питання дотримання балансу приватних та публічних інтересів при відстороненні від посади у кримінальному провадженні. *Академічні візії*. 2025. № 48 (2025). С. 1-11. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2336/2207>

51. Крамаренко Ю.М. Окремі питання застосування відсторонення від посади як заходу забезпечення кримінального провадження. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 9 (39). С. 609-616. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9\(39\)-609-616](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9(39)-609-616)

52. Крамаренко Ю.М. Окремі аспекти інформаційно-аналітичної діяльності під час кримінального провадження. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4 (119). С. 317-322. <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/10995>

53. Крамаренко Ю.М., Скок О.С., Шевченко Т.В. Інституційна спроможність правоохоронних органів у боротьбі із злочинною спільнотою, а також особами, які перебувають у статусах підвищеного злочинного впливу : метод. рек. / Дніпро: ДДУВС, 2021. 104 с., с.52.

54. Кримінальний процес : підручник / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін. ; за заг. ред. В.Я. Тація, О.В. Капліної, О.Г. Шило. Харків. Право, 2014. 824 с.

55. Кримінальний процес: підручник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2019. Ч. 1. 532 с.

56. Кримінальний процесуальний кодекс Грузії URL: https://web.archive.org/web/20160314081101/http://www.tcc.gov.ge/uploads/kano-nebi/sisxlis_samartlis_kodeqsi.pdf

57. Кримінальний процесуальний кодекс Федеративної Республіки Німеччина : прийнятий 12 верес. 1950 р. Gesetze im Internet : [сайт]. URL:

<https://www.gesetze-im-internet.de/>

<https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/BJNR006290950.html#BJNR006290950BJNG001203311>

58. Кримінальний процесуальний кодекс Республіки Польща. URL: <https://yuristvpolski.com.ua/kriminalnij-kodeks-respubliki-polszha-ukrayinska-versiya-st-1-23-osnovni-pravila/>

59. Кримінальний процесуальний кодекс України Кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI (дата оновлення: 23.02.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

60. Кримінально-процесуальний кодекс України Кодекс введено в дію з 1 квітня 1961 року Законом Української РСР від 28 грудня 1960 року. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/kd0007?an=1&ed=2000_11_16 (дата звернення: 12.07.2024).

61. Кримінальний процесуальний кодекс Республіки Франція. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006071154/>

62. Кримінально-процесуальний кодекс України : Науково-практичний коментар / Під загальною редакцією В.Т. Маляренка, Ю.П. Аленіна. Харків. ООО «Одісей». 2005. 968 с.

63. Луцик В. В., Савченко В. А., Самарін В. І. Сучасний кримінальний процес країн Європи: монографія. Харків: Право, 2018. 792 с. 3, с. 147, 496, 671

64. Межі та обмеження. Втручання. Конституційний суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/412-mezhi-ta-obmezhennya-vtruchannya> (дата звернення: 23.07.2023).

65. Молдован А. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США : навчальний посібник. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с. 5, с. 34

66. Навчальний посібник для підготовки до державного екзамену з дисциплін «Кримінальний процес», «Криміналістика» / В. В. Шаблистий, А. Ф. Волобуєв, Г. Л. Д'яковський та ін. Дніпро : ДДУВС, 2024. 332 с.

67. Назаров В. В., Лахманик Ю. Р. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження. *Європейські перспективи*. 2013. № 3. С. 102-106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2013_3_20

68. Ортинський В.М. Заходи забезпечення кримінального провадження: правовий аналіз. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: “Юридичні науки”. 2022. № 2. (34). <https://doi.org/10.23939/law2022.34.174>

69. Пархоменко Я. Заходи забезпечення кримінального провадження та їх співвідношення із заходами кримінального процесуального примусу. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. Липень 2017. С. 167-170.

70. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення – 05.01.2025).

71. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text> (дата звернення – 10.04.2022).

72. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства: Закон України від 04.10.2019 № 187-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-20#n6> (дата звернення – 05.01.2025).

73. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 03.07.2020 № 2617-VIII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n557> (дата звернення: 25.01.2024).

74. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної ради України*. (дата оновлення: 23.02.2024)

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 15.03.2024).

75. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів : Указ Президента України від 10.05.2006 № 361/2006. *Офіційний вісник України*. 2006. № 19. С. 23–27 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361/2006/conv#o2> (дата звернення: 23.04.2024).

76. Про міжнародні договори : Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення – 05.01.2025).

77. Про ратифікацію Протоколів № 15 та № 16 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 45. Ст. 401. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002-13#n2 (дата звернення – 05.01.2025).

78. Про різницю між відстороненням від виконання повноважень на підставі наказу командира військової частини та відстороненням від посади. *Верховний суд України : правові позиції*. URL: <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/10284> (дата звернення 06.12.2024).

79. Про судоустрій і статус суддів Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII (дата оновлення: 23.07.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 24.08.2024).

80. Рішення Верховного Суду від 13.12.2022 справа №9901/43/21 адміністративне провадження № П/9901/43/21 <https://revestr.court.gov.ua/Review/107984273> (дата звернення: 24.05.2023).

81. Рішення ЄСПЛ «Нечипорук і Йонкало проти України» (заява № 42310/04). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683#Text

82. Рішення ЄСПЛ «Мюррей проти Сполученого Королівства» від 23.10.1994. (№ 14310/88) URL: [http:// www.echr.coe.int/](http://www.echr.coe.int/)

83. Рішення ЄСПЛ від 30 серпня 1990 року у справі «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства». URL: [http:// www.echr.coe.int//](http://www.echr.coe.int//)

84. Рогальська В., Дараган В. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий журнал*. 2024. № 3. С. 677-680. DOI<https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/165>.

85. Рогальська В.В., Здрок О.І. Арешт майна в кримінальному процесі: підстави та порядок застосування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 626-629. DOI<https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/149>

86. Рожнова В. В. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Загальна частина) / В. В. Рожнова, Д. О. Савицький, Я. Ю. Конюшенко та ін. НАВС, 2012. С. 333–334.

87. Сидорчук О. Особливості відсторонення від посади щодо суддів як виду заходів забезпечення кримінального провадження. *Вісник прокуратури*. 2013. №12. с. 28-32.

88. Сиза Н. Здійснення правосуддя у кримінальному провадженні виключно судами. *Вісник кримінального судочинства*. 2022. (1-2), 91-99. <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.1-2/91-99>.

89. Смоков С. М. Види обмежень конституційних прав громадян у новому Кримінальному процесуальному кодексі України. *Форум права*. 2012. № 2. С. 628-632. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_2_100 (дата звернення: 23.04.2022).

90. Сліпченко В.І. Заходи забезпечення кримінального провадження: процесуальний порядок, особливості та проблеми застосування під час досудового розслідування: методичні рекомендації. Дніпропетровськ: ДДУВС. 2014. 82 с., с. 19.

91. Словник української мови: в 11-и т. 1976. URL: <http://sum.in.ua>. 2, с. 397.

92. Софіянчук І.В. Відсторонення від посади як захід кримінального процесуального примусу.

https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/28372/1/%D0%9C%D0%A0_%D0%A1%D0%BE%D1%84%D1%8F%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf

(дата звернення: 23.04.2024).

93. Стефанів Н. належність і допустимість доказів вимоги ЄКПЛ та КПК. Верховний суд України. URL:

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Stefaniv_2022_01_27_.pdf

94. Судова статистика за 2019-2023 роки. Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (дата звернення: 23.04.2023).

95. Сучасний кримінальний процес країн Європи: монографія [В.В. Луцик, В.А. Савченко, В.І. Самарін та ін.]; за ред. В.В. Луцика та В. І. Самаріна. Харків. Право, 2018. 792с. 3, с. 147, 496.

96. Тараненко А.О., Шевченко Т.В. Особливості застосування запобіжних заходів в умовах воєнного стану. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 15.03.2024). Частина I. С. 733-734. DOI: 10.31733/15-03-2024/1/733-734.

97. Ткаченко Д.В. Специфіка відсторонення суддів від посади: загальнотеоретична характеристика. *Соціальне право*. 2019. № 1. С.173-180.

98. Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Вищий спеціалізований суд. Витяг від 07.02.2014 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001740-14?find=1&text> (дата звернення 10.04.2022).

99. Ухвала Богунського районного суду м. Житомира Справа №295/5942/23 15.05.2023 рок URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110911864>

100. Ухвала Бориспільського міськрайонного суду Київської області
Справа № 359/4803/23 26.05.2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/111252159>
101. Ухвала Васильківського районного суду Дніпропетровської області
Справа № 172/784/22 01.05.2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110529378>
102. Ухвала Волочиського районного суду Хмельницької області
Справа № 671/1805/22 25 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/111226156>
103. Ухвала Горохівського районного суду Волинської області
Справа № 165/1013/19 16 січня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108424895>
104. Ухвала Держинського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області
Справа № 210/2067/23 23 травня 2023 р. URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/111116689>
105. Ухвала Держинського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області
Справа № 210/3560/22 05 травня 2023 р URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110690070>
106. Ухвала Жовтневого районного суду м. Запоріжжя
Справа № 331/3300/22 13 січня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108429724>
107. Ухвала Жовтневого районного суду Миколаївської області
Справа № 477/339/23 28 квітня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110661973>
108. Ухвала Іванівського районного суду Одеської області
Справа № 518/1068/22 18 січня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108551080>
109. Ухвала Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області
Справа № 344/7843/23 04 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110659292>

110. Ухвала Індустріального районного суду м. Дніпропетровська
Справа № 202/7711/19 17 січня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108505807>

111. Ухвала Індустріального районного суду м. Дніпропетровська
Справа № 202/7792/23 03 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110745374>

112. Ухвала Індустріального районного суду м. Дніпропетровська
Справа № 202/7556/23 09 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110777242>

113. Ухвала Кіровський районний суд м. Дніпропетровська Справа №
203/2530/2316 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110984258>

114. Ухвала Київського районного суду м. Одеси Справа №
947/15187/23 23.05.2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/111053156>

115. Ухвала Київського районного суду м. Одеси Справа №
947/14372/23 17.05.2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110944327>

116. Ухвала Личаківського районного суду м. Львова Справа
№463/115/23 11 січня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108337223>

117. Ухвала Луцького міськрайонного суду Волинської області
Справа № 161/8337/23 25 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/111083416>

118. Ухвала Маловисківського районного суду Кіровоградської
області Справа № 392/681/23 11 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110937150>

119. Ухвала Новозаводського районного суду м. Чернігова
Справа №389/2633/22 26 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/111174569>

120. Ухвала Октябрського районного суду м. Полтави Справа № 554/7079/21 16.01.2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108509363>

121. Ухвала Печерського районного суду м. Києва Справа № 757/37858/22-к 04 січня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108309507>

122. Ухвала Печерського районного суду м. Києва Справа № 757/18635/23-к 09 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110903763>

123. Ухвала Печерського районного суду м. Києва Справа № 757/2474/23-к 19 січня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108531809>

124. Ухвала Печерського районного суду м. Києва Справа № 757/17067/23-к 03 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113325850>

125. Ухвала Печерського районного суду м. Києва Справа № 757/18936/23-к 11 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112017148>

126. Ухвала Печерського районного суду м. Києва Справа № 757/19653/23-к 17 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/111099854>

127. Ухвала Печерського районного суду м. Києва Справа № 757/20525/23-к 24 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/111302758>

128. Ухвала Подільського районного суду міста Києва Справа № 758/665/23 19 січня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108531809>

129. Ухвала Подільського районного суду міста Києва Справа № 758/4627/23 03 травня 2023 року URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110831465>

130. Ухвала Придніпровського районного суду м. Черкаси Справа № 711/2862/23 12 травня 2023 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116046110>

131. Ухвала Придніпровського районного суду м. Черкаси Справа № 711/2682/23 02 травня 2023 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110708265>

132. Ухвала Соснівського районного суду м. Черкаси Справа № 712/580/23 24 січня 2023 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108622847>

133. Ухвала Фастівського міськрайонного суду Київської області Справа № 381/1686/23 23 травня 2023 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111026416>

134. Ухвала Держинського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області справа № 210/3560/22 від 20.01.2023 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108500819>

135. Ухвала Кіровського районного суду міста Дніпропетровська Справа №203/7268/23 від 08 грудня 2023 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115518766>

136. Ухвала Корольовського районного суду м. Житомира справа справа № 296/8055/23 від 24.08.2023.

137. Ухвала Шевченківського районного суду м. Львів Справа № 466/6680/21 від 18.10.2021 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100479571> (дата звернення: 24.12.2023).

138. Фаринник В. І. Відсторонення від посади: кримінальний процесуальний аспект. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2014. № 2. С. 162–171. С.169.

139. Фаринник В. І. Заходи забезпечення кримінального провадження у новому кримінальному процесуальному законодавстві: сутність та

класифікація. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 133-142.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkc_2015_1_19.

140. Фірман О.В. Заходи забезпечення кримінального провадження та їх класифікація. *Юридичний науковий журнал*. 2014. № 6. С. 234-237.

141. Черненко А.П. Проблеми підстав застосування відсторонення від посади підозрюваного у вчиненні злочину. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 396-402. DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-396-402

142. Черненко А.П., Шиян А.Г. Ефективне досудове розслідування як складова національної безпеки України. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12 березня 2021 р.). Дніпро: ДДУВС, 2021. С. 332-334

143. Черненко А.П., Шиян А.Г. Окремі питання щодо строків досудового розслідування. Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : матеріали XVIII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 лютого 2020 р.). Дніпро : ДДУВС, 2020. С. 154-157

144. Черненко А.П., Шиян А.Г. Щодо визначення повноважень слідчого на проведення досудового розслідування. Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 25 лютого 2022 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 271-273.

145. Черненко А.П., Шиян А.Г. Щодо поняття та сутності дізнання як форми досудового розслідування. Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінально-процесуального та криміналістичного забезпечення безпеки України та світу: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 27 листоп. 2020 р.). Дніпро: Видавець Біла К.О., 2021. С. 220-223.

146. Чорноус Ю.М., Гвоздюк В.В. Методологічні засади використання практики Європейського суду з прав людини в тактиці проведення слідчих (розшукових) дій. *Filosofo's'kitametodologičnìproblemiprava*. 2021. No 2 (22). С. 38-47. doi: <https://doi.org/10.33270/02212202.38>

147. Шаблистий В. В., Людвік В. Д., Терещенко А. І. Морально-етичний зміст рішень Європейського суду з прав людини: кримінально-правовий вимір. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2 (99). С. 119-124 DOI: 10.31733/2078-3566-2019-2-119-124

148. Шаблистий В.В., Березняк В.С., Коваленко А.В. Нормативне закріплення та побутове розуміння антикорупційної діяльності в Україні та інших країнах пострадянського простору : практ. порадник / В.В. Шаблистий,. Дніпро : ДДУВС, 2021. 40 с., С. 36.

149. Шаблистий В.В., Ісланкін С.М., Шевченко Т.В. Особливості адвокатської діяльності в умовах воєнного стану /: метод. рек. Дніпро : ДДУВС, 2024. 38 с., С. 25

150. Шевченко Т. В., Мірошніченко А.С. Визначення терміну корупційні кримінальні правопорушення у кримінальному праві. Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 листопада 2020 р.). Дніпро : ДДУВС, 2020. С. 210-213

151. Шиян А.Г. Процесуальні джерела доказів у кримінальному провадженні: новели кримінального процесуального законодавства України. Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 травня 2020 р.). Дніпро: ДДУВС, 2020. С. 163-166

152. Шульгін С.О. Достатність доказів як підстава прийняття процесуальних рішень слідчим та прокурором. *Право та державне управління*. 2019. № 2 (35) том 2. С. 109-116. DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2-2.16>

153. Цебенко С. Б., Красько С. А. Проблематика застосування практики Європейського суду з прав людини під час здійснення правосуддя. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2021. № 2. С. 43–47

154. Цвіркун Ю. Європейські стандарти справедливого суду та їх застосування під час вирішення публічно-правових спорів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 3 (31). С. 76–83., с. 80.

155. Юнін О.С. Деякі особливості судового захисту прав людини при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць*. 2016. № 3 (82). 296 с.

156. Юнін О.С., Коваленко А.В. Стан та сучасні напрями державної політики щодо протидії корупції в Україні. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 20 жовтня 2017 р.): у 2-х ч. Дніпро : ДДУВС, 2017. Ч. 1. С. 129-131

157. Rab Suzanne. Legal systems in UK (England and Wales): overview. URL: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/5-6362498?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/5-6362498?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

158. Slotvinska N. UN experience of legal regulation of anti-corruption issues in the public sector. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. Спец. вип. № 2 (115). С. 515-523. DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-515-523

Додатки

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Ісланкін С. М. Підстави та процесуальний порядок відсторонення від посади в кримінальному процесі. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 355-360. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.64>.
2. Ісланкін С. М. Відсторонення від посади: міжнародний досвід регламентації. *Правова позиція*. 2022. № 4 (37). С. 271-274. DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2022-4.51>.
3. Ісланкін С. М. Відсторонення від посади в кримінальному процесі: напрями вдосконалення. *Право і суспільство*. 2023. № 5. С. 315-321. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.46>.
4. Ісланкін С.М. Відсторонення від посади в системі заходів забезпечення кримінального провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 746-749. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/180>.
6. Ісланкін С. М. Обставини, що необхідно враховувати під час розгляду клопотання про відсторонення від посади: практичні аспекти. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 25 лютого 2022 р.)*. Дніпро: Дніпровський державний університет внутрішніх справ. 2022. 752 с. С. 421-424. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/8985>.
6. Ісланкін С. М. Підстави відсторонення від посади в кримінальному процесі: окремі аспекти. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 11 березня 2022 р.)*. Дніпро: Дніпровський

державний університет внутрішніх справ. 2022. 464 с. С. 340-341.
URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/8983>.

7. Ісланкін С. М. Відсторонення від посади в кримінальному процесі: поняття, мета та підстави застосування. *Сучасні підходи боротьби зі злочинністю: погляди молодих вчених*: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (м. Кривий Ріг, 26 листопада 2021 р.). КННІ ДонДУВС. Кривий Ріг, 2022. 305 с. С. 86-89.

8. Ісланкін С. М. Відсторонення від посади: міжнародний досвід регламентації. *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування в умовах воєнного стану*: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару. м. Дніпро: Дніпровський державний університет внутрішніх справ (м. Дніпро, 26 травня 2022 року). С. 88-91.
URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/10385>.

9. Ісланкін С. М. Відсторонення особи від посади: напрями вдосконалення. *Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності в сучасних умовах*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Дніпро, Дніпровський державний університет внутрішніх справ (26 травня 2023). С. 79-82.
URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/11448>.

Додаток Б**проект****ЗАКОН УКРАЇНИ**

«Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо вдосконалення інституту заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема відсторонення від посади)»

Верховна Рада України п о с т а н о в л я є :

І. Внести до Кримінального процесуального кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 9—13, ст. 88; 2019 р., № 17, ст. 71) такі зміни:

1) статтю 155 викласти у такій редакції:

«Стаття 155. Клопотання про відсторонення від посади

1. Прокурор, слідчий має право звертатися, а у разі вчинення корупційного кримінального правопорушення, кримінального правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності з наданням публічних послуг, кримінального правопорушення проти правосуддя за наявності підстав передбачених статтею 157 цього Кодексу - звертається до слідчого судді під час досудового розслідування або суду під час судового провадження із клопотанням про відсторонення особи від посади. Із клопотанням про відсторонення особи від посади до органів державної влади, зазначених у частині третій статті 154 цього Кодексу, має право звернутися прокурор, а про відсторонення від посади Голови Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступника - Генеральний прокурор або заступник Генерального прокурора - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

2. У клопотанні зазначаються:

1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання;

2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини;

4) посада, яку обіймає особа;

5) виклад обставин, що дають підстави вважати, що перебування на посаді підозрюваного, обвинуваченого сприяло вчиненню кримінального правопорушення;

6) виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, знищить чи підробить речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливатиме на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню іншим чином;

7) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання.

До клопотання також додаються:

1) копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання;

2) документи, які підтверджують надання підозрюваному, обвинуваченому копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання.»

3) частину 3 статті 156 викласти у такій редакції:

«Клопотання про відсторонення особи від посади розглядається слідчим суддею, судом в день його надходження до суду за участю особи, яка подала клопотання та підозрюваного чи обвинуваченого, його захисника».

4) частину 1 статті 157 викласти у такій редакції:

«Слідчий суддя, суд відмовляє у задоволенні клопотання про відсторонення від посади, якщо слідчий, прокурор не доведе наявності достатніх підстав вважати, що такий захід необхідний для припинення

кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином».

5) частину 4 статті 157 викласти у такій редакції:

«Копія ухвали негайно після її оголошення вручається особі, яка звернулася з відповідним клопотанням, підозрюваному чи обвинуваченому, іншим заінтересованим особам та підлягає негайному виконанню в порядку, передбаченому для виконання судових рішень. У разі відсутності слідчого, прокурора під час оголошення судового рішення, його копія надсилається таким особам не пізніше наступного робочого дня».

6) частину 1 статті 158 викласти у такій редакції:

«Слідчий за погодженням із прокурором, прокурор, а щодо Голови Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступника - Генеральний прокурор або заступник Генерального прокурора - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, має право звернутися, а у разі вчинення корупційного кримінального правопорушення, правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності з наданням публічних послуг, кримінального правопорушення проти правосуддя за наявності підстав передбачених статтею 157 цього Кодексу – звертається з клопотанням про продовження строку відсторонення від посади, яке розглядається в порядку, передбаченому статтею 156 цього Кодексу».

7) частину 3 статті 158 викласти у такій редакції:

«Відсторонення від посади може бути скасовано ухвалою слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження за клопотанням слідчого погодженого із прокурором, прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого, якого було відсторонено від посади, якщо в подальшому застосуванні цього заходу відпала потреба.

Розгляд клопотання про скасування відсторонення від посади здійснюється за правилами розгляду клопотання про застосування цього заходу».

Голова
Верховної Ради України

Додаток В

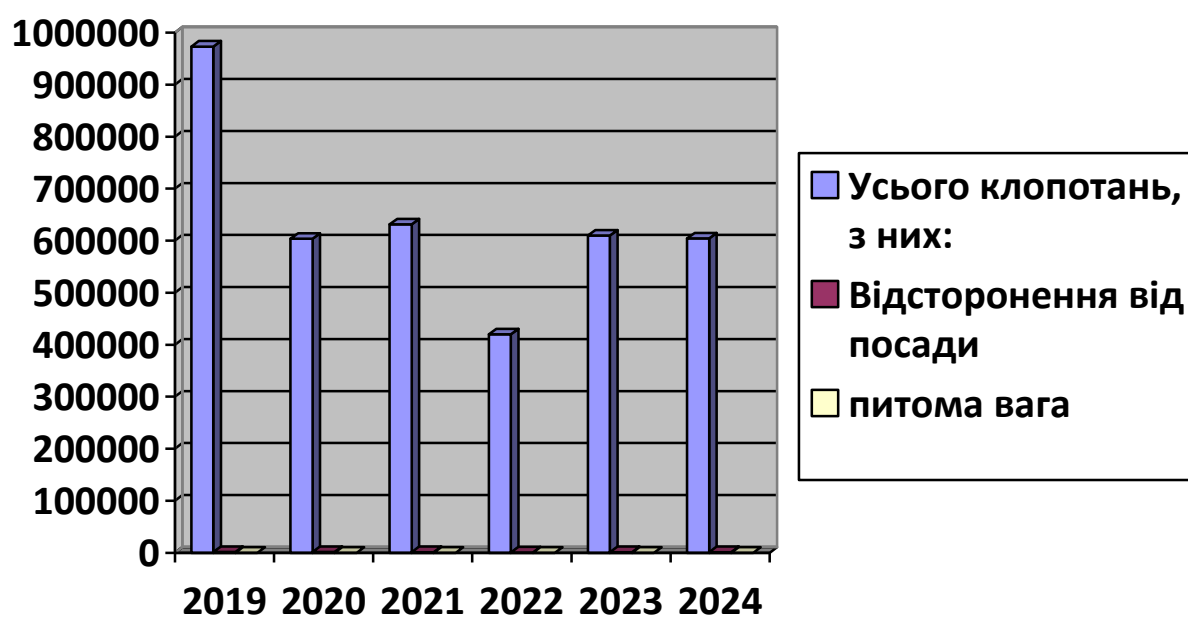
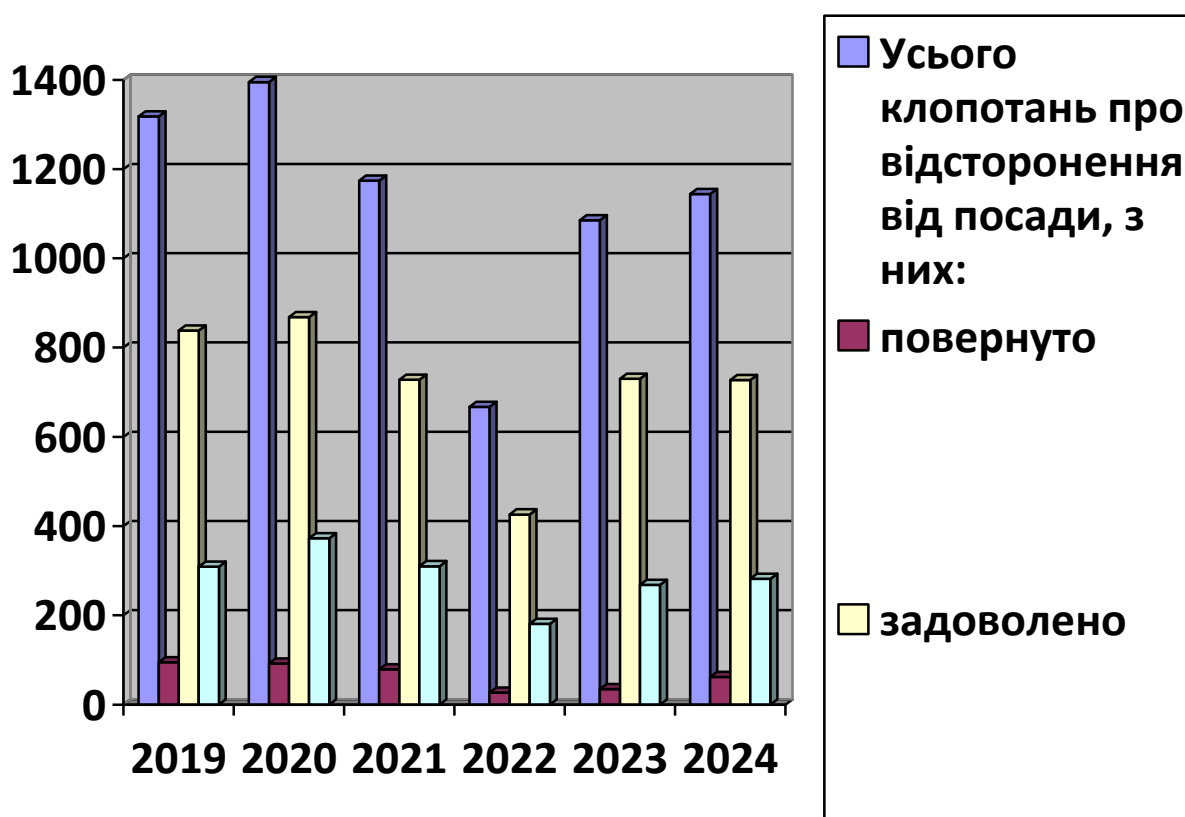
Таблиця 1. Витяг інформації щодо розгляду слідчим суддею судів першої інстанції клопотань під час досудового розслідування, згідно

№ з/п	Клопотання (скарги, заяви)	Кількість клопотань, що перебували на розгляді, од	Кількість розглянутих клопотань, од
-------	----------------------------	--	-------------------------------------

статистичної звітності форми № 1-к (щорічна) за 2019-2024 роки.

				усього	з них		
		усього	у тому числі надійшло у звітному періоді		повернуто	задоволено	відмовлено
2019 рік							
1.	Клопотання слідчого, прокурора та інших осіб, з них	976013	959189	958395	29444	819357	78412
2.	відсторонення від посади	1 343 0,14%	1 328	1 318	95 7,2%	838 63,6%	309 23,4%
3.	продовження строку відсторонення від посади	400	395	396	18	302	45
2020 рік							
1.	Клопотання слідчого, прокурора та інших осіб, з них	603540	588017	590424	26399	464146	73356
2.	відсторонення від посади	1 416 0,23%	1 394	1 395	92 6,6%	868 62,2%	376 27%
3.	продовження строку відсторонення від посади	499	497	494	16	399	46
2021 рік							
1.	Клопотання слідчого, прокурора та інших, з них	631 241	619 303	618 521	32 113	491 509	71 233
2.	відсторонення від посади	1 193 0,18%	1 182	1 174	79 6,7%	728 62%	310 26,4%
3.	продовження строку відсторонення від посади	363	360	359	12	266	52
2022 рік							
1.	Клопотання слідчого, прокурора та інших осіб (сума рядків 2-16, 24-37) про, з них	419765	411258	410920	16257	338591	38966
2.	відсторонення від посади	673 0,16%	665	667	27 4%	426 63,9%	181 27,1%
3.	продовження строку відсторонення від посади	181	179	180	7	150	12
2023 рік							
1.	Клопотання слідчого, прокурора та інших осіб (сума рядків 2-16, 24-37) про, з них	609775	601816	597610	19999	507348	48712
2.	відсторонення від посади	1097 0,18%	1092	1085	35 3,2%	730 67,3%	268 24,7
3.	продовження строку відсторонення від посади	404	403	403	15	332	45
2024 рік							
1.	Клопотання слідчого, прокурора та інших осіб (сума рядків 2-16, 24-37) про, з них	604093	592851	591185	21202	501651	45975
2.	відсторонення від посади	1157 0,19%	1149	1144	62 5,4%	727 63,5%	282 24,7
3.	продовження строку відсторонення від посади	432	431	430	8	352	44

Діаграма № 1. Інформація щодо розгляду слідчим суддею судів першої інстанції клопотань під час досудового розслідування за 2019-2024 роки

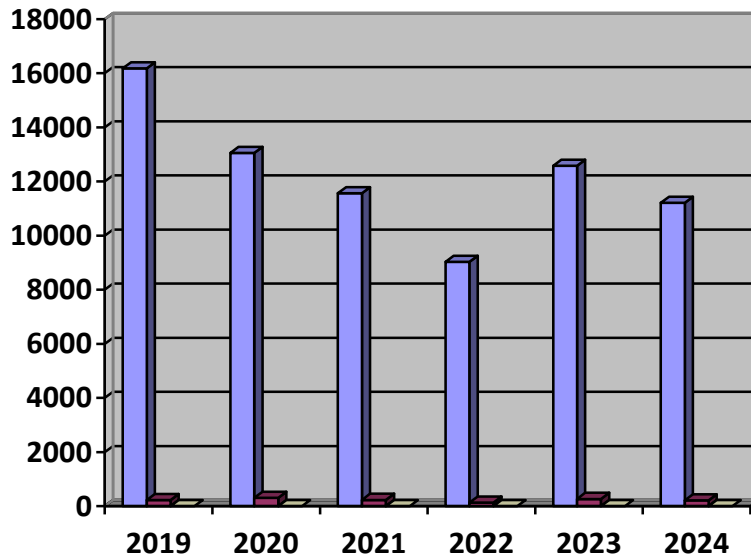

Таблиця 2. Витяг інформації щодо перегляду ухвал слідчих суддів за апеляційними скаргами (за кількістю осіб, щодо яких оскаржується рішення), згідно статистичної звітності форми № 2-к (щорічна).

№ з/п	Апеляційну скаргу подано на ухвалу про	Кількість переглянутих ухвал, усього, од	у тому числі із порушенням строку, визначеного ч.2 ст.422 КПК України	Кількість увал залишених без змін, од	Кількість скасованих ухвал із постановленням нової ухвали, од
2019					
1.	Результати розгляду клопотань слідчого, прокурора та інших осіб, з них	16 179	2 003	11 447	4 639
2.	відсторонення від посади	361 2,23%	58	265 73,4%	96 26,6%
3.	продовження строку відсторонення від посади	41	9	29	12
2020					
1.	Результати розгляду клопотань слідчого, прокурора та інших осіб, з них	13 049	2 843	9 787	3 262
2.	відсторонення від посади	312 2,4%	86	252 80,7	60 19,3%
3.	продовження строку відсторонення від посади	53	23	44	9
2021					
1.	Результати розгляду клопотань слідчого, прокурора та інших осіб, з них	11 566	1 871	8 982	2 585
2.	відсторонення від посади	234 2%	50	185 79%	49 21%
3.	продовження строку відсторонення від посади	27	9	23	4
2022					
1.	Результати розгляду клопотань слідчого, прокурора та інших осіб, з них	9025	2 365	7 127	1 898
2.	відсторонення від посади	131 1,45%	34	107 81,7%	24 18,3%
3.	продовження строку відсторонення від посади	21	3	19	2
2023					
1.	Результати розгляду клопотань слідчого, прокурора та інших осіб, з них	12 580	3 004	10 111	2 469
2.	відсторонення від посади	269 2,13%	43	205 76,2%	64 23,8%
3.	продовження строку відсторонення від посади	45	7	37	8

2024					
1.	Результати розгляду клопотань слідчого, прокурора та інших осіб, з них	11 209	2 509	9 212	1 990
2.	відсторонення від посади	215 2,14%	49	177 82,3%	38 17,7%
3.	продовження строку відсторонення від посади	45	15	41	4

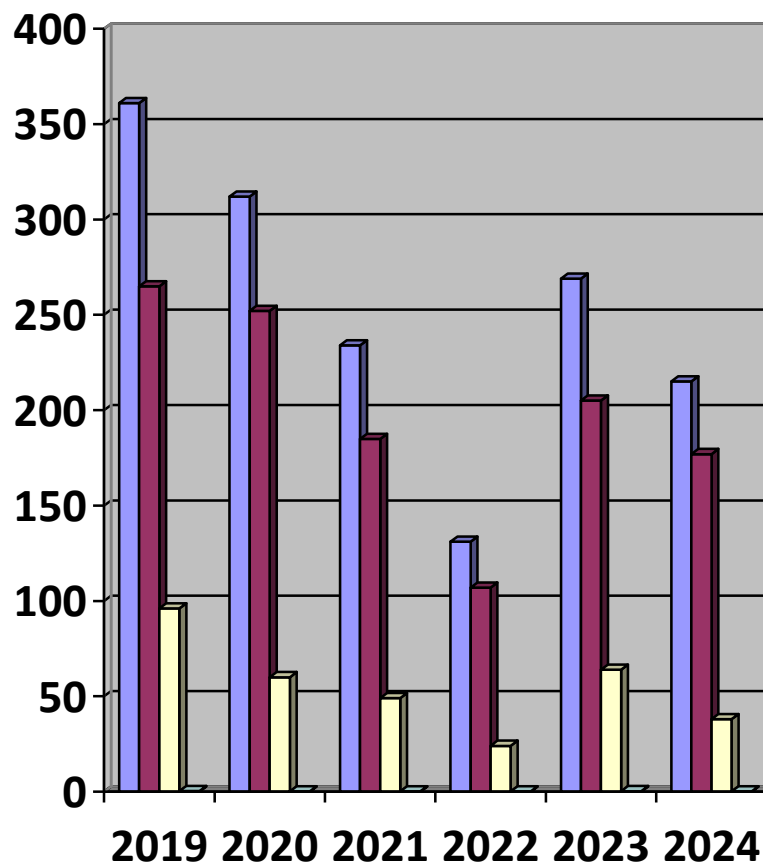
**Діаграма № 2. Інформація щодо розгляду слідчим суддею судів п
другої (апеляційної) інстанції клопотань під час досудового
розслідування за 2019-2024 роки**

■ Кількість
переглянутих
ухвал, з них:

■ відсторонення
від посади

■ питома вага

■ кількість
переглянутих ухвал
про відсторонення
від посади, з них:

■ ухвали залишено без
змін

■ скасовано ухвал

■ питома вага

Таблиця № 3. Підстави відмовлення у задоволенні клопотання про відсторонення від посади.

п/п	Назва суду, № справи, дата прийняття рішення	Прийняте рішення	Підстави
1.	Ухвала Іванівського районного суду Одеської області Справа № 518/1068/22 18 січня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108551080 [108]	відмовлено у задоволенні клопотання	не доведено існування обставини, які можуть бути підставою для відсторонення обвинуваченого від посади, та сторона обвинувачення не мала можливості забезпечити досягнення цілей, заради яких необхідно здійснити відсторонення обвинуваченого від посади й в застосуванні цього заходу є потреба.
2.	Ухвала Печерського районного суду . Києва Справа № 757/37858/22-к 04 січня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108309507 [122]	відмовлено у задоволенні клопотання	не доведено наявності достатніх підстав вважати, що такий захід необхідний для припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного, який, перебуваючи на посаді, протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню, які виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи підозрюваного
3.	Ухвала Личаківського районного суду м. Львова Справа №463/115/23 11 січня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108337223 [116]	відмовлено у задоволенні клопотання	не доведено наявності достатніх підстав вважати, що відсторонення підозрюваного від посади необхідне для припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного, який, перебуваючи на посаді,

			може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином
4.	Ухвала Жовтневого районного суду м. Запоріжжя Справа № 331/3300/22 13 січня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108429724 [106]	відмовлено у задоволенні клопотання	органом досудового розслідування не доведено необхідність втручання, саме у такий спосіб у права і свободи особи для забезпечення завдань кримінального провадження як відсторонення від посади, а подане клопотання є необґрунтованим належними доказами
5.	Ухвала Горохівського районного суду Волинської області Справа № 165/1013/19 16 січня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108424895 [103]	відмовлено у задоволенні клопотання	не доведено наявності підстав вважати, що перебування обвинуваченого на вказаній посаді та продовження виконання службових обов'язків сприятиме вчиненню ним нових корупційних правопорушень, перешкоджатиме судовому розгляду кримінального провадження
6.	Ухвала Октябрського районного суду м. Полтави Справа № 554/7079/21 16.01.2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108509363 [120]	відмовлено у задоволенні клопотання	прокурор не довів наявності підстав передбачених ст.155 КПК України для відсторонення підозрюваного від посади, а також те, що

			заробітна плата, яку підозрюваний отримує за місцем своєї роботи є єдиним джерелом його доходу, наявність на його утриманні дружини та малолітнього дитини, підозрюваний має постійне місце проживання, позитивну характеристику за місцем роботи, немає підстав вважати, що своїми професійними діями, перебуваючи на роботі, може перешкоджати проведенню досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо нього
7.	Ухвала Індустріального районного суду м. Дніпропетровська Справа № 202/7711/19 17 січня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108505807 [110]	відмовлено у задоволенні клопотання	прокурором не надано до суду документів, які підтверджують надання обвинуваченому копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання
8.	Ухвала Печерського районного суду м. Києва Справа № 757/2474/23-к 19 січня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108531809 [124]	відмовлено у задоволенні клопотання	слідчим не доведено необхідності відсторонення підозрюваного від посади для досягнення цілей кримінального провадження
9.	Ухвала Подільського районного суду міста Києва Справа № 758/665/23 19 січня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108531809 [123]	відмовлено у задоволенні клопотання	стороною обвинувачення не доведено, що такий захід забезпечення кримінального провадження дійсно необхідний для запобігання протиправній поведінці підозрюваного, як і не доведено, що підозрюваний, далі перебуваючи на посаді впливатиме на свідків

			та інших учасників кримінального провадження та матиме змогу знищити чи підробити документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування по вказаному провадженню.
10.	Ухвала Соснівського районного суду м. Черкаси Справа № 712/580/23 24 січня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108622847 [132]	відмовлено у задоволенні клопотання	сторonoю обвинувачення не доведено, що підозрюваний, перебуваючи на посаді зможе впливати на свідків, схиляючи їх до певної поведінки та надання вигідних для себе показань, а також вчиняти будь-які дії, спрямовані на знищення, спотворення чи підроблення документів, які мають значення для досудового розслідування, чим перешкоджати встановленню істини
11.	Ухвала Луцького міськрайонного суду Волинської області Справа № 161/8337/23 25 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/111083416 [117]	відмовлено у задоволенні клопотання	органом досудового розслідування не зазначено в клопотанні та не підтверджено в судовому засіданні документально те, що підозрюваний якимось чином може негативно впливати на хід досудового розслідування, спотворити чи знищити докази в даному кримінальному провадженні або впливати на свідків, окрім того, дана робота є єдиним джерелом доходу для існування підозрюваного та його сім'ї

12.	Ухвала Новозаводського районного суду м. Чернігова Справа №389/2633/22 26 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/111174569 [119]	відмовлено у задоволенні клопотання	прокурором не доведено, що без відсторонення обвинуваченого від займаної посади неможливо забезпечити швидкий, повний та неупереджений розгляд кримінального провадження і такі потреби виправдовують обмеження гарантованого ст. 43 Конституції України права на працю обвинуваченого
13.	Ухвала Васильківського районного суду Дніпропетровської області Справа № 172/784/22 01.05.2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110529378 [101]	відмовлено у задоволенні клопотання	прокурор не довів, що відсторонення від посади підозрюваного необхідне для попередження незаконного впливу на свідків - співробітників підозрюваного, та інших учасників кримінального провадження або попередження протиправного перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином, тому під час розгляду клопотання було встановлено відсутність достатніх підстав
14.	Ухвала Жовтневого районного суду Миколаївської області Справа №477/339/23 28 квітня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110661973 [107]	відмовлено у задоволенні клопотання	недоведеність органом досудового розслідування ризиків того, що підозрюваний перешкоджатиме своїми діями завершенню досудового розслідування у кримінальному провадженні, враховуючи належну процесуальну поведінку підозрюваного, який у

			строк з дня виявлення даного правопорушення по час звернення до слідчого судді із указаним клопотанням, не вчиняв дій для перешкоджання кримінальному провадженню
15.	Ухвала Подільського районного суду міста Києва Справа № 758/4627/23 03 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110831465 [129]	відмовлено у задоволенні клопотання	матеріали клопотання органу досудового розслідування про відсторонення підозрюваного від посади свідчать про відсутність достатніх підстав вважати, що такий захід забезпечення кримінального провадження, як відсторонення від посади, необхідний для припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином
16.	Ухвала Індустріального районного суду м. Дніпропетровська Справа № 202/7792/23 03 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110745374 [111]	відмовлено у задоволенні клопотання	прокурором не було надано переконливих доказів, що, залишаючись на посаді може незаконно впливати на свідків, знищити чи підробити речі і документи, які мають суттєве значення для кримінального

			провадження, іншим чином перешкоджати кримінальному провадженню
17.	Ухвала Печерського районного суду м. Києва Справа № 757/17067/23-к 03 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/113325850 [124]	відмовлено у задоволенні клопотання	прокурором не доведено, що підозрюваний може впливати на свідків, інших учасників кримінального провадження, або іншим чином негативно впливати на хід досудового розслідування
18.	Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області Справа № 344/7843/23 04 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110659292 109[]	відмовлено у задоволенні клопотання	стороною обвинувачення не доведено наявності достатніх підстав вважати, що такий захід забезпечення кримінального провадження необхідний для припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного, який, перебуваючи на посаді, може знищити або пошкодити документи, які можуть мати істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення
19.	Ухвала Держинського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області Справа № 210/3560/22 05 травня 2023 р URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110690070 [104]	відмовлено у задоволенні клопотання	стороною обвинувачення не доведено обставини, передбачені ч. 2 ст. 155 КПК України, за наявності яких особу може бути відсторонено від посади; у клопотанні відсутній виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, перебуваючи на посаді може вплинути на підлеглих їй

			працівників (кого саме не зазначено), яких необхідно допитати в якості свідків в рамках даного кримінального провадження; а так само не обґрунтовано обставини, що сторона обвинувачення не мала можливості забезпечити досягнення цілей, заради яких було здійснено відсторонення від посади, іншими способами протягом шести місяців дії попередніх ухвал
20.	Ухвала Придніпровського районного суду м. Черкаси Справа № 711/2682/23 02 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110708265 [131]	відмовлено у задоволенні клопотання	доводи органів досудового розслідування є недостатніми та належним чином необґрунтованими для прийняття рішення про відсторонення підозрюваного від посади, сторона обвинувачення не довела, що без відсторонення підозрюваного від займаної посади неможливо забезпечити швидке, повне та неупереджене досудове розслідування, і такі потреби досудового розслідування виправдовують обмеження гарантованого <u>ст. 43 Конституції України</u> права на працю підозрюваного
21.	Ухвала Печерського районного суду м. Києва Справа № 757/18635/23-к 09 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110903763 [122]	відмовлено у задоволенні клопотання	органом досудового розслідування не доведено, що без відсторонення підозрюваного від займаної посади неможливо забезпечити

			швидке, повне та неупереджене досудове розслідування, і такі потреби досудового розслідування виправдовують обмеження гарантованого <u>ст. 43 Конституції України</u> права на працю підозрюваного
22.	Ухвала Індустріального районного суду м. Дніпропетровська Справа № 202/7556/23 09 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110777242 [112]	відмовлено у задоволенні клопотання	сторонаю обвинувачення не доведено наявності у кримінальному провадженні підстав, що виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи підозрюваної, як відсторонення її від займаної посади
23.	Ухвала Маловисківського районного суду Кіровоградської області Справа № 392/681/23 11 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110937150 [118]	відмовлено у задоволенні клопотання	слідчим не доведено, що потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який йдеться у клопотанні слідчого
24.	Ухвала Печерського районного суду м. Києва Справа № 757/18936/23-к 11 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/112017148 [125]	відмовлено у задоволенні клопотання	прокурором не доведено наявності достатніх підстав вважати, що такий захід є необхідним для припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, що мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та

			інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином
25.	Ухвала Придніпровського районного суду м. Черкаси Справа № 711/2862/23 12 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/116046110 [130]	відмовлено у задоволенні клопотання	слідчим не доведено існування достатніх ризиків та підстав вважати, що перебуваючи на посаді підозрюваний може здійснити вплив на працівників, які приймали участь у документальному оформленні та організації оплаті робіт на об'єктах будівництва та залишаючись на цій посаді, може вчинити інші кримінальні правопорушення, пов'язані з використанням свого службового становища, тим самим перешкодити меті кримінального провадження
26.	Ухвала Богунського районного суду м. Житомира Справа №295/5942/23 15.05.2023 рок URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110911864 [99]	відмовлено у задоволенні клопотання	слідчим не доведено, що потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи підозрюваного, слідчим не доведено, яке завдання досудового розслідування може бути виконане шляхом застосування щодо підозрюваного заходу забезпечення у вигляді відсторонення від посади
27.	Ухвала Кіровський районний суд м. Дніпропетровська	відмовлено у задоволенні клопотання	не має достатніх підстав для відсторонення

	Справа № 203/2530/23 16 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110984258 [113]		підозрюваної від займаної посади та вважає, що застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження не є виправданим втручанням у права підозрюваної, що закріплені <u>ст. 43 Конституції України</u>
28.	Ухвала Печерського районного суду м. Києва Справа № 757/19653/23-к 17 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/111099854 [126]	відмовлено у задоволенні клопотання	матеріалами клопотання не підтверджено та прокурором в судовому засіданні не доведено наявність підстав вважати, що підозрюваний може негативно впливати на хід досудового розслідування чи перебіг судового розгляду, знищити, сховати або спотворити будь-які з речей, документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, незаконним способом впливати на свідків у кримінальному провадженні, та протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином
29.	Ухвала Київського районного суду м. Одеси Справа № 947/14372/23 17.05.2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110944327 [115]	відмовлено у задоволенні клопотання	відсутні достатні підстави вважати, що підозрюваний може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників

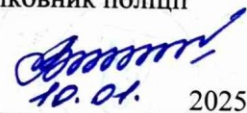
			кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином, тобто відсутні підстави для застосування відносно підозрюваного відсторонення його від посади
30.	Ухвала Фастівського міськрайонного суду Київської області Справа № 381/1686/23 23 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/111026416 [133]	відмовлено у задоволенні клопотання	матеріалами клопотання не доведено наявності підстав вважати, що перебування обвинуваченої на вказаній посаді та продовження виконання службових обов'язків сприятиме вчиненню нових корупційних правопорушень та незаконними засобами впливати на свідків кримінального провадження
31.	Ухвала Держинського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області Справа № 210/2067/23 23 травня 2023 р. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/111116689 [104]	відмовлено у задоволенні клопотання	стороною обвинувачення не доведено обставини, передбачені частиною 2 статті 155 КПК України, за наявності яких особу може бути відсторонено від посади; у клопотанні відсутній виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, перебуваючи на посаді водія може вплинути на свідків з метою зміни показів, а так само і для припинення якої протиправної діяльності
32.	Ухвала Київського районного суду м. Одеси Справа № 947/15187/23	відмовлено у задоволенні клопотання	стороною обвинувачення до клопотання не було

	23.05.2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/111053156 [114]		долучено будь-яких відомостей, які б могли свідчити про існування вказаних в клопотанні ризиків, а також не доведено існування негативних наслідків у разі незастосування вказаного у клопотанні заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади, слідчий суддя приходить до переконання, що стороною обвинувачення не доведено наявності необхідності застосування даного заходу забезпечення кримінального провадження
33.	Ухвала Печерського районного суду м. Києва Справа № 757/20525/23-к 24 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/111302758 [127]	відмовлено у задоволенні клопотання	матеріалами клопотання не підтверджено та прокурором в судовому засіданні не доведено наявність підстав вважати, що підозрюваний може негативно впливати на хід досудового розслідування чи перебіг судового розгляду, незаконним способом впливати на свідків у кримінальному провадженні, знищувати, змінювати або переховувати документи, які мають доказове значення у провадженні та протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином
34.	Ухвала	відмовлено у	в матеріалах

	Волочиського районного суду Хмельницької області Справа № 671/1805/22 25 травня 2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/111226156 [102]	задоволенні клопотання	провадження відсутні будь-які відомості про те, що підозрюваний, використовуючи свою посаду, перешкоджав органу досудового розслідування у проведенні процесуальних дій чи впливав на свідків.
35.	Ухвала Бориспільського міськрайонного суду Київської області Справа № 359/4803/23 26.05.2023 року URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/111252159 [100]	відмовлено у задоволенні клопотання	прокурором не надано доказів того, що за час перебування на посаді підозрюваною були здійснені спроби перешкоджанню досудовому розслідуванню, в матеріалах клопотання не містять жодних доказів, які б вказували на реальне існування вказаного ризику з боку підозрюваного, під час її перебування на посаді

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника
Головного управління –
начальник слідчого управління ГУНП
в Дніпропетровській області
полковник поліції

 Інна ВЛАСОВА

10.01. 2025 року

АКТ

**впровадження в практичну діяльність органів досудового розслідування
матеріалів дисертаційного дослідження науково-педагогічного
працівника, який здобуває ступінь доктора філософії у
Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
Ісланкіна Сергія Миколайовича
на тему: «Відсторонення від посади в кримінальному процесі»**

Комісія у складі: заступника начальника СУ ГУНП в Дніпропетровській області полковника поліції Олега КІОРА, заступника начальника управління – начальника відділу розслідування злочинів скоєних проти життя та здоров'я особи СУ ГУНП в Дніпропетровській області підполковника поліції Леоніда ЛІСПУХА, начальника відділу розслідування злочинів у сфері господарської та службової діяльності СУГУНП в Дніпропетровській області полковника поліції Миколи БОРОВИКА, склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження науково-педагогічного працівника, який здобуває ступінь доктора філософії зі спеціальності 081 «Право» (поза аспірантурою) кафедри кримінально-правових дисциплін ННІ права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ Ісланкіна Сергія Миколайовича на тему: «Відсторонення від посади в кримінальному процесі», використовуються в практичній діяльності слідчого управління ГУНП в Дніпропетровській області.

Отримані в результаті дослідження положення, висновки та пропозиції відображені в опублікованих автором працях:

- 1) Підстави та процесуальний порядок відсторонення від посади в кримінальному процесі. Аналітичне-порівняльне правознавство. № 1, 2022: м. Ужгород, 28 квітня 2022 року. С. 355-360;
- 2) Відсторонення від посади: міжнародний досвід регламентації. Правова позиція. № 4 (37) 2022. С. 271-274;
- 3) Відсторонення від посади в кримінальному процесі: напрями вдосконалення. Право і суспільство. № 5. 2023. С. 315-321;
- 4) Відсторонення від посади в системі заходів забезпечення кримінального провадження. Юридичний науковий електронний журнал. № 1, 2024. С. 746-749.

- 5) Відсторонення від посади в кримінальному процесі: поняття, мета та підстави застосування. Сучасні підходи боротьби зі злочинністю: погляди

молодих вчених: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (м. Кривий Ріг, 26 листопада 2021 р.). КННІ ДонДУВС. Кривий Ріг, 2022. 305 с. С. 86-89;

6) Обставини, що необхідно враховувати під час розгляду клопотання про відсторонення від посади: практичні аспекти. Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матеріали Міжнар. наук-практ. конф. (м. Дніпро, 25 лютого 2022 р.) Дніпро: ДДУВС, 2022. 752 с. С. 421-424;

7) Підстави відсторонення від посади в кримінальному процесі: окремі аспекти. Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 11 березня 2022 р.). Дніпро: ДДУВС, 2022. 464 с. С. 340-341;

8) Відсторонення від посади: міжнародний досвід регламентації. Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування в умовах воєнного стану: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару. м. Дніпро, ДДУВС, 26.05.2022. С. 88-91.

9) Відсторонення особи від посади: напрями вдосконалення. Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності в сучасних умовах: матеріали Всеукр. наук-практ. конф. м. Дніпро, ДДУВС, 26.05.2023. С. 79-82.

Зазначені результати дисертаційного дослідження Сергія ІСЛАНКІНА мають високий науковий та практичний рівень для реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту на досудовому провадженні в умовах дії чинного кримінального процесуального законодавства та воєнного стану, в якому запропоновано вирішення низки практичних задач з урахуванням міжнародного законодавства й практики ЄСПЛ.

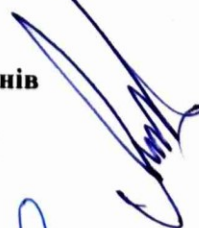
Члени комісії:

**Заступник начальника СУ ГУНП
в Дніпропетровській області
полковник поліції**

Олег КІОП

**Заступник начальника управління –
начальник відділу розслідування злочинів
скоєних проти життя та здоров'я особи
СУ ГУНП в Дніпропетровській області
підполковник поліції**

Леонід ЛІСПУХ

**Начальник відділу розслідування злочинів
у сфері господарської та службової діяльності
СУ ГУНП в Дніпропетровській області
полковник поліції**

Микола БОРОВИК

ЗАТВЕРДЖУЮ

національного
університету внутрішніх справ
Михайло БУРДІН
2024 року

А К Т

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Ісланкіна Сергія Миколайовича на тему: «Відсторонення від посади в
кримінальному процесі», поданого на здобуття наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю (081-Право) в освітній процес Харківського
національного університету внутрішніх справ**

Комісія в складі:

1. Рязанцевої І.М., кандидата юридичних наук, начальника навчально-методичного відділу;
2. Фоміної Т.Г., доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1;
3. Глобенка Г.І., кандидата юридичних наук, доцента, професора кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Ісланкіна Сергія Миколайовича на тему: «Відсторонення від посади в кримінальному процесі», використовуються в освітньому процесі Харківського національного університету внутрішніх справ при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальний процес» та «Досудове розслідування», а також під час підготовки підручників, навчальних посібників, навчальних методичних матеріалів.

В якості наукових джерел рекомендовано такі **публікації** автора:

1. Ісланкін С.М. Підстави та процесуальний порядок відсторонення від посади в кримінальному процесі. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. Електронне наукове видання. 2022. № 1. С. 355-360;
2. Ісланкін С.М. Відсторонення від посади: міжнародний досвід регламентації. *Правова позиція*. 2022. № 4 (37). С. 271-274;
3. Ісланкін С.М. Відсторонення від посади в кримінальному процесі: напрями вдосконалення. *Право і суспільство*. 2023. № 5. С. 315-321;
4. Ісланкін С.М. Відсторонення від посади в системі заходів забезпечення кримінального провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 746-748.
5. Ісланкін С.М. Обставини, що необхідно враховувати під час розгляду клопотання про відсторонення від посади: практичні аспекти. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів*: матеріали

Міжнар. наук-практ. конф. (м. Дніпро, 25 лютого 2022 р.) Дніпро: ДДУВС, 2022. 752 с. С.421-424;

6. Ісланкін С.М. Підстави відсторонення від посади в кримінальному процесі: окремі аспекти. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф.(м. Дніпро, 11 березня 2022 р.). Дніпро: ДДУВС, 2022. 464 с. С.340-341;

7. Ісланкін С.М. Відсторонення від посади в кримінальному процесі: поняття, мета та підстави застосування. *Сучасні підходи боротьби зі злочинністю: погляди молодих вчених*: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (м. Кривий Ріг, 26 листопада 2021 р.). КННІ ДонДУВС. Кривий Ріг, 2022. 305 с. С.86-89;

8. Ісланкін С.М. Відсторонення від посади: міжнародний досвід регламентації. *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування в умовах воєнного стану*: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару. м. Дніпро, ДДУВС, 26.05.2022. С.88-91.

9. Ісланкін С.М. Відсторонення особи від посади: напрями вдосконалення. *Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності в сучасних умовах*: матеріали Всеукр. наук-практ. конф. м. Дніпро, ДДУВС, 26.05.2023. С. 79- 82

Члени комісії дійшли висновку, що дисертаційне дослідження Ісланкіна Сергія Миколайовича на тему: «Відсторонення від посади в кримінальному процесі» має належний науковий та практичний рівень розробки, ґрунтується на достатній кількості опрацьованих законодавчих, наукових та емпіричних джерел, вміщує цікавий і практично корисний матеріал, який полегшує засвоєння здобувачами освіти необхідних практичних дій під час відсторонення від посади в ході здійснення кримінального провадження, що засвідчує впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес Харківського національного університету внутрішніх справ.

Члени комісії:

Ірина РЯЗАНЦЕВА

Тетяна ФОМІНА

Геннадій ГЛОБЕНКО

«11» 04 2024 року